

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**TÜRK HUKUKUNDA ÖZEL GÜVENLİK
GÖREVLİLERİNİN KORUMA TEDBİRLERİNE
BAŞVURMA VE ZOR KULLANMA YETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

İBRAHİM ERKALAYCIOĞLU

BURSA, 2013

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BURSA KAMU HUKUKU

TÜRK HUKUKUNDA ÖZEL GÜVENLİK
GÖREVLİLERİNİN KORUMA TEDBİRLERİNE
BAŞVURMA VE ZOR KULLANMA YETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

İBRAHİM ERKALAYCIOĞLU

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ali Kemal YILDIZ

BURSA, 2013

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BURSA KAMU HUKUKU

Tezin Adı: Türk Hukukunda Özel Güvenlik Görevlilerinin Koruma Tedbirlerine Başvurma Ve Zor Kullanma Yetkisi

Öğrencinin Adı Soyadı: İbrahim ERKALAYCIOĞLU

Tez Savunma Tarihi:/....../2013

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu _____ Enstitümüz tarafından onaylanmıştır.

Yard. Doç Dr. Burak KÜNTAY
Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Ayşe NUHOĞLU
Program Koordinatörü

Bu Tez tarafımızca okunmuş nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

imzalar

Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Ali Kemal YILDIZ
Üye	: Yard.Doç.Dr. Ahmet YAYLA
Üye	: Yard.Doç.Dr. Sinan ALTUNÇ

ÖNSÖZ

Bahçeşehir Üniversitesi, Kamu Hukuku, Bursa Yüksek Lisans Eğitimi programında ve tez çalışması sürecinde yardım ve desteklerini esirgemeyen Sayın hocam Doç. Dr. Ali Kemal YILDIZ' a, idari yönde destek ve yardımlarını esirgemeyen Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bursa Yüksek Lisans Programları koordinatörleri Ali Orçun GÜNER ve Tamer ÇOLAKOĞLU' na, en içten duygularıyla teşekkürü borç bilirim.

Haziran, 2013

İbrahim ERKALAYCIOĞLU

ÖZET

TÜRK HUKUKUNDA ÖZEL GÜVENLİK GÖREVLİLERİNİN KORUMA TEDBİRLERİNE BAŞVURMA VE ZOR KULLANMA YETKİSİ

İbrahim Erkalaycıoğlu

Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bursa Kamu Hukuku Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ali Kemal YILDIZ

Haziran 2013 118 Sayfa

Bu tez çalışmasında genel olarak toplumların ihtiyaç duyduğu güvenlik olgusu kapsamında Türk tarihimiz açısından kolluğun gelişimi sınıflandırılması ve 2004 yılında kabul edilen özel güvenlik yasası ile mevzuatımızda ceza muhakemeleri kanununda düzenlenmiş olan koruma tedbirlerinden, özel güvenlik görevlilerinin hangilerine başvurabileceği ve zor kullanma yetkisine değinilmiştir.

Anahtar kelimeler; Güvenlik, Kolluk, Özel güvenlik görevlilerinin yetkileri.

ABSTRACT

THE AUTHORIZATION OF THE PRIVATE SECURITY OFFICERS IN TURKISH LAW: APPLYING THE MEASURES OF PROTECTION AND FORCE

İbrahim Erkalaycıoğlu

Graduate School of Social Sciences and Humanities
Bursa Common Law Program

Advisor: Doç. Dr. Ali Kemal YILDIZ

June, 2013 118 Page

This thesis emphasises the evaluation and the categorizaation of the security perception and the historical background of the police forces. Since the resolution accepted by the Turkish Parliament which is giving new rights to the private security firms about using force in 2004, this thesis will discuss the structure of the private security forces and their legal capability of applying the measures of protection.

Key words : private law enforcement, security guard (officer), security employees

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	X
1. GİRİŞ.....	1
2. GÜVENLİK KAVRAMI, KOLLUK TANIMI, GELİŞİMİ VE KOLLUK ÇEŞİTLERİ .3	
2.1. GÜVENLİK KAVRAMI.....	3
2.1.1. Devlet ve Güvenlik	3
2.1.2. Kamu Emniyeti ve Kamu Düzeni	5
2.1.3. Asayiş, Güvenlik ve Esenlik	6
2.2. KOLLUK KAVRAMI	7
2.2.1. Kolluğun Gelişimi	7
2.2.2. Kolluk Tanımı	8
2.3. KOLLUĞUN TARİHİMİZ AÇISINDAN GELİŞİMİ	10
2.3.1. İslamiyet Öncesi Türk Devletlerine Genel Bakış	10
2.3.1.1. Eski Türk Devletlerinin Genel Özellikleri	10
2.3.1.1.1. Hun Devleti.....	11
2.3.1.1.2. Göktürk Devleti	12
2.3.1.1.3. Uygur Devleti	12
2.3.1.2. Devletin Yapısı Ve İşleyişi	13
2.3.1.2.1. Hakan, Kurultay, Vezirler	13
2.3.1.2.2. Töre	13
2.3.1.2.3. Orhun Yazıtları.....	14
2.3.2. İslamiyet Öncesi Türk Devletlerinde Kolluk.....	14
2.3.3. Türklerin İslamiyet'e Geçişi Ardından Kolluk Hizmetleri.....	15
2.3.3.1. İslamiyet Sonrası Kurulan Türk Devletleri	15
2.3.3.1.1. Selçuklu ve Anadolu Selçuklu Devleti	15
2.3.3.1.2. Osmanlı Devleti.....	16
2.3.4. İslamiyet Sonrası Türk Devletlerinde Kolluk	16
2.3.4.1. <i>Subaşı</i>	16
2.3.4.2. <i>Kadı ve Şurtalar</i>	17
2.3.4.3. <i>Darbin ve Muhtesipler</i>	17
2.3.4.4. <i>Şahne ve Dizdarlar</i>	17
2.3.5. Osmanlı Devletinde Kolluk	18
2.3.5.1. İstanbul'un Fethinden Yeniçeri Ocağının Kaldırılmasına Kadar Olan Dönem (1453 – 1826)	19
2.3.5.2. Yeniçeri Ocağının Kapatılması (1826-1879) Dönemi.....	22
2.3.5.3. Zaptiye Nezareti Kuruluş ve I. Meşrutiyet (1879-1909) Dönemi.....	24
2.3.5.4. Meşrutiyetin İlanından - Cumhuriyet Dönemine Kadar (1909 - 1923).....	25

2.4. CUMHURİYET DÖNEMİNDEN GÜNÜMÜZE KADAR KOLLUK.....	27
2.5. TÜRKİYE CUMHURİYETİ DEVLETİNİN İÇ GÜVENLİK ORGANLARI.....	28
2.5.1. Kolluk Teşkilatı.....	29
2.5.1.1. Genel Kolluk ve Özel Kolluk.....	29
2.5.1.1.1. Genel Kolluk	30
2.5.1.1.2. Özel Kolluk.....	38
2.5.1.1.3. Özel Kolluk-Genel Kolluk İlişkisi	44
2.5.1.1.4. Özel Kolluk-Genel Kolluk Farkları	45
3. ÖZEL GÜVENLİK HİZMETLERİ.....	46
3.1. DÜNYADA ÖZEL GÜVENLİK OLGUSU VE OLUŞUMU	46
3.2. ÜLKEMİZ AÇISINDAN ÖZEL GÜVENLİK HİZMETLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ	48
3.3. ÖZEL GÜVENLİK TANIMI.....	49
3.4. ÜLKEMİZ AÇISINDAN ÖZEL GÜVENLİK HİZMETLERİNİN YAPISAL ANALİZİ	50
3.5. ÖZEL GÜVENLİK HİZMETLERİNİN YAPISAL ÖZELLİKLERİ	51
3.6. ÖZEL GÜVENLİK HİZMETLERİNİN YAPILANMASI.....	51
3.6.1. Özel Güvenlik Birimleri	52
3.6.2. Özel Güvenlik Şirketleri.....	52
3.6.2.1. Mekanik ve Maddesel Hizmetler Sunan Şirketler;	54
3.6.2.2. Elektrik ve Elektronik Hizmetler Sunan Şirketler:	54
3.6.2.3. İnsan Gücüne Dayanan Hizmetleri Sunan Şirketler:	54
3.6.3. Alarm İzleme Merkezi.....	54
3.6.4. Özel Güvenlik İzni ve Özel Güvenlik Komisyonu	55
3.6.4.1. Özel Güvenlik Komisyonunun Görevleri Şunlardır:.....	55
3.6.4.2. Özel Güvenlik Görevlileri.....	56
3.6.4.3. Özel Eğitim kurumları.....	57
3.6.4.4. Özel Güvenlik Eğitimi.....	57
3.6.4.5. Özel Güvenlik Görevlilerinin Silah Bulundurma ve Taşıma Yetkisi.....	57
3.6.4.6. Özel Güvenlik Görevlilerinin Yetkileri	58
3.6.4.7.Özel Güvenlik Görevlilerinin Görev Alanı	59
4. KORUMA TEDBİRLERİ	59
4.1. KORUMA TEDBİRİ KAVRAMI	60
4.2. KORUMA TEDBİRLERİNİN SINIFLANDIRILMASI.....	61
4.2.1. Yönelindikleri Değerler Açısından Koruma Tedbirleri	62
4.2.2. Amaç Açısından Koruma Tedbirleri	62
4.2.3. Uygulandıkları Kişiler Açısından Koruma Tedbirleri.....	62
4.3. KORUMA TEDBİRLERİNİN ÖZELLİKLERİ	63
4.3.1. Koruma Tedbirlerinin Yasayla Düzenlenmiş Olması	63
4.3.2. Koruma Tedbirlerinin Geçici Olması	63

4.3.4. Koruma Tedbirlerinin Araç Olması	64
4.4. KORUMA TEDBİRLERİNİN ÖNŞARTLARI	64
4.4.1. Gecikmede Tehlike Bulunması	65
4.4.2. Haklı Görünüş	65
4.4.3. Orantı Bulunması.....	66
4.5. HUKUKUMUZDAKİ KORUMA TEDBİRLERİ	66
5. ÖZEL GÜVENLİK GÖREVLİLERİNİN BAŞVURABİLECEĞİ KORUMA TEDBİRLERİ VE ZOR KULLANMA YETKİSİ	67
5.1. ÖZEL GÜVENLİK GÖREVLİSİNİN BAŞVURABİLECEĞİ KORUMA TEDBİRLERİ	68
5.1.1. YAKALAMA.....	68
5.1.1.1. Tanım-Kavram	68
5.1.1.2. Önleme Yakalaması	69
5.1.1.3. Muhafaza Altına Alma.....	69
5.1.1.4. Durdurma ve Kimlik Sorma	70
5.1.1.5. Özel Güvenlik Görevlisinin Kimlik Sorma Yetkisi.....	71
5.1.1.6. Yakalamanın Amacı.....	73
5.1.1.7. Yakalamanın Koşulları.....	73
5.1.1.8. Herkes Tarafından Yakalama Yapılması	73
5.1.1.9. Kolluk Görevlileri Tarafından Yapılan Yakalama.....	74
5.1.1.10. Özel Güvenlik Görevlisinin Yakalama Yetkisi.....	77
5.1.1.11. Özel Güvenlik Görevlisinin Muhafaza Altına Alma Yetkisi.....	78
5.2. ARAMA VE EL KOYMA	79
5.2.1. Arama.....	79
5.2.1.1. Kavram.....	79
5.2.1.2. Adli Arama.....	80
5.2.1.3. Makul Şüphe.....	81
5.2.1.4. Önleme Araması ve Kapsamı.....	81
5.2.2. Gecikmesinde Sakınca Bulunan Hal	82
5.2.2.1. Önleme Aramasında Hakim Kararı Bulunması Koşulu	84
5.2.2.2. Özel Güvenlik Görevlilerinin Arama Yetkisi (Güvenlik Kontrolü).....	85
5.2.2.3. Hâkimden Önleme Araması Kararı Alınması Gerekmeyen Haller	87
5.2.2.4. Hava Alanlarında Arama	88
5.2.2.5. Spor Karşılaşmalarında Önleme Araması.....	89
5.2.3. El Koyma	91
5.2.3.1. Kapsamı.....	91
5.2.3.2. El Koymaya Kararını Verme Yetkisi	92
5.2.3.3. Özel Güvenlik Görevlileri Bakımından El Koyma (Emanete Alma)	92
5.2.3.4. Önleme Amaçlı Alıkoyma.....	93
5.3. ZOR KULLANMA YETKİSİ.....	94

5.3.1. PYSK Dzenlemesine G6re Zor Kullanma Yetkisi	95
5.3.1.1. Zor Kullanmanın Unsurları	97
5.3.1.1.1. Zorunluluk Unsuru.....	97
5.3.1.1.2. 6lçölölük (Orantılılık) Unsuru	98
5.3.1.1.3. Kanunilik Unsuru	98
5.3.1.2. 6zel G6venlik G6revlisinin Zor Kullanma ve Silah Kullanma Yetkisi	100
5.3.1.2.1. Hukuka Uygunluk Nedenleri.....	100
5.3.1.2.2. Kanunun H6km6 ve Amirin Emrini Yerine Getirme.....	101
5.3.1.2.3. Meşru Savunma ve Zorunluluk Hali	102
5.3.1.2.4. 6zel Hukuka G6re 6zel G6venlik G6revlisinin Zor Kullanma Yetkisi	103
5.3.1.2.5. T6rk Medeni Kanununun 981. Maddesine G6re Zor Kullanma	104
5.3.1.2.6. Borçlar Kanununun 52. Maddesine G6re Zor Kullanma	104
5.3.1.2.7. 6zel G6venlik G6revlisinin Silah Kullanma Yetkisi.....	105
5.4. 6ZEL G6VENLİĞİN KORUMA TEDBİRLERİNE BAŞVURMASINDAN KAYNAKLANAN SORUMLULUĞU	107
5.4.1. 6ZEL G6VENLİĞİN BİR KAMU HİZMETİ OLMASI	107
5.4.2. Kişİ HÜRRIYETİNDEN YOKSUN BIRAKMA	108
5.4.3. İŞKENCE VE EZİYET	108
5.4.4. ARAMA VE KONUT DOKUNULMAZLIĞINI İHLAL ETME.....	109
5.4.5. ZİMMET VE İRTİKAP	109
5.4.6. ZOR KULLANMA YETKİSİNE İLİŞKİN SINIRIN AŞILMASI.....	109
5.4.7. G6REVİ K6T6YE KULLANMA VE G6REVİ İHMAL.....	109
5.4.8. KORUMA TEDBİRLERİ NEDENİYLE TAZMİNAT.....	110
SONUÇ.....	110
KAYNAKÇA	113

KISALTMALAR

ETK : 3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu

PVSK : 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu

CMK : 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu

AKY : Adli Kolluk Yönetmeliği

AÖAY : Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği

YGAİAY : Yakalama Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği

KTK : 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu

JTK : 2803 Sayılı Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu

ÇMKB : 772 Sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu

TCDD : Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları

JTGYY : Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Yönetmeliği

SGKK : 2692 Sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu

RG : Resmi Gazete

KHK : Kanun Hükmünde Kararname

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

ÖGHDK: 5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun

ÖGHUDKİY : Özel Güvenlik Hizmetlerinin Uygulanmasına Dair Kanuna İlişkin Yönetmelik

AİHM : Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AİHS : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

TCK : 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

Y : Yönetmelik

ANY : Anayasa

AKY : Adli Kolluk Yönetmeliği

ÖGTY : Özel Güvenlik Teşkilatı Yönetmeliği

SEY : Suç Eşyası Yönetmeliği

ÖGHY : Özel Güvenlik Hizmetleri Yönetmeliği

TMK: 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu

SŞÖDK : 6222 Sayılı Sporda Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

s : Sahife

S : Sayı

1. GİRİŞ

İnsanların, sosyal birer varlık olmaları, toplum içerisinde yaşamaları olgusunu zorunlu bir hale getirmektedir. Tarih boyunca insanlar, düzenin ve güvenin sağlandığı bir toplum içerisinde yaşamak ihtiyacı hissetmişlerdir. Ancak toplum halinde yaşamak o toplumda düzen ve güvenin sağlanması ve sürdürülmesine bağlıdır.¹

İnsanların fiziki ihtiyaçlarından sonra sosyolojik ve psikolojik gereksinimlerine bakıldığında, güvenlik ihtiyacının önemli bir payı olduğu görülmektedir. İnsanların toplum içerisinde bir arada yaşamaya başlaması ile birlikte düzenin ve güvenliğin sağlanmasını amaçlayan bir takım kuralların oluşmaya başlaması ve bu kuralların toplum adına korunması ihtiyacının sonucunda farklı isimler altında teşkilatlar kurulmuştur.²

Günümüzde, güvenliğin sağlanması çağdaş devletlerin olmazsa olmaz ilkeleri arasında bulunmakta ve devletlerin var olma nedenlerinin başında bu yer almaktadır. Tarih boyunca toplumlar uzun yıllar özgürlükleri kısıtlı olsa da yaşayabilmişler ancak düzen ve güven ortamı olmaksızın yaşayamamışlardır.³

Devlet örgütlenmesini tamamlamış toplumlarda ulusal savunma ihtiyacının yanı sıra, toplumun düzeninin ve güveninin sağlanması devletlerin en temel ödevi haline gelmiştir.⁴

Günümüz hukuk devleti anlayışında bütün çağdaş ülkeler gibi ülkemiz açısından da kişi temel hak ve hürriyetlerinin korunması hem de güvenliğin sağlanması, aynı derecede önemli anayasal görevlerdir.⁵

¹ Yaşar., 2008, S.19

² Tosunoğlu, http://www.yenimakale.com/dunyada_ozel_guvenlik_olgusu_ve_olusumu.html#ixzz2QWC3A5JZ

³ Özel Güvenlik Sitesi, <http://www.ozelguvenlikdunyasi.com/ozel> güvenliğin tarihçesi, dünü, bugünü ve ülke güvenliğine katkısı, Yusuf Vehbi DALDA anlatımıyla 05.05.2012 tarihli, 15.04.2013 tarihinde bakıldı.

⁴ Karagöz., 2006, S,6

⁵ Bursa Emniyet Müdürlüğü Dergisi, Güvenlik Özgürlüktür, Bursa, 2011,S.27-28 Bursa Emniyet Müdürü Halil YILMAZ 'ın anlatımıyla,

Devlet kamu düzenini ve genel güvenliği kolluk teŖkilatları aracılığıyla sağlamaktadır. Kolluk hizmetlerinin temel görevi toplumun güvenlik ihtiyacını sağlamak, kamu düzenini korumak ve bozulması halinde m¼dahale etmektir. Bu nedendir ki hukuk devleti çerçevesinde, düzenin sağlanmasına yönelik kolluk faaliyetlerinin yürüt¼lmesi esnasında, kiŖi temel hak ve h¼rriyetlerinin korunması ile güvenliğin sağlanmasının denge içerisinde gerçekteŖtirilmesi gerekir.⁶ *“Tam bir özg¼rl¼k anarŖidir, tam bir düzen de zul¼m. Bu iki uç arasındaki dengeyi korumak demokratik toplumların asırlar boyu amacı olmuŖtur.” “(Richard KNIGHT)”*

Bu çalıŖmamızda önce devlet ve güvenlik kavramını, ardından kolluk kavramını, tanımını ve kolluğun zaman içerisindeki deđiŖimini ön plana alarak kolluğun ¼lkemiz Türk tarihi açaŖından geliŖimini, sonra kolluğun genel kolluk ve özel kolluk olarak ayrımını, özel güvenlik görevlilerinin kolluğun hangi bölümünde yer aldığını ve yetkilerini, ardından Türk Hukukunda yer alan koruma tedbirlerinin neler olduğunu ve bu koruma tedbirlerinden özel güvenlik görevlilerinin yetkileri çerçevesinde hangilerine başvurabileceğini, son olarak da özel güvenlik görevlilerinin hangi hallerde zor kullanabileceğini inceleyeceğiz.

Bu çerçevede; Birinci bölümde; Kolluk ve Kolluk Türleri Konusunda Genel Bilgiler ele alınmak suretiyle, Devlet ve Güvenlik Kavramı, Kolluk kavramı ve Kolluğun Tanımı ardından Türk hukuk tarihi bakımından Kolluğun GeliŖimi, Kolluk Ayrımı, Özel Güvenlik Tanımı ve Özel Güvenlik Görevlisinin Yetkileri incelenecektir.

İkinci bölümde; Koruma Tedbirleri ele alınacak, Koruma Tedbiri Nedir?, Koruma Tedbirlerinin Genel Özellikleri Nelerdir, KoŖulları Nelerdir, ve Koruma Tedbirlerinin Türleri Nelerdir. konularına değinilecektir.

Üç¼nc¼ bölümde ise; Özel Güvenlik Görevlilerinin Hangi Koruma Tedbirlerine Başvurabileceği konusu ele alınacak ve Özel Güvenlik Görevlisinin Zor Kullanma Yetkisi incelenecektir.

⁶ Yenisey., 2009,S.5-6

2. GÜVENLİK KAVRAMI, KOLLUK TANIMI, GELİŞİMİ VE KOLLUK ÇEŞİTLERİ

2.1. GÜVENLİK KAVRAMI

2.1.1. Devlet ve Güvenlik

*“İnsanlığın varoluşuyla birlikte güvenlik tarihsel açıdan duyulan en eski ve vazgeçilmez ihtiyaçtır. Bu nedenle insanların topluluktan, toplum haline geçmelerinde güvenlik gereksinimi temel teşkil etmiştir.”*⁷ Devleti ve Devletin nasıl oluştuğunu açıklamak üzerinde çalışan siyasal düşünürler, daha çok korunma gereksinimine bağlı olarak güvenlik olgusuna yoğunlaşmışlardır. Bu doğrultuda Devletin doğuşunu açıklayan teorilerin en önemlilerinden olduğu kabul edilen sosyal sözleşme teorisinin kuramcıları da devletin oluşmasını ve varlık nedenini güvenlik olgusu temelinde görmektedirler.⁸ Sosyal sözleşme kuramcıları devlet oluşmadan önce bir doğal yaşama döneminin varlığını kabul etmektedirler. John Locke’ a göre bu dönem insanların barış, özgürlük ve eşitlik içinde yaşadıkları bir dönemdir. Sürekli çatışma ve didişme hali bulunmamaktadır ancak , bu dönemde siyasal toplum oluşmamasına rağmen mala, cana saygı esasına dayanan doğal yasalara uyulmaması halinde insanlar bireysel öfkeyle hareket etmektedir. Dolayısıyla bu durum insanları, herkesçe uyulması gereken kuralların tarafsız güçler tarafından uygulanmasına yönlendirmiştir. *Bu güç anlaşmazlıkları çözecek, özgürlükleri garanti altına alacak, güvenlik ortamını yaratacaktır.*⁹

Sosyal sözleşmeye dayalı olarak Devletin oluşumunu açıklayan diğer bir siyaset felsefecisi de Jean-Jacques Rousseau’ dur. O da sosyal hayata geçilmezden önce insanların tamamıyla birbiriyle eşit olduğu, mutluluğun hakim olduğu, dolayısıyla insanların birbirleriyle eşit olduğu doğal yaşama halini kabul etmektedir. Ancak uygarlığın gelişmesiyle bu dönem bozulmak durumunda kalmıştır. *“...üyesinden her birinin canını, malını kuvvet ile koruyan öyle bir topluluk şekli bulmalı ki, bu sayede her*

⁷ Özay., 1986, s.475

⁸ Hukuk ve Adalet Eleştirisel Hukuk Dergisi – Sayı 9 Yıl 2007

⁹ Öktem, 1995.s.177-180

fert herkesle birleştiği halde yine kendisine itaat etsin, eskisi kadar da hür kalsın”¹⁰ Bu noktada bireylerin toplum sözleşmesini oluşturmak suretiyle buldukları ortak çözüm görülmektedir. Bireyler özgür iradeleriyle hak ve özgürlüklerini devrederek sosyal sözleşmeyi yapmaktadırlar. Ancak bu devretmenin nedeni özgürlük ve eşitliklerinin, güvenliklerinin korunmasının sağlanmasıdır.¹¹

Sosyal sözleşme kuramcılarında Thomas Hobbes’ a göre de; İnsanlar birlikten yoksun bir şekilde doğal yaşama halinde yaşamaktayken, herkesin her şey üzerinde bir hakka sahip olduğu tüm insanlar arasında eşitliğin olduğu, ancak bu eşitliğin sürekli bir menfaat çatışması ortamı oluşturduğu dile getirilmektedir ve bunun sonunda insanlar aralarındaki sürekli çatışmaya son vermek, barış ve güvenliğe kavuşmak için iradelerinin tümünü ifade eden bir sözleşme oluşturmuşlardır. *“Kısaca insan aklının eseri olan devlet, barışı ve ortak savunmayı sağlama amacı ile, herkesin hak ve gücünden, yetki ve kudretinden, kendi arzusuna göre kullanmak üzere lehine vazgeçtiği bir kolektif şahıstır.”¹²* Dolayısıyla devletin temel varlık nedeni hakların, özgürlüklerin korunması ve güvenliktir.

Max Weber’ in de devlete ilişkin yapmış olduğu tanımında, siyasal müessese olan devletin temel özelliğinin şiddeti bir araç olarak kullanma yeteneğine sahip bir örgütlenme olduğudur.¹³Buna göre *“Devlet, belli bir arazi içinde fiziksel şiddetin meşru kullanımını tekelinde bulunduran insan topluluğudur...”¹⁴* şeklinde tanımlanmıştır. Weber’ e göre modern devlet, bütün siyasal birliklerde olduğu gibi, sosyolojik olarak ancak kendine özgü somut araçları açısından tanımlanabilir ki o da fiziksel güç ve şiddet kullanımınıdır.¹⁵ Weber’ in devlet tanımında temel vurgu her şeyin üzerinde belirli bir bölgesel alan üzerinde güç kullanım tekelidir.¹⁶ Ve devlet bu alan üzerinde başka rakip tanımaz.¹⁷ Dolayısıyla kamu düzenini sağlamada fiziki zora başvurma tekeli ve vatandaşlarının güvenliğini sağlama işlevi devletin ayırıcı özelliğini oluşturmaktadır.

¹⁰ Günyol, 1992 s.18.

¹¹ Ağaoğulları,2006 s.84

¹² Okandan, Umumi Amme Hukuku Devletin Doğuşu, Pozitif ve Teorik Gelişmesi, Unsurları, İstanbul İ.Ü.Yayımları Fakülteler Matbaası

¹³ Vergin, 2003,s.25

¹⁴ Max Weber, Sosyoloji yazıları, İstanbul, Hürriyet Vakıf Yayınları,1986, s.80

¹⁵ Weber, Sosyoloji Yazılara S.80

¹⁶ Anthony Giddens, Çev. Çiğdem,1992 S.33-34.

¹⁷ Vergin, Siyasetin Sosyolojisi s.24

Devletin bu hakimiyetini gerçekleştiren, bu amaca uygun eğitim almış ve uzmanlaşmış kamu görevlileridir.¹⁸

Başta da ifade edildiği üzere, toplumların zaman içerisinde gelişen, ihtiyaç duydukları hizmetlerin yanı sıra, huzur ve güvenliğin sağlanması ihtiyacı devlet kadar eskidir. Ve insan toplulukları tarih sürecinde düzensiz ve güvensiz yaşayamamışlardır. Bu yüzden toplumun huzur ve güvenliğinin sağlanması, devletin temel görevlerinden biridir.¹⁹

Ülkemiz açısından bakıldığında; Anayasamızın 2. Maddesinde Cumhuriyetin nitelikleri belirtilmiş, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğu tanımlandıktan sonra 5. maddesinde, devletin temel amaç ve görevleri başlığı altında Cumhuriyet ve demokrasinin korunması, kişilerin ve toplumun huzur ve refahının sağlanması, kişinin temel hak ve hürriyetlerinin korunması düzenlenmiş, 10.-13.-14.-15.-17.-18.maddelerinde ise herkesin kanun önünde eşitliği, temel hak ve hürriyetleri kullanma hakkı, 19. maddesinde kişi hürriyetleri, 20. maddesinde özel hayatın gizliliği, 21. maddesinde, konut dokunulmazlığı, 23. maddesinde yerleşme ve seyahat hürriyeti, 24.,25.,26.,27. maddelerinde, din ve vicdan, düşünce ve kanaat hürriyeti, düşünceleri açıklama ve yayma özgürlükleri, bilim ve sanat hürriyeti açıklanmış, devletin bunları, korumak ve kollamakla görevli olduğu belirtilmiştir.

2.1.2. Kamu Emniyeti ve Kamu Düzeni

Kamu emniyeti kavramı, devlet tarafından belirlenmiş ve uygulanmakta olan hukuk düzeninin, bu hukuk devleti düzeninde yaşayan kişilerin temel hak ve hürriyetlerin korunması ve bireylerle istifade edilmesinin sağlanması ve bunun yanı sıra devletin ve devlet yetkisini kullanan kurum ve kuruluşların zarar görmesinin engellenmesi ve korunması olarak tanımlanabilmektedir. Buradan anlaşılacağı üzere kamu emniyeti üç ayrı kategoride ifade edilebilir. Bunlar

- a. *Hukuk düzeni,*
- b. *Bireylerin hakları ve hukuki menfaatleri,*
- c. *Devletin kurum ve kuruluşlarıdır.*²⁰

¹⁸ Vergin, Siyasetin Sosyolojisi s.25

¹⁹ Yaşar,2008,S.19

²⁰ Yenisey, 2009,S.8

Kamu düzeni;

“Devletin sağlamak ve korumakla yükümlü olduğu görevleri düzen ve güven içerisinde yürütülmesine hukuk literatüründe kamu düzeni denilmektedir.”²¹

Kamu düzeni, bir arada yaşayan insanların oluşturduğu toplumlarda sosyal veya ahlaki değerler doğrultusunda belirlenmiş olan kurallar bütünüdür. Ahlaki değerlere sahip çıkılmasının ve saygı gösterilmesinin sağlanması, rahatsızlık verici gürültünün önüne geçilmesi, trafik akış ve düzeninin sağlanması örnek olarak gösterilebilir.²² Kolluk kamu düzenini sağlamak amacı ile kendisine devlet tarafından kanunlarla verilen yetkileri kullanmaktadır. Sonuç olarak kamu düzeni güvenliğinin sağlanmasına yön vermektedir.²³

2.1.3. Asayiş, Güvenlik ve Esenlik

Asayiş, bir toplumda huzurun bozulmasına sebebiyet veren her hangi bir olayın meydana gelmemesi, huzurlu toplumu nitelendirmektedir. suçların işlenmemesini toplum hayatının normal ve katlanılabilir durumda olmasını anlatır ve kamu düzeninin fiziki unsurudur.²⁴ Bazı çalışmalarda asayiş “Dirlik ve esenlik – sükûn” olarak adlandırılmaktadır.²⁵

Güvenlik, bir toplumda kişilerin canlarına, mallarına ve ırzlarına gelebilecek tehlike ve tehditlerin yokluğu, kamu düzeninin sağlandığına dair güven hissinin varlığı olup, kamu düzeninin psikolojik yönünü oluşturmaktadır.

Esenlik ise dirlik ve düzenlik, toplumda genel olarak sağlığın varlığı manasına gelmektedir. Şu halde, genel olarak sağlık ve huzurun tesisi ile, esenlik gerçekleşmiş olmaktadır.²⁶

²¹ Yaşar,2008,S.20

²² Yenisey, 2009,S.9

²³ Duran, 1982, S.260

²⁴ Derdiman, 2011, S.524

²⁵ Giritli, ve diğ. 2006 S.44

²⁶ Derdiman, 2011, S.524

2.2. KOLLUK KAVRAMI

2.2.1. Kolluğun Gelişimi

Bir toplumda kolluk görevinin yerine getirilmesi insanlık tarihi kadar eskidir.²⁷ İlkel toplumlarda dahi mal edinme, miras paylaşımı gibi konularda anlaşmazlıkların giderilmesi için bir kurum veya güce gereksinim duyulmuştur. Kolluk buna benzer sorunların giderilebilmesi için kendini doğal olarak göstermeye başlamıştır. Tarihsel süreçte toplulukların resmi bir yönetim biçimi olmasa dahi bir kolluk sistemi oluşturdukları görülmektedir. Bu yüzden genel olarak toplumlarda kanun olarak adlandırılan kurallar bütününe ortaya çıkışı ile modern kolluk anlayışının oluşmasının birbirine paralel bir gelişim gösterdiğini söyleyebiliriz.²⁸ Tarihçiler, kolluğun binlerce yıl öncesinden beri Babil, Mısır, Bizans ve İslam İmparatorluklarında var olduğunu, bunların çoğunun yarı askeri nitelikte olduğunu belirtmektedirler. Örneğin Mısır'da “*tati (vezir)*” unvanı adı altında kolluk görevinin yapıldığı, Roma'da düzeni korumak için “*Praetor, Questor ve Aediles*” adı verilen kurumların bulunduğu anlatılmaktadır.²⁹

Dünya tarihine bakıldığında, devletlerin ve toplumların dış güvenliklerini sağlama çabasının yanı sıra iç güvenlikleri ile ilgili sorunlarla da başa çıkmak durumunda kaldıkları görülmektedir. Toplumların bağımsızlıklarına kavuşmalarından sonra bir takım çekişmelere, kaosa ve kavgalara sürüklendikleri görülmekte, öte yandan iç huzur ve güvenin sağlanması için kolluk güçlerinin rolü ön plana çıkmaktadır.³⁰

Genel anlamda toplum ve devletlerde güvenlik, önceleri ordu ile sağlanmakta iken zaman içerisinde ordudan ayrılan yeni bir kuvvetle, günümüzde bilinen kamu güvenliği ve düzeninin temin edildiği anlaşılmaktadır.

²⁷ Çufali, 2002 S.19

²⁸ Çağlar. 1999 S.4

²⁹ Sokullu., 1990.S.3

³⁰ Şafak ve Bıçak, 2000

2.2.2. Kolluk Tanımı

Kolluk terimi; kollamak kelimesinden türetilmiştir. Eski zabıta teriminin karşılığı olarak kullanılmaktadır. Zabıta, zaptiye, inzibat hep aynı kökten türetilmiş birer isimdir. Kolluk, kollama görevini yapan kuruluşa, bazen de o kuruluş adına hareket eden kişiye ad olmaktadır.³¹

Kolluk geniş kapsamlı bir kavramdır. “Zabıta” ya da “Polis” anlamında da kullanılır. Kolluk hem kamu düzenini sağlayan, koruyan ve bozulduğunda da eski durumuna getiren idari etkinlikler, hem de bu tür idari etkinlikleri uygulayan görevliler anlamında kullanılır. Kısaca devletin sahip olduğu bir gücü simgeler.³² Kolluk görevliler anlamında kullanılır. Kolluk (Zaptiye) terimi kollama, suçu önleme yada suça el koyma, delilleri arama ve bulma, toplumda huzur ve güveni koruma, kanunların uygulanmasını sağlamakla görevli birim anlamına gelmektedir.³³

Hukuksal anlamda, kolluk (zabıta); yurt içinde genel düzen ve emniyeti korumakla görevli, jandarma, polis, kır bekçileri, belediye zabıtası gibi devlet kuvvetidir.³⁴

Kolluk, Kamu düzenini sağlamaya yönelik bir kamu hizmeti faaliyetidir.³⁵ YENİSEY, kolluğu, toplumda tehlikeleri önlemek ve güvenliğini sağlamakla görevli bir organ olarak nitelendirir ve kolluk teriminden genel manada polis ve jandarmanın anlaşılacağını belirtir.³⁶ CENTEL-ZAFER ise, kolluğu, bireyin yaşama ve güvenli bir sosyal ortamda varlığını sürdürme haklarının gereğini yerine getiren bir kurum olarak nitelendirmektedir.³⁷

Kamu düzenini koruması ve kollanmasından sorumlu olan suç ve suçluları tespit etmekle ve yakalamakla görevli olan, şartları oluştuğunda ve gerektiğinde zor kullanma yetkisine haiz ve kendisine kanunla verilmiş yetkiler doğrultusunda görev yapan kuruluşlara kolluk (zabıta) denilmektedir.³⁸

³¹ Şafak.1989. s.72

³² Akgüner. “Kolluk Kavramına Genel Bir Bakış”,

³³Şafak ve diğ., Ceza Muhakemeleri Usul Hukuku,

³⁴ Yılmaz, 1996, s. 895

³⁵ Gözler, 2003, s. 47

³⁶ Yenisey, 1991, s. 45

³⁷ Centel ve Zafer, 2005, s.113

³⁸ Geleri, 2005, S.322

Bir başka tanımlamada kolluk; “Kamu makamları tarafından, kamu düzenini sağlamak amacıyla kamu özgürlüklerine getirilen sınırlamalardır denilmektedir”. Böylece kolluk etkinlikleri ile kamu özgürlüklerine bazı sınırlamalar getirilmekte ve bu anlamda kolluk ile kamu özgürlükleri (temel hak ve özgürlükler-insan hakları) arasında yakın bir ilişki ortaya çıkmaktadır.³⁹

Kolluk sadece kamu düzenini korumak ve kamu düzenini bozanlara karşı önlemler almakla kalmayıp suç işlendikten sonrada ve geliştirmektedir. Kolluk, suçları önleme görevini, kanunların kendisine verdiği yetki ve idarenin düzenleyici işlemleri aracılığıyla sağlamaktadır.⁴⁰

Kolluk faaliyetleri, genel emir ve düzenleyici işlemlerle yürütülmekle birlikte şartlar geliştiğinde, zor kullanma ve müdahale etme yetkisini de içerisinde barındırmaktadır. Kolluğun bu faaliyetlerine karşı idare ise halkın ihtiyaçlarını gözetmek suretiyle kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde üzerine düşeni yapmakla görevlidir.⁴¹ Kamu hizmeti açısından bakıldığında kolluğun da kamu hizmeti görmekte olduğu söylenebilecektir. Çünkü burada kolluğun amacının da kamu yararı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla kolluğun faaliyetleri ve idarenin kamu hizmetlerinin devletin halkına doğrudan doğruya sunduğu faaliyetler olduğunu söylemek mümkündür.⁴²

Bu tanımlamalardan ortaya çıkan sonuca göre; kolluk, devletin kanunlar çerçevesinde görev ve yetkilerle donatılmış toplum yaşamındaki düzeni koruyan, toplumun huzur ve güvenliğini sağlayan, kanunları uygulamakla görevli, suç işlendiğinde suç ve suçluları tespit etmek ve gerekli işlemleri yapmakla yükümlü, bütün bu görevlerini yerine getirirken şartlar oluştuğunda, hukukun kendisine verdiği yetkiler çerçevesinde zor kullanma yetkisine sahip olan, devletin resmi ve silahlı bir gücü, örgütü, ya da teşkilatı anlamında kullanıldığını söyleyebiliriz.

³⁹ Akgüner,2010 s. 195.

⁴⁰ Eryılmaz, 2000,s.5

⁴¹ Gözler, 2003, s.422

⁴² Derdiman, 2003,s.122

2.3. KOLLUĞUN TARİHİMİZ AÇISINDAN GELİŞİMİ

2.3.1. İslamiyet Öncesi Türk Devletlerine Genel Bakış

2.3.1.1. Eski Türk Devletlerinin Genel Özellikleri

Türk tarih hukukumuzun oluşunun ilk evrelerine bakıldığında; Türklerin milat öncesinden itibaren başlayan dört bin yıllık tarihlerinin olduğu ve ana yurtlarının Altay-Ural dağları arasındaki bölge olduğu ve bu bölgeden farklı yönlere tarihsel süreç içerisinde muhtelif göçler yaptıkları bilinmektedir.⁴³ Türklerin anayurdu yüksek bir yayla olan Orta Asya'dır. Bu bölge güneyde Hindi Kuş dağları kuzey kısmında Sibirya Orman alanı, batıda Hazar Denizi doğuda ise Çin ile sınırlıdır. Her ne kadar Seyhun ve Ceyhun ırmaklarının suladığı alanlara ve Vaha adalarına sahip olmasına rağmen ülke tamamen bozkır veya çöldür. Bu yüzden göçebe kültürüne ev sahipliği yapmıştır. Orta Asya'nın iklim dolayısı ile kış göçlerine imkan tanımaması, kavimlerin, demircilikle, savaşta gereksinim duyacakları silahları yapmakla ve kısmen de tarımla ilgilenmekle kışı, kışlaklarda geçirdikleri ve bu kabilelerin küçük başbuğların yönetiminde olduğu bilinmektedir.⁴⁴ Böylesine geniş alanlarda başbuğların birbirlerine yakın kabileleri bir araya getirmesi neticesinde devletler kurması diğer kabileleri egemenliği altına alması Orta Asya Türk devletlerini genel yapısını oluşturmaktadır. Willhem Barthold isimli bilim adamı Orta Asya daki Türk yaşamının bilinen bir göçebe kültüründen çok daha üst seviyede olduğunu belirtmektedir.⁴⁵ Türk kelimesine farklı manalar verilmekle birlikte isim olarak güç, kuvvet, sıfat olarak da güçlü kuvvetli anlamına geldiği ve Türk kelimesinin 5. asırda Altaylı kavimlere verilen isim olduğu bilinmektedir.⁴⁶ “*Tarihten önceki devirlerden beri Orta Asya'da yaşamakta olan Türkler, Altay-Ural Kavimleri arasında at besleyen, demir işlemlerini bilen ve çoğunlukla da bu kavimlerin başına geçerek büyük imparatorluklar kurmaya muvaffak olan bir zümredir.*”⁴⁷ Devletin resmi adı olarak ilk kez Türk adıyla kurulan Türk devleti Göktürk Devleti' dir: Göktürk

⁴³ Aydın, 2012 S.3

⁴⁴ Üçok ve diğ.2011 s.20-21

⁴⁵ Barthold,1962, s.16 vd.

⁴⁶ Kafesoğlu,1984 s.217,221-226

⁴⁷ Cin ve Akgündüz, 2011 S.69

Devletinden sonra zaman içerisinde bu isim Türk soylu bütün toplulukların milli adı haline gelmiştir.⁴⁸

Eski Türk Devletlerine *il* denilmektedir. Bireyler aileyi, aileler *boyları* oluşturmakta, boylar da bir araya gelerek *budunu* oluşturmaktadır. Boyların başında *boy beyi*, budunların başında *han* bulunmaktadır. Budunların bir araya gelmesi ile *il*, yani devlet kurulmaktadır. Devletin başında ise *hakan* bulunmakta, han, kaan, ilteber, yabgu gibi isimler ile de anılmaktadır.⁴⁹ Devlet aşamasında boy ve budunlar siyasi varlıklarının devam ettirmekte iken devletin yıkılması halinde tekrar güçlü bir şekilde varlıklarını sürdürmekte oldukları görülmektedir. Bu yüzden eski Türk Devletlerinde boy ve budun teşkilatlanmalarının devletlerinin kurulup yıkılmasında önemli rol aldıkları anlaşılmaktadır.⁵⁰

2.3.1.1.1. Hun Devleti

Tarihi kaynaklara bakıldığında Türklerce kurulan ilk devletin Hun Devleti olduğu ancak Hun Devletinin Türkler tarafından mı yoksa Moğollar tarafından mı kurulduğunun henüz açıklık kazanmadığı, bu devlette geniş Moğol kitlelerinin ve kavimlerinin bulunmasının yanı sıra asıl devleti kuran ve yürüten unsurun Türkler olduğu ifade edilmektedir.⁵¹ “İlk bilinen hükümdarı olan Teoman (Tuman) Yabgu (M.Ö. 220-209) ‘nun oğlu Mete (Mao-Tun) (M.Ö.209-174) yılları arasında Hun Devletini genişletmiş ve Büyük Hun Devletini meydana getirmiştir.”⁵² M.Ö üçüncü asırda Çinliler tarafından kuzeyden gelen Hun akınlarını önlemek amacıyla Çin seddini yaptıkları ve bu asrın sonlarında devletin başında bulunan Mete’nin Türk soyundan gelen bütün toplulukları bir bayrak altında topladığı ve daha sonraki Türk Devletleri için örnek teşkil eden bir devlet kurduğu bilinmektedir.⁵³ Hunların kim olduklarına dair tarihçilerin ileriye sürdükleri kuramlar çerçevesinde Hunların hem Türklerin hem de Moğolların ataları olduğunu ya da Türklerin, Hunların bir kolu olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Türk efsanelerinde kahraman kişiliğiyle söz edilen Oğuz ile Mete’nin aynı kişi olduğu ve en parlak dönemlerinin M.Ö 209 – 174 yılları arasında Mete Han’ın hükümdar olması ile

⁴⁸ Kafesoğlu,1984 s.42-44

⁴⁹ Demir, 2011, s. 24

⁵⁰ Kafesoğlu,1984 s.217-221,226

⁵¹ Aydın ,2012 s.4

⁵² Cin ve Akgündüz,2011, s.69

⁵³ Aydın, 2012, s.4

başladığı bilinmektedir. M.Ö.130 yıllarında Hunların zayıf düşmeleri ile birlikte devlet güney ve kuzey olarak ikiye ayrılmış güneyde kalanların Çin hâkimiyetine girdiği, M.S 581 yılına kadar kuzey ve kuzey batıda kurdukları farklı devletlerle hayatlarını sürdürdükleri bir kollarnın ise IV. yüzyılda Avrupa'ya girerek (433-453) yıllarında Attila (Atila) yönetiminde büyük bir imparatorluk kurarak yeniden yükseldikleri görülmektedir.⁵⁴

2.3.1.1.2. Göktürk Devleti

Büyük Hun devletinden sonra Asya'da kurulan 2. Büyük Türk Devleti, Göktürk devletidir. Göktürkler, Sibiryadaki Yakutlar ile Batıdaki Oğuz (Bulgar) Türkleri dışında Orta Asya'daki bütün Türk asıllı kavimleri bir yönetim altında toplamayı başarmışlardır. Göktürk Devleti de Hun Devleti gibi toplanmış olan kabileler birliğidir. Kabilenin başındaki kişiye de kağan denilmektedir. M.S. 552 yılında Bumin Kağan tarafından kurulmuş, yükseliş çizgisini uzun süre sürdürmüş, başta Çin olmak üzere dış düşmanlara karşı üstün başarılar kazanmış, son yıllarında Bilge Tonyukuk (M.S 725?) andından Kül-Tegin (M.S 731) ve Bilge Kağan'ın ölmesi (M.S 734) neticesinde bu parlak dönem son ermiştir.

2.3.1.1.3. Uygur Devleti

O döneme kadar beylikler halinde bazen bağımsız bazen de bir Türk Devletine bağımlı olarak varlığını sürdüren Uygur boyunun idaresinde Göktürk Devletinin yıkılması üzerine dokuz Oğuz boyu ve Uygur boyunun ilavesi ile on Uygur ismi ile anılan birlik meydana gelmiş ve Uygur Başbuğu Kutluk Bilge'nin, Kağan ilan edilmesiyle Uygur Devleti kurulmuştur. (M.S.745) Karluklar tarafından desteklenen İslam Ordularının 751 yılında Talas Savaşı ile Çin Ordusunu bozguna uğratmasıyla Çin Orta Asya'dan çekilmiş, Yenisey (*eski Kırgız Türkçesinde ene-say nehir yatağı anlamına gelmektedir*) Irmağının suladığı iç Asya ile birlikte tarım havzası da Uygurluların hâkimiyetine geçmiştir.⁵⁵ Ardından 840 yılında Kırgızların Uygur topraklarına girmesi ile ulus dağılmış, irili ufaklı yarı bağımsız olarak hayatlarına devam etmişler ve 1209 yılında

⁵⁴ Üçok ve diğ.,2011, s.20-21

⁵⁵ Aydın, 2012 s.6-7

Cengiz Moğollarının hükümdarlığına girmişlerdir. Böylelikle Uygur egemenliği de son bulmuştur.⁵⁶

İslamiyet öncesi Türk Hukukunda başta Hun, Göktürk ve Uygur devletleri olmak üzere, Tabgaçlar, Kırgızlar, Türgişler, Karluklar, Avarlar, Hazarlar, Peçenekler ve daha bir çok Türk Devletinin kurulduğunu görüyoruz.⁵⁷

2.3.1.2. Devletin Yapısı Ve İşleyişi

2.3.1.2.1. Hakan, Kurultay, Vezirler

Eski Türk Devletlerinde Hakan siyasi ve idari yönetimin yetkilerini elinde bulunduran, aynı zamanda ordunun komutanı ve kanun koyma yetkisi olan kişidir. Ancak devletin işleyişinde önemli rolü olan boy beylerinin, bunun yanı sıra kurultay ve törenin Hakanın yetkilerinde bir takım sınırlamalar getirdiği söylenebilir. Kurultay hem devlet işlerinin görüşüldüğü, hem dini törenlerin ve bazı eğlencelerin düzenlendiği şölenlerdir ve Hakan'ın başkanlığında boy beyleri ve halkın ileri gelen görevlileri bu toplantılara katılmaktadır. Türk Devletlerinin karakteristik özelliklerine bakıldığında Hakan'ların yanı sıra *Vezir* veya '*Bakan*' (*aygucı,üge*) olarak adlandırabileceğimiz yardımcılarının bulunduğu bilinmektedir. Göktürk Devletinde *Bilge Tonyukuk*, Uygur Devletinde ise *Kutlug'un*, hizmetleri ile isim yapan vezirlerden olduğu bilinmektedir.⁵⁸

2.3.1.2.2. Töre

Öte yandan "*töre*"nin eski Türk Devletlerinde önemli bir yeri olduğu "*il gider töre kalır*" atasözünden de anlaşılmaktadır.⁵⁹ "*Töre*" halk arasında uzun süredir uygulanmakta olan örf ve adetlerden Hakan'ın koyduğu kanunlardan ve kurultayda alınan kararlardan oluşmakla birlikte esas itibari ile halkın yüzyıllardır sürdürdüğü hayat tecrübelerinden doğmakta olduğu, hatta Hakan 'ın törede yapacağı bazı düzenleme ve değişikliklerin yine töreye aykırı olmaması gerektiği bilinmektedir.⁶⁰

⁵⁶ Üçok ve diğ.2011, s.35

⁵⁷ Aydın,2012 s.8

⁵⁸ Aydın, 2012 s.14

⁵⁹ Kaşgarlı Mahmud törö şeklinde okunuşunu verdiği bu kelimenin resim (kanun) anlamına geldiğini söylemektedir; bk Divanü Lügati-Türk, İstanbul-1935, c. III, s.167. Kelime İslamiyet sonrası metinler de de adet, usul, kaide, örf, görenek, kanun ve ayin anlamlarında kullanılmıştır; bk. Tarama sözlüğü, Ankara 1971,c. V, s.387

⁶⁰ Demir, 2011, s.25

2.3.1.2.3. Orhun Yazıtları

Günümüzde Moğolistan'ın kuzeyinde, Baykal gölünün güneyinde, Orhun ırmağı vadisindeki Koşo Saydam gölü yakınlarındadır. Bu yazıtlardan Kül Tigin (732) ve Bilge Kağan (735) yazıtları, Koçho Tsaydam bölgesindeki Orhun ırmağı civarında, Bilge Tonyukuk (731) yazıtları ise, Kül Tigin ve Bilge Kağan yazıtlarından yaklaşık 360 km. uzakta, Tola ırmağının yukarı yatağındaki Bayn Tsokto (Bayn Çokto) bölgesindedir.⁶¹ Tarihsel açıdan Türkler hakkında birçok önemli bilgi ihtiva eden Orhun Yazıtları 1893 yılında Danimarka Bilimler Akademisinde çözülmüş ve Türkler tarafından bu günkü Türkçeye çok uygun ileri bir alfabe ile yazıldığı kanıtlanmıştır. Bu yazıtlar üç adet büyük ve bir takım küçük dikili taşlardan oluşmaktadır. Üç büyük dikili taş Kül-Tegin Yazıtı, Bilge Han Yazıtı ve Tonyukuk Yazıtıdır. Yazıtların içeriğinden derlenen Kağan 'ın sözleri şu şekildedir; *“Türk ulusu için gece uyumadım, gündüz oturmadım... ondan sonra Tanrı irade ve lütfettiği ve talih ve kısmetim olduğu için ölecek ulusu diriltip kaldırdım, çıplak ulusu giyimli ettim, yoksul ulusu zengin ettim, nüfusu az ulusu çok ettim, başka elli uluslar, başka kaganlı uluslar arasında onları pek üstün kıldım. Dört bucaktaki bütün ulusları hep barışa mecbur ettim ve düşmanlıktan vazgeçirdim”*. Bu sözlerden, Hakan'ın gerekirse gece uyumadan ve gündüz oturmadan ulusun refah seviyesini yükseltmek amacını en üstte tuttuğu görülmekte ve bu görevi ile ilgili halkına hesap vermektedir.⁶²

2.3.2. İslamiyet Öncesi Türk Devletlerinde Kolluk

Eski Türk devletlerinde güvenlik ve asayişin sağlanması ile ilgili olarak Tonyukuk Kitabesinde (Miladi 731) “Subaşı” ünvanlı İnal Kaan'dan bahsedilmektedir. *“Bu kitabeye göre İnal Kağan 698-699 tarihindeki Türgiş seferinde Gök Türk ordusunun baş kumandanı (Subaşı) idi..”*⁶³ Dolayısıyla, kolluk tarihimizi Subaşılardan başlatmak ve İnal Kaan'ın, en eski subaşı (kolluk amiri) olduğunu kabul etmek doğru olacaktır.⁶⁴ X. Yüzyılda Uygur Devlet örgütünde Subaşı ile birlikte Daruga unvanını var olduğu ve bunların başkomutan oldukları ve kolluk hizmeti sağladıkları Kutadgu Bilig kaynaklarından da anlaşılmaktadır.⁶⁵ Bilinen Türk Devletlerinden itibaren uygulamada

⁶¹ Tekin ve Talat,2006 s.1-201,

⁶² Üçok ve diğ.,2011 S.28-29

⁶³ Sümer.

⁶⁴ Alyot,1947, s.10

⁶⁵ Üçok ve diğ.,2011,s..38

cezalandırma yetkisinin devlette bulunduğu ve fertlerin ihkak-ı hak yetkisinin bulunmadığı ancak suçun işlenmiş olduğu yerde yaşayanları dahi mesul tutan bir prensibin var olduğu görülmektedir.⁶⁶ Dolayısı ile en eski devirlerden bu yana Türklerin Başbuğ, Hakan olarak adlandırdıkları kumandanlarının idari işlere bakmaları ile birlikte aynı zamanda inzibat işlerini de üzerlerine aldıkları ve Türk Devletlerinin Osmanlı İmparatorluğu da dâhil olmak üzere Tanzimat'a kadar bu açıdan çok az farklarla devam ettiğini söyleyebiliriz.⁶⁷ Bu nedendir ki Türk Devletlerindeki inzibat tarihinin askeri tarihimize doğru orantılı olduğunu söyleyebiliriz.

2.3.3. Türklerin İslamiyet'e Geçişi Ardından Kolluk Hizmetleri

2.3.3.1. İslamiyet Sonrası Kurulan Türk Devletleri

Tarihsel sürecimize biraz daha değinecek olursak, Türk ve İslam tarihinde Türklerin Müslüman olmaları önemli bir dönüm noktasıdır. Abbasiler döneminde Arap ve Türk kuvvetlerinin bir araya gelişi ile Çin kuvvetlerinin Talas Savaşında bozguna uğratılması Türklerin Müslümanlığı tanınmasında önemli rol oynamıştır.⁶⁸ Ardından Karahanlı Devletini oluşturan boyların bu yeni dine kitleler halinde geçmeleri ve devletin başındaki Satuk Buğra Hanın(*Abdülkerim Satuk Buğra Han*) Müslümanlığı kabul etmesi ile devlet tamamen İslamlaşmıştır.⁶⁹ Karahanlılar ve ardından gelen Türk boylarının İslamiyet'i kabul etmelerinden sonra "*Orta Doğu da Tolunoğulları ve İhşidiler, Hindistanda Gazneliler, Delhi Sultanlığı*" gibi Türk Devletleri kurulmuş ve halen yaşamakta olduğumuz topraklar üzerinde Büyük Selçuklu Devleti, Anadolu Selçuklu Devleti ve Osmanlı Devleti hâkimiyet kurmuşlardır.

2.3.3.1.1. Selçuklu ve Anadolu Selçuklu Devleti

Selçuklu Devleti kurucusu Selçuk Bey'in Oğuzların Kınık boyuna mensup olduğu ve Müslümanlığı kabul ederek bağımsızlığını ilan etmesinin ardından Arslan Bey ve Tuğrul Bey'lerin hakanlığı ile Anadolu'nun Türkleşme sürecini başlattıkları bilinmektedir. 1071 Malazgirt Zaferi ile Alp Arslan Bizanslılara karşı aldığı zaferle Anadolu'yu Türk yurdu haline getirmiştir. "*Bu büyük Türk Devletinin Irak ve Horasan*

⁶⁶ Aydın 2012, s.15

⁶⁷ Alyot.1947,s.9

⁶⁸ Yıldız, 1976, s.7-42

⁶⁹ Pritsak, Cilt-VI,s.253

Selçukluları, Kirman Selçukluları, Suriye Selçukluları ve Anadolu Selçukluları olmak üzere dörde ayrılması ile devletin gücü zayıflamıştır.” Ancak bu devletler arasında Anadolu Selçuklu Devletinin Anadolu’daki Türk hâkimiyetini kökleştirdiği ve “*XIII. asırdaki kendisine yönelik Moğol istilaları karşısında*” yıkılarak yerini Anadolu da yer yer kurulmaya başlayan beyliklere bıraktığı bilinmektedir.

2.3.3.1.2. Osmanlı Devleti

Anadolu Selçuklu Devletinin tarihten çekilmesi aynı zamanda tarihte en uzun yaşamış olan Türk Devleti, Kayı Boyu lideri Ertuğrulgazi Osman Beyin 1299 yılında bağımsızlığını ilan etmesi ile 600 yıldan fazla sürecek olan Osmanlı Devletinin kurulmasına sahne olmuştur. “*Osman Beyle başlayıp son hükümdar Mehmet Vahdettin’e kadar aynı aileden 36 padişah*” ile yönetilen Osmanlı Devleti döneminde İznik’ten sonra sırasıyla Bursa, Edirne ve İstanbul başkent yapılmış, Avrupa ve Asya kıtalarına sirayet eden topraklarda idareci olmuşlardır. Kuruluş, gelişme, duraklama ve gerileme döneminden sonra I. Dünya Savaşında birçok cephede yenilmesiyle, Osmanlı Devleti, yerini genç Türkiye Cumhuriyetine bırakmıştır.⁷⁰

2.3.4. İslamiyet Sonrası Türk Devletlerinde Kolluk

2.3.4.1. Subaşı

Tarihteki Türk Devletlerinin sırasıyla kuruluşlarını inceledikten sonra kolluk hizmeti açısından baktığımızda yine tarihi bilgiler ışığında ilk zabitanın “subaşı” unvanıyla karşımıza çıktığını görüyoruz. Subaşı ismi, ordu ve asker manasına gelen “Sü” kelimesinden gelmektedir. Subaşı daha önce ifade edildiği üzere eski Türklerde ordu başı olarak görev yapmakta iken, İslam Türklerinde bir ilin idari ve askeri işlerinden sorumlu memur olarak karşımıza çıkmaktadır. Anadolu Selçuklu İmparatorluğunda bir ilin idari ve askeri işlerinde yetkili olduğu, Osmanlı İmparatorluğunda ise subaşının asayiş ve inzibat işlerine bakmakla beraber belediye zabıta görevini de üstlendiğini görmekteyiz.⁷¹

⁷⁰Aydin, 2012 s.28-29

⁷¹Alyot,1947, s.10-11

2.3.4.2. Kadı ve Şurtalar

İslam dönemine bakıldığında hemen hemen tüm İslam-Türk devletlerinde ve özellikle Emeviler zamanında asli görevi yargılama olmakla birlikte kolluk hizmetlerine bakan kadı unvanı görülmektedir. Kadı; yasama, yargı, cezai ve idari işlerin yetkilerinin kendisinde toplandığı bir yüksek memur tipidir. Kadının vazifesine yardımcı olan ve asayiş sağlamasına yardımcı olan başka bir memur tipi olarak da “Şurta” unvanı ile karşılaşmaktayız. Kaynaklardan bakıldığında “gece şehri dolaşan bekçi” manasına gelmekte ve bu vazifeyi ilk veren kişinin Hz. Ömer olduğu görülmektedir.⁷² Şurtalara sonraları vali unvanının verildiği görülmektedir.⁷³

2.3.4.3. Darbin ve Muhtesipler

Abbasiler zamanında zabıta hizmetleri oldukça gelişmiş ve özellikle Endülüs’te çok ileri seviyelere gelmiştir. Geceleri Darbin denilen bekçilerin ellerinde bir fener, yanlarında birer köpek ve üzerlerinde bazı silahlar buldukları bilinmektedir. Asayiş işleri ile uğraşan kolluğun aynı zamanda belediye zabıta işleri yaptığı, belediyeye ait görevleri de yerine getirerek çarşı ve esnafı da denetleme yetkisine sahip oldukları, bunlara “muhtesip” adı verildiği anlatıla gelmektedir.⁷⁴

2.3.4.4. Şahne ve Dizdarlar

Türk tarihimizde Anadolu’nun Bizanslılardan alındığı dönemlerde Büyük Selçukluların bir kolu olan Anadolu Selçukluların idaresi altında milli bir birlik kurulması sonrasında bu birlik sayesinde Anadolu’nun emniyet ve asayiş bakımından parlak bir devir yaşadığı bilinmektedir. Bu dönemde kadının, subaşılar la sıkı bir işbirliği içinde bulunmasıyla birlikte, inzibat işlerine bakan ve bu günkü anlamı ile zabıta amiri görevini yürüten “şahne” ve “dizdar” unvanlarını görüyoruz.

Tarihsel sürece tekrar dönecek olursak Anadolu Selçuklu devletinin yıkılmasından sonra Anadolu’daki asayişin bozulmaya başlaması ile birlikte Karaman, Germiyan, Eşref, Hamit ve Menteşe gibi Türk aşiretlerinin bu dönemde müstakil olmaya

⁷² Alyot,1947,s.14

⁷³ Yaşar, 2008,s.3

⁷⁴ Alyot,1947,s.14

başladıkları, Osmanlı Beyliğinin asayışı ve Türk birliğini tekrar kuruncaya kadar Anadolu'nun parçalanmış ve asayışı bozulmuş bir durumda kaldığı anlaşılmaktadır.⁷⁵

2.3.5. Osmanlı Devletinde Kolluk

Anadolu Selçuklu Devletinin çöküşünden sonra (1299) Osman beyin kurmuş olduğu küçük beylikte adil bir muameleye maruz kalan halkın iyi bir idareye kavuşmuş olduğu, hatta bu asayişin mükemmelliği sayesinde yalnız civar beyliklerdeki Müslümanların değil, Bizans İmparatorluğuna bağlı birçok Hristiyan'ın da göç ederek Osmanlı Türklerinin sağladığı emniyetli ortama katıldığı ve Osmanlı Devletinin de dış düşmanlara karşı korunmasına önem verdiği kadar iç emniyetin yani zabıta ve asayiş işlerine önem verdiği bu görevi askeri kuvvetler sayesinde yerine getirdiği görülmektedir.⁷⁶

Osmanlı döneminde kadıların askeri ve idare görevlerini yürütürken suçluların yakalanmasında kendisine “*beylerbeyi, sancakbeyi, subaşı ve muhızbaşı*” unvanlarındaki görevlilerin yardımcı olduğu görülmektedir.⁷⁷

Osman Bey Karahisar' ı fethettiği zaman şehrin idaresini oğlu Orhan Bey'e vermiş yanına da Gündüz Alp'i Subaşı olarak tayin etmiştir. Subaşı olan Gündüz Alp Osmanlı İmparatorluğunun ilk zabıta amiridir. “*Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde, “bir yerde kan dökülse, yada bir ev basılsa SUBAŞI'NDAN sorulurdu“ demektedir. Buradan da Subaşının asayişten sorumlu olduğu anlaşılmaktadır.”*⁷⁸ Subaşılardan eski Türk Devletlerinde olduğu gibi Osmanlı Devletinde kamu düzeninin sağlanmasında etkin görev yaptıkları bilinmektedir.⁷⁹ Subaşılardan emrinde çalışan ve geçici görevli olan “*asesler*” ile günümüzdeki polis memurunun muadili “*yasakçılar*” bulunmaktadır.⁸⁰ Başkent dışında ki eyaletlerde güvenlik hizmetleri beylerbeyi ve sancakbeylerince yürütülmüş, kapıkulu ve eyalet askerlerince de bu görev ifa edilmiştir.⁸¹

⁷⁵ Alyot,1947,s:20-21

⁷⁶ Yaşar, 2008, s.4-5

⁷⁷ Aydın, 2012, s.83

⁷⁸ Yaşar, 2008,sS.4

⁷⁹ Derdiman, 2007, s.27

⁸⁰ Sokullu ve Akinci, 1990, s.45

⁸¹ Erarslan, 1994, s.10

Osmanlı döneminde Subaşların hem asayiş ve inzibat hem askeri işlere bakan kadılarının emrinde kumandanlar olduğunu görüyoruz. Tımarlı sipahilerinde kendi sorumlu olduğu topraklarda güvenliği sağlamakla yükümlü oldukları da bilinmektedir.⁸²

Başlangıçta önemi çok büyük olan Subaşların ordu teşkilatı genişledikçe ve özellikle yeniçeri ordusu geliştikçe önemini kaybetmeye başladığı ve İstanbul'un fethinden (1453) sonra ise, subaşlık makamının zabıta (belediye) amirliği mahiyetini aldığı bilinmektedir.⁸³

2.3.5.1. İstanbul'un Fethinden Yeniçeri Ocağının Kaldırılmasına Kadar Olan Dönem (1453 – 1826)

1453 yılında İstanbul'un feth edilmesinden sonra Anadolu'dan insan göçünün yaşanması kısa zamanda şehrin nüfusunun artması nedeniyle, İstanbul'un güvenlik hizmetlerine daha fazla önem verilmiştir.⁸⁴ Bu dönemde yeniçeri teşkilatı geliştirilmiş ve Osmanlı Devletinin baş şehri olan İstanbul'un güvenlik hizmetleri Yeniçerilerce yürütülmüştür. Subaşların yerini Yeniçerilerin Yeniçeri ağası almıştır.⁸⁵ Böylelikle zabıta ile ilgili bir teşkilatın kurulmasına gerek duyulmasıyla şehrin, beş büyük inzibat mıntıklarına ayrıldığı, sarayın dışındaki yerlerin zabıta işlerinin yeniçeri ağalarına, sarayın civarı yerlerdeki zabıta işlerinin kaptan paşalara, Tophane ile Beyoğlu civarındaki zabıta işlerinin topçulara; Üsküdar, Eyüp, Kâğıthane, Kadıköy, Adalar, Yeniköy taraflarındaki zabıta işlerinin bostancıbaşlarına verildiği, diğer kalan yerlerde ise usta denilen memurlar tarafından zabıta işlerinin yürütüldüğü, bu inzibat mıntıklarının başında zabıta amiri bulunduğu ve emrinde kolluklar, yeni bu günkü tanımıyla karakolların kurulmuş olduğu bilinmektedir. Bu günkü anlamı ile polis ve jandarma vazifesini görmekte olan unvanlar ortaya çıkmıştır.⁸⁶ Böylelikle Fatih Sultan Mehmet döneminde kollukta, daha sonra "Karakolhane" olarak anılan güvenlik birimlerinin oluşturulduğunu görmekteyiz.⁸⁷

⁸² Derdiman,2007,s.28

⁸³ Alyot,1947,sS.30

⁸⁴ Şahin, 2000, s.18

⁸⁵ Yaşar, 2008,s.6

⁸⁶ Alyot, 1947,s.44-45

⁸⁷ Şafak,1989,s.302

Yeniçeriler döneminde zabıta hizmetlerinin yürütülmesinden sorumlu kişiler bölgeleri yaptıkları hizmetlere göre değişik isimler almışlardır.⁸⁸ Bu dönemdeki zabıta makamlarının kısaca görev tanımlarına bakacak olursak ;

- i. **Sadrazam:** Devletin iç ve dış emniyetini sağlayan en yüksek makam olduğu için aynı zamanda en büyük zabıta amiri olduğu, asayişini sağlamak amacıyla şehirde dolaşarak, kanunlara uygun görmediği her hareketi yerinde cezalandırmak gibi tedbirlere başvurabildiği görülmektedir.
- ii. **Yeniçeri Ağası:** Osmanlı ordusunda merkez teşkilatının başı Yeniçeri ağasının, yeniçeri ocağı ve acemi ocağı işleri ile İstanbul'un inzibat işlerinden sorumlu olduğu görülmektedir. Gerek başkent İstanbul'da gerekse taşra eyaletlerinde yeniçeri ağası, yeniçeri askerlerinin komutanı ve asayişin sağlanmasında sadrazamdan sonraki en büyük kolluk amiri konumundadır.
- iii. **Cebecibaşı ve cebeciler:** İstanbul'un Ayasofya, Hocapaşa, Ahırkapı, bölgelerinin korunması ile inzibat ve asayişin sağlanmasından sorumlu olduklarını, bu semtlerin zabıta amiri olan en büyük subayına cebecibaşı denildiğini görmekteyiz.
- iv. **Kaptanpaşa:** İstanbul'un Kasımpaşa ili Galata semtinin, deniz inzibatının, tersane ve liman asayiş ve inzibat işlerinden sorumlu olmakla birlikte, emri altında çavuşların bulunduğu, çavuşların emri altında ise kalyoncu denilen inzibat unsurlarının bulunduğu, bunların geceleri sahilleri devriye gezmek suretiyle asayişini sağlamakla yükümlü olduklarını söyleyebiliriz.⁸⁹
- v. **Topçubaşı ve topçular:** Tophane ile Beyoğlu tarafının korunması, asayiş ve inzibatın sağlanması topçubaşlarının sorumluluğunda olmakla birlikte, ayrıca top dökmek ve muharebede top silahını kullanmak gibi görevleri bulunmaktadır.
- vi. **Bostancıbaşı ve bostancılar:** Üsküdar, Eyüp, Kağıthane, Boğaziçinin iki tarafı, Kadıköy, Adalar bölgesinin zabıta işlerinden sorumlu olmakla birlikte, Padişahın denizde yaptığı gezintilerde padişahın şahsını korumak, ayrıca sarayda mahkûm edilen devletin üst kademesinde görevlilere tahsis edilmiş hapisanenin de amiri olarak görev yapmaktadırlar.

⁸⁸ Yaşar, 2008,s.6

⁸⁹ Alyot,1947, s.56-57

- vii. **Baltacılar:** Bostancılara bağlı 400 kişi kadar olan şehzade, sultan, saray haremmini koruyan memurlardır.
- viii. **Hasekiler:** Bostancılar arasından seçilen 300 küçük subaydan oluşan ve padişahın korunmasından sorumlu görevlilerdir.
- ix. **Çavuşlar:** Padişahla birlikte hareket eden heyetin yolunu açan bölüklere ayrılmış sarayda görev yapan hizmetlilerdir.
- x. **Kapıcılar:** Saray kapılarının muhafızlarıdır.
- xi. **Çavuşbaşı:** Sadrazama yardımcı olmanın yanı sıra, sadrazamın emir ve kararlarını takibe koyan görevlilerdir.
- xii. **Muhzır Ağa:** Sadrazama koruma görevi yapan, Sadrazamın kentte kol gezmesi esnasında yanında bulunarak, münasebetsiz halde görülenlerinin cezalandırmalarını sağlamakla görevli olduğu bilinmektedir.
- xiii. **Asesbaşı:** Yeniçeri ocağına bağlı genellikle geceleri şehrin asayişini temin etmekle görevli oldukları bilinmektedir. Yeniçeriler içerisinde ayrılan gece ve gündüz devriye halinde şehrin emniyet ve asayişini temin eden askerlere “Karakullukçu” denilmekte, toplu halde buldukları yerlere de “Karakullukhane” denilmektedir.⁹⁰
- xiv. **Böcekçibaşı:** Dönemin, suçluları sivil takiple görevli böcekçibaşılık örgütünün başında bulunmakla birlikte, devletin gizli zabıta işlerine bakan, failleri tespit edilemeyen kişileri tespit etmek için gizli bir şekilde araştırma yapan hafiyeye teşkilatı olduğu, Aynı zamanda tebdili kıyafet ile sokaklarda dolaşarak, kanunlara aykırı hareket edenleri tespit etmek ve yerinde müdahale etmekle sorumlu oldukları bilinmektedir. “Böcekçibaşı içerisinde istihbarat hizmetlerini yürüten gruba da Çuhadar denilmektedir.”
- xv. **Kırserdarı:** Şehir dışında meydana gelen bütün olayları takip etmek, incelemek ve faillerine tespit etmekle görevlidirler.
- xvi. **Yasakçılar:** Yeniçeri ocağından seçilen “Yasakçılar” aracılığıyla yabancı heyet ve binaların korunmasında görev almışlardır.⁹¹

Yukarıdaki görev tanımlarından da anlaşılacağı üzere bu dönemde özellikle merkez İstanbul’da olmak üzere taşra teşkilatını da dahil edecek olursak zabıta görevi hizmetleri

⁹⁰ Alyot,1947s..57-64

⁹¹ Alyot,1947, s.64-65

çok çeşitlilik göstermektedir. “Bu dönemdeki kolluk hizmetlerinin de genel olarak askeri teşkilatlar içerisinde yürütüldüğü görülmektedir ve dikkati çeken nokta bu günkü karakol teşkilatına benzer kuruluşların meydana getirilmesi ile önleyici zabıta hizmetlerinin yürütülmeye çalışıldığıdır.”⁹²

2.3.5.2. Yeniçeri Ocağının Kapatılması (1826-1879) Dönemi

Devletin ve yönetimin zayıflamaya başlamasıyla birlikte, kamu düzeni ve asayişin sağlanmasıyla görevli yeniçerilerde de bir başıbozukluk başlamış ve kendileri asayiş bozmaya başlamışlardır.⁹³ Bu olumsuz davranışlarından ötürü 18 Haziran 1826 tarihinde Padişah II. Mahmut tarafından ortadan kaldırılmışlardır. (Vaka-ı Hayriye) Böylece İstanbul’da Yeniçeriler ve Yeniçeri Ağası yerine “Asakiri Mansure-i Muhammediye ve Serasker” unvanları yerini almıştır⁹⁴

1845 tarihi, Türk Emniyet teşkilatı açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Çünkü bu tarihe kadar zabıta olarak nitelendirilen teşkilat 10 Nisan 1845 (12 Rebiul Evvel 1261)’den itibaren polis adı altında hayata geçmiştir ve Emniyet teşkilatının kuruluş günü olarak kabul edilmektedir.

10 Nisan 1845 tarihine kadar zabıta olarak adlandırılan bu teşkilatın, Tophane-i Amire Müşiri Devletü Mehmet Ali Paşa’nın emrine verildiği ve bu yeni polis kuvvetini idare etmek üzere bir meclisle, reis ve memurların tayin edildiği belirtilmektedir.⁹⁵ Yine o tarihte polis teşkilatı ile ilgili 17 maddelik bir nizamname çıkarılmıştır. Bu nizamnameye göre polis ismini taşıyacak olan bu yeni zaptiye teşkilatının görevleri aşağıda gösterilmektedir.⁹⁶

- i. “ Polis Meclisi memleketin iç güvenlik ve asayişine taalluk eden gerekli kanun ve nizamnameleri ittihaz ve bunların icrasına nezaret edecektir.
- ii. Meclis aynı zamanda amme nizam ve asayişinin korunması hususunda karakollarda bulunan nizamiye askerlerini celp ve istihdam etmek yetkisine malikti.

⁹² Yaşar, 2008,s.6

⁹³ Kuyaksil, Yıl 6 Sayı: 22 s.3

⁹⁴ Kuyaksil, s. 6, 7

⁹⁵ Kuyaksil, Yıl 6 Sayı: 22 s.3

⁹⁶ Sönmez, 2005.s. 119

Bu iki madde tophane-i Müşriyetinin emrinde kurulan polis meclisinin görev ve yetkilerini belirtmektedir.

- iii. *Memleket içinde seyahat eden Osmanlı veyahut yabancıların gidiş ve gelişlerine nezaret ederek, gereken müdür tezkerelerini vermek..*
- iv. *Hariçten veya vilayetlerden gelenlerin ellerinde bulunan pasaport veya müdür tezkerelerini saklamak ve yerine birer ikamet tezkeresi vermek.*
- v. *Ateşli silah kullanacak avcılara ruhsatname vermek.*
- vi. *Devlet binalarıyla umumi mahal ve mevkiilerin korunmasını sağlamak.*
- vii. *Çalışabilecek durumda olanların dilenmesine ve halkı rahatsız etmesine mani olmak.*
- viii. *Fakir, işsiz ve hastaların memleketlerine dönmelerine yardımcı olmak.*
- ix. *Hapis müddetlerini doldurup hapis haneden tahliye edilenlerin memleketlerine gitmeleri hususunda kolaylık göstermek.*
- x. *Han, lokanta, otel ve bekar odaları gibi misafir kabul eden yerler için konulan nizamların uygulandığına dikkat etmek.*
- xi. *Kötü niyetli kimselerin toplandıkları mahallerle kumarhaneleri teftiş ve taharri etme ve bu gibi yerlerin çoğalmasına mani olmak.*
- xii. *Amelenin iş ve gücünü bırakmaya sevk ve amme asayişini ihlal etmek gayesini güden fitne ve fesat cemiyetlerinin kurulmasını önlemeye çalışmak ve ihtilal vukuunun önlenmesi çarelerine bakmak.*
- xiii. *Ahlak ve umumi edebi ihlal edecek olan yazıların basılmasına veyahut satılmasına mani olmak üzere basın ve kitap evlerine dikkat etmek, hariçten gelen kitap, gazete ve sair basmaların yayınlanmasından evvel gözden geçirilmesi ve gerektiği takdirde toplattırılmasını temin etmek.*

- xiv. *Hususi ruhsatla açılan tiyatro gibi eğlence ve oyun mahallerinde seyircilerin her türlü emniyetinin sağlanmasına ve bu gibi yerlerde asayiş ve intizamın muhafazasına dikkat ve itina etmek.*
- xv. *Bayram ve tatil günlerinde uygulanacak kanun ve tenhibatı ilgililere ihtar etmek.*
- xvi. *Tacirlerin iş gördükleri ve görüştikleri borsa tabir olunan mahallerin dahili nizamına nezaret etmek, simsarlık yapmak isteyenlere mezuniyet tezkeresi vermek ve ruhsatsız olanların çalışmasına mani olmak.*
- xvii. *Lüzum görülür veya herhangi bir iddia vaki olursa, vefat eden veya hastalanan bir şahsın eceliyle ölüp ölmediğini, yada hangi sebepten dolayı hastalandığını tespit etmek .*

Bunlar ve benzeri hadiselerde ehli hibre olmak üzere birer kimyager, hekim ve cerrah tayin edebilir.”

15 Şubat 1846’da yayınlanan bir genelge ile zabıta görevlilerinin askeri görevlerden ayrılması ve tek elde toplanması amacıyla seraskerlikten bağımsız “Zaptiye Müşiriyeti” kurulmuş, 1879 yılına kadar devam eden bu zabıta dönemi, polis ve jandarma örgütünün bağlı olduğu tek yer olmuştur. 1879 yılında Zaptiye Müşiriyeti kaldırılmış yerine sadece polis teşkilatının görevlerini içeren “Zaptiye Nezareti” kurulmuştur.⁹⁷

2.3.5.3. Zaptiye Nezareti Kuruluş ve I. Meşrutiyet (1879-1909) Dönemi

1879 yılında kurulan Zaptiye Nezareti, başlangıçta İstanbul ve çevresinde teşkilatlanmış fakat sonraları tüm merkez ve taşra kuruluşları bu nezaret tarafından tek merkezden yönetilmiştir.

1879 yılında sadrazam Sait Paşa imzası ile yayınlanan tezkere de askeri görevlilerden ayrılan zabıta hizmetlerinin illerde ser askerliğe bağlandığı zaptiye nezaretinin ise sadece İstanbul’un emniyet ve asayişinden sorumlu olduğu ifade edilmiştir. Başta sadece İstanbul’un asayiş ve güvenliğinden sorumlu iken daha sonra hizmetlerini tüm yurt çapında sürdürmüş ve kaldırıldığı 22 Temmuz 1909 tarihine kadar bu günkü Emniyet Genel Müdürlüğü görevlerini yürütmüştür. 1881’de İstanbul’da düzen ve

⁹⁷ Sönmez, 2005. s. 12

güvenliği sağlayan Asakir-i Zaptiye teşkilatı kaldırılmış ve yerine Polis Teşkilatı kurulmuştur. Bu merkez kuruluşu İstanbul'da, başkent İstanbul, Üsküdar, Beyoğlu Polis Müdürlükleri ve Beşiktaş Polis Memurluğuyla dört polis dairesine ayrılmış ve polis daireleri de merkezlere bölünmüştür. 1894 yılında 15 vilayette bir polis dairesi kurularak her polis dairesine bir serkomiser görevlendirilmiştir. Ve bu dönemin sonunda vilayetlerin çoğuna polis müdürü atanmıştır.⁹⁸

Bu dönemde, 19 Nisan 1907 tarihinde ilk Polis Nizamnamesi yayınlanmıştır. Polis örgütünün ihtiyaçlarını her bakımdan yeterli bir biçimde karşılayan ve 167 maddeden oluşan bu nizamnamenin en belirgin özelliği polisin idari, adli, siyasi görevleri, merkez ve taşra kuruluşları, hiyerarşisi, yetkileri, özlük hakları gibi benzeri hususları kapsamasıdır. Bu nizamnamenin ikinci belirgin özelliği uzun süre başarı ile uygulanmış olmasıdır.⁹⁹

Başlangıçta İstanbul ve çevresinde teşkilatlanarak güvenlik işlerini yürüten zaptiye nezareti daha sonra ülke çapında kuruluşları bu nezaret tarafından tek merkezden yönetilmiştir. Bugünkü Emniyet Genel Müdürlüğünün görev ve yetkilerini yürütmüş olan Zaptiye Nezareti 1909 da kaldırılmıştır.¹⁰⁰

2.3.5.4. Meşrutiyetin İlanından - Cumhuriyet Dönemine Kadar (1909 - 1923)

II. Meşrutiyetin ilanından cumhuriyet kurulana kadar geçen dönem içerisinde ülkenin iç güvenlikle ilgili hizmetleri; Umum Jandarma Kumandanlığı, Emniyeti Umumiye Müdürlüğü ve İstanbul Polis Müdüriyeti Umumiyesi tarafından yerine getirilmiştir.¹⁰¹

1908 yılında II nci Meşrutiyetin ilanı üzerine Fransız ve Alman Polis Teşkilatları esas alınarak Polis Teşkilatının yeniden düzenlenmesi kararlaştırılmış ve 22 Temmuz 1909 yılında çıkarılan "İstanbul Vilayeti ve Emniyeti Umumiye Müdüriyeti Teşkilatına Dair Kanun" ile Zaptiye Nezareti kaldırılarak, yerine Dahiliye Nezaretine bağlı devletin polislik hizmetlerinin yürütülmesiyle görevli "Emniyet Umumiye Müdürlüğü" ve İstanbul Vilayetine bağlı bir polis müdüriyeti kurulmuştur.¹⁰²

⁹⁸ Yaşar, 2008,s.10

⁹⁹ Derdiman, 2007 s.29

¹⁰⁰ Egm Resmi İnternet Sitesinden alıntıdır.

¹⁰¹ Kuyaksil, 2001 Sayı 5,s. 11, 12

¹⁰² Egm Resmi İnternet Sitesinden alıntıdır.

1913 tarihinde yeni Meşrutiyet rejimine uygun bir nizamname hazırlama çalışması başlatılmışsa da 1907 tarihli nizamname geçerliliğini sürdürmüştür.¹⁰³

Bu tarihlerden itibaren polisin görev ve yetkilerinin düzenlendiği çeşitli hukuk kaynaklarına da rastlanmaktadır, “*bu çerçevede Ecnebilerin Osmanlı memleketinde Seyahat ve İkametleri Hakkında Kanun, çeşitli idareyi örfiye (sıkıyönetim) kararnameleleri, Emnazı Zühreviyenin Men’i sirayeti hakkındaki nizamname, hayvanların Sağlık zabıtası kanunu, Ekrazı Sariye ve İstilaiye Nizamnamesi, men’i Harik Hakkındaki Nizamname, bu zaman kesintisinde polise görev ve yetki veren ayrıntılı düzenlemeler olarak göze çarpmaktadır.*”¹⁰⁴

T.B.M.M’ nin kuruluşundan sonra 24 Haziran 1920 tarihinde, adeta Emniyet Genel Müdürlüğünün oluşturulmasının temelleri atılmıştır. Ankara’ daki milli hükümete bağlı Emniyeti Umumiye Müdürlüğü faaliyetini sürdürürken İstanbul hükümetine, dolayısı ile padişaha bağlı İstanbul’daki Emniyeti Umumiye Müdürlüğü olmak üzere iki kuruluş faaliyette bulunmakta iken İstanbul’daki Emniyeti Umumiye Müdürlüğü 1922 yılında kaldırılmıştır.¹⁰⁵

Bu döneme biraz daha ayrıntılı bakacak olursak, Kurtuluş Savaşı kazanıldıktan sonra İstanbul’u da yönetimi altına alan milli hükümet Osmanlı Devletinin Emniyeti Umumiye Müdüriyetini, İstanbul Polis Müdürlüğü haline dönüştürmüştür. Böylece Mondros Mütarekesi ve Kurtuluş Savaşı koşullarının Anadolu’da ortaya çıkardığı ikili polis sistemi, (bir yanda İstanbul’da Osmanlı Hükümetine bağlı, diğer yanda Milli Hükümetin oluşturduğu yeni Polis teşkilatı) teke indirgenmiş ve bütünlük sağlanmıştır. Ankara’da Milli Hükümetin Emniyet-i Umumiyesi Erzurum Milletvekili Durak Bey tarafından 1920 de teşkilatlandırılmaya başlanmış, aynı yıl içinde A. Naci Bey’ler, 1923 yılında Halit Bey Emniyet Genel Müdürlüğü yapmışlardır.¹⁰⁶

¹⁰³ Sokullu ve Akinci, 1990, s.59

¹⁰⁴ Derdiman, 2007,s.30

¹⁰⁵ Yaşar, 2008,s.14

¹⁰⁶ Egm Resmi İnternet Sitesinden alıntıdır.

2.4. CUMHURİYET DÖNEMİNDEN GÜNÜMÜZE KADAR KOLLUK

Milli Mücadele döneminde yaşanan ağır koşullardan sonra Türkiye Cumhuriyetinin kurulması ile yeni kanunlar yapılmıştır. Bunlardan ilki, “kuruluşa ait mevzuatın yenilenmesi yönünden, 1932 tarihli ve 2049 sayılı “Polis Teşkilat Kanunu” olmuştur. Aynı yıl içinde bu kanunda 2050 ve 2531 sayılı kanunlarla çeşitli değişiklikler yapılmıştır.” Halen yürürlükte olan 3201 sayılı Emniyet teşkilatı Kanunu ve Polis Vazife ve Selahiyet Kanununu bu dönemde düzenlenmiş kanunlar olmakla birlikte 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun günümüze kadar birçok düzenlemeden geçmiş, Polis Vazife ve Selahiyet Kanununa ise çağın gereklerine ve yasalarda yapılan yeni düzenlemelere uyum sağlayacak nitelikte yeni hükümler eklenmiştir.¹⁰⁷

Bu kanunla birlikte 1913 tarihli Polis Nizamnamesi, 2049 sayılı Polis Teşkilatı Kanunu tamamen yürürlükten kaldırılmış, Emniyet Teşkilatı kanununa getirilen yeni düzenleme ile polis memuru yetiştiren okulların yanı sıra, 1937 yılında orta ve yüksek kademe amir yetiştirecek olan Polis Enstitüsü kurulmuş, öte yandan 1938 – 1939 ders yılında Ankara Polis Koleji, eğitim ve öğretim hayatına başlamıştır.¹⁰⁸

Emniyet Teşkilatının 1950 yıllarına gelindiğinde her ilde bir Emniyet Müdürü, her ilçede ise bir Emniyet Amiri yada Komiseri bunun yanı sıra bucak, iskele veya istasyonlarda yine emniyet komiseri görevlendirilmesi hedefine ulaştığı ve tüm illerde ve ilçelerde teşkilatlanmasını oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bu dönemde mevcut yasalara ek olarak 11 Mayıs 1953 tarihinde 6085 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu ile trafik polisi kurulmuştur.¹⁰⁹

Cumhuriyet döneminden sonra polis teşkilatında yapılan yeniliklere bir göz gezdirecek olursak, 1952 yılında Polis, ilk kez telsizi tanımış ve telsiz (muhabere) müdürlüğü kurulmuştur. 1953 yılında araç sayısındaki artıştan dolayı Belediyeye ait olan trafik hizmetleri de polise geçmiştir.¹¹⁰

1954 yılında ise dünyada ilk polis radyosu Türkiye de yayın hayatına başlamıştır. 1960 yılına kadar polisler haftada sadece 1 gün evlerine gidebiliyor, mesai günlerinde ise

¹⁰⁷ Derdiman, 2007,s.30

¹⁰⁸ Yaşar, 2008,s.17

¹⁰⁹ Yaşar,2008,s.18

¹¹⁰ Derdiman, 2007,s.30

yatakhaneli karakollarda kalıyorlarken, mesai düzenlemesi yapılmış ise de bu düzenleme uzun süre sadece kağıt üzerinde kalmıştır. 1962 yılında ilk kez polis bayramı kutlanmıştır.¹¹¹

Toplumsal olayların arttığı bu dönemler olan 1965 yılında 654 sayılı kanunla toplum zabıtası kurulmuştur. Yeni birimler kurulmuş, teçhizat, silah, araç ve gereç bakımından Teşkilat güçlendirilmiş, polis Akademisinde eğitim 4 yıla çıkarılmış, 11.08.1982 tarih ve 654 sayılı yasa doğrultusunda emniyet teşkilatı kanununa getirilen ek madde ile Toplum Polisinin adı Çevik Kuvvet olarak değiştirilmiş, mali suçlarda artış olduğundan bu suçlara bakacak birimlerin yanında terörle mücadele etmek için de 2559 sayılı Polis Vazife Ve Selahiyet kanununda yapılan değişiklik ile 16.06.1985 tarihinde 3233 sayılı kanunla Özel Harekat birimleri kurulmuştur. Başta rehine kurtarma gibi görevleri olan bu birim teröre karşı yapılan operasyonda büyük başarılar sağlamıştır.¹¹²

Bu yıllarda kılık kıyafette de reforma gidilmiştir. 1996 yılında polis organize suçlarla mücadele edebilmek için organize suçlarla mücadele birimini kurmuştur. 2000’li yıllarda ise Polis eğitimlerine önem verilerek Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri adı altında Üniversite adını almış, Polis Okulları da 2 yıllık meslek yüksekokul eğitimi vermeye başlamıştır. Günümüzde de Polis Teşkilatı hızla gelişmesini sürdürmekte olan bir kurumdur.¹¹³

2.5. TÜRKİYE CUMHURİYETİ DEVLETİNİN İÇ GÜVENLİK ORGANLARI

İç güvenlik, Devletin var olduğu sınırları içerisinde bulunan insanların, kendilerine yönelebilecek tehlikelerden ve her türlü tehdit unsurlarından uzak, huzur ve güven içerisinde yaşamalarını ve bireylere ya da kurumlara ait olan mal varlıklarının her türlü tehlikelere karşı korunmasını ve güven altına alınmasını ifade etmektedir. Devletin iç güvenlik alanında meydana gelebilecek bir zafiyet, dış güvenlik alanında da zayıflamaya neden olabileceğinden sonuç olarak Devletin varlığını tehdit edeceği aşıkardır. *“Bu nedenle toplumun huzuru, vatandaşların can, mal ve ırz güvenliğinin sağlanması devletin varlık koşulu ve en temel işlevidir.”*¹¹⁴

¹¹¹ Egm Resmi İnternet sitesi, Oğuz Kaan Köksal 2011

¹¹² Yaşar,2008,s.19

¹¹³ Egm Resmi İnternet sitesi, Oğuz Kaan Köksal 2011

¹¹⁴ Devlet Güvenliği ve Haberalma , Ankara Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Akademisi Başkanlığı, 2001,s20

2.5.1. Kolluk Teşkilatı

2.5.1.1. Genel Kolluk ve Özel Kolluk

Türkiye Cumhuriyeti Devletinde kamu düzeninin ve güvenliğinin korunması görevi İçişleri Bakanlığı' nın sorumluluğundadır. 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun 1. Maddesinde “*Memleketin umumi emniyet ve asayiş işlerinden Dahiliye vekili mesuldür. İçişleri Bakanı, genel emniyeti ve asayişini sağlamak için Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve gerekirse diğer bütün zabıta teşkilatından istifade ederek bu görevi yerine getirir.*”¹¹⁵ Bu görev 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile il sınırları içerisinde Valilere ilçe sınırları içerisinde ise Kaymakamlara verilmiştir.¹¹⁶ Söz konusu Kanun maddelerinden anlaşıldığı üzere, Kamu düzeninin sağlanması görevi Valiler ve Kaymakamlarca Polis ve Jandarma kuvvetleri vasıtasıyla yürütülmektedir.¹¹⁷ Türkiye’ de iç güvenliğinin sağlanmasında görev alan kolluk teşkilatı Genel ve Özel kolluk olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulmuştur. 3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu Madde 3’ de : “*genel kolluk ve özel kolluk olmak üzere olmak üzere iki kısma ayrılır.*

Genel Kolluk: Silahlı bir kuvvet olan (polis) ve (jandarma) dır.

Özel Kolluk: Genel kolluk haricinde kalan ve özel kanunlarına göre teşekkül edip muayyen vazifeleri gören zabıta kuvvetleridir.” denilmektedir. Örneğin Orman Kolluğu, Gümrük Kolluğu, Belediye Kolluğu vb.

Yine aynı kanuna göre genel kolluk, silahlı bir kuvvet olan polis ve jandarmaya verilen isimdir.¹¹⁸ Özel kolluk ise ikinci ayrımda inceleyeceğimiz genel kolluk dışında kalan ve özel kanunlarıyla kurulan kolluk çeşididir.

Çalışmamızda ayrıca genel kolluğa yardımcı kolluk görevini yürüten bir kolluk kuvveti olarak 775 sayılı kanuna göre kurulan Çarşı ve Mahalle Bekçilerini genel kolluktan hemen sonra ayrıca inceleyeceğiz.

¹¹⁵ 12.06.1937 tarihli ve 3629 sayılı **R.G**

¹¹⁶ 18.06.1949 tarihli ve 7236 sayılı **R.G.**

¹¹⁷ Kunter ve diğ.2006 s.390

¹¹⁸ Semerak ve diğ. Çev. Karaslan, 2006

2.5.1.1.1. Genel Kolluk

Genel kolluk, ülkemiz genelinde kamu düzeninin sağlanması için gerekli önleyici tedbirleri alma suç ve suçluyla mücadele etme ve tespit etme, yakalama ve yargı mercilerine sevk etme görevlerini yürüten silahlı bir kuvvet olan polis ve jandarmaya verilen isimdir. Şehirde polis kırsal kesimde ise jandarma emniyet ve asayişin sağlanması ve korunması için genel kolluk görevini yürütürlerken, 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanuna göre görevini yapar ve yetki kullanırlar.¹¹⁹

2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev Ve Yetkileri Kanunu madde 3 ve bağlı yönetmeliğin m.3 – a/3’ de jandarmanın kamu düzeni ile ilgili görevinden bahsedilerek genel bir kolluk olduğu ifade edilmiştir. Kanun maddesinde, “*Türkiye Cumhuriyeti Jandarması emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin korunmasını sağlayan ve diğer kanun ve nizamların verdiği görevleri yerine getiren silahlı, askeri bir güvenlik ve kolluk kuvvetidir.*” Denilmekte, öte yandan, Jandarma Teşkilat, Görev Ve Yetkileri Yönetmelik m.3 – a/3 de ise “*Genel kolluk: Emniyet asayiş ile kamu düzeninin korunmasını sağlayan, diğer kanun ve nizamların verdiği görevleri yerine getiren ve silahlı bir kuvvet olan Jandarma ve Polisi ifade eder.*” denilmektedir.

Ülkemizde genel kolluğun önleyici ve adli olmak üzere PYSK da tanımlanan iki ayrı görevi vardır. Önleyici görevi idari niteliktedir ve düzenleyici işlemlerdir. Kamu düzeninin korunması, devriye hizmetleri, umuma açık yerlerin denetlenmesi gibi görevler idari görevlerden sayılabilir.

P.V.S.K m 2 polisin adli ve idari görevini tanımlamaktadır. “*Polisin genel emniyetle ilgili görevleri iki kısımdır.*

- i. Kanunlara, tüzüklere, yönetmeliklere, Hükümet emirlerine ve kamu düzenine uygun olmayan hareketlerin işlenmesinden önce bu kanun hükümleri dairesinde önünü almak,*
- ii. İşlenmiş olan bir suç hakkında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile diğer kanunlarda yazılı görevleri yapmak,” tır.*

¹¹⁹ Derdiman,2011,s.528

Diğer taraftan sahil ve karasularını korumak amacıyla oluşturulmuş olan Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın da genel kolluk içerisinde kabul edilmesini öngören görüşler bulunmasına rağmen bu çalışmamızda da Özel Kolluk içerisinde yer aldığı kabul edilmektedir. Askeri bir kuruluş olmakla birlikte barış zamanı hizmet yönünden İçişleri Bakanlığına bağlı bulunan Sahil Güvenlik Komutanlığının görevi, ilgili kanun maddelerine dayanılarak özel kolluk niteliğindedir ve sahil kolluğu olarak adlandırılabilir.¹²⁰ 2692 sayılı Kanunla askeri kanunlara göre oluşturulmuştur ve genel kolluk dışında kendine has bir kolluk türü denilebilir.¹²¹

- a) **Polis ve Jandarmanın Görev Alanı:** Polis şehirde Jandarma ise kırsal kesimde kolluk görevlerini yürütmektedir. Emniyet ve asayişin korunması ve kollanması ile görevli jandarma, 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'na göre, emniyet ve asayişin sağlanması adına polise verilen görevleri yapar ve yetkileri kullanır. PVSK madde 25 “*Polis teşkilatı bulunmayan yerlerde il, ilçe ve bucak jandarma komutanları ile jandarma karakol komutanları bu kanunda yazılı vazifeleri yapar ve yetkileri kullanırlar.*” Bu maddeden anlaşıldığı üzere jandarma polis teşkilatı olmayan kırsal kesimlerde görevli olup, bu alanlarda polis yetkisini kullanmaktadır. Ayrıca 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev Ve Yetkileri Kanunu 10. maddesine bakıldığında Jandarmanın sorumluluk alanının il ve ilçe belediye hudutları dışında kaldığı belirtilmektedir. “m.10 - *Jandarmanın genel olarak görev ve sorumluluk alanı; Polis görev sahası dışı olup, bu alanlar il ve ilçe belediye hudutları haricinde kalan veya polis teşkilatı bulunmayan yerlerdir.*” denilmektedir.

Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun 25. maddesinde “*Polis teşkilatı bulunmayan yerlerde il, ilçe ve bucak jandarma komutanları ile jandarma karakol komutanları bu kanunda yazılı vazifeleri yapar ve yetkileri kullanırlar.*” denilmekle, kanunla verilen görev ve yetkilerinin tamamının görev alanında jandarmayı da kapsadığı anlaşılmaktadır.

- i. **Polis:** Polis kelimesi, Yunanca kent anlamına gelen Polites kelimesinden gelmektedir. Günümüzde polis kelimesiyle, kamu düzeninin korunması, suçların

¹²⁰ Yenisey, 2009,s.18

¹²¹ Derdiman, 2010, s.12

önlenmesi amacıyla devlet tarafından örgütlenmeyle yürütülen faaliyetlerin yerine getirilmesinden sorumlu kamu görevlisi anlaşılmaktadır.¹²²

Emniyet Teşkilatı Kanunu polisi, silahlı icra ve inzibat kuvveti olarak tanımlamıştır. Polisin temel görev yasası olan 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun 1. maddesine bakıldığında, Toplumda kamu düzenini, kişilerin temel haklarının kullanma güvencesini, konut dokunulmazlığını, halkın ırz, can ve malını korur, huzur ve güven içerisinde yaşamasını sağlar, yardım isteyenler ile yardıma ihtiyacı olan çocuklara, kendi iradesi ya da kendi başına hareket edemeyenlere yardım eder ve yasaların kendisine verdiği görevleri yerine getirir denilmektedir.

Emniyet Teşkilatı Kanunu, silahlı icra ve inzibat kuvveti olan polisi, üniformalı ve sivil olmak üzere giyimine göre ikiye ayırmış (ETK. m.4) üniformalı polisi ise “vasıtalı-vasıtasız” olmak üzere ikiye ayırmıştır.(ETK. m.5) Aynı kanunda yapılan diğer ayırım ise, hizmet alanlarına göre “idari, siyasi ve adli” polis ayırımıdır. (ETK. m.8) “*Trafik Polisi de genel kolluğa dahildir.*”¹²³ Kısaca bunlardan bahsedecek olursak;

İdari Polis: Emniyet Teşkilatı Kanunu idari polisi tanımlarken kamu düzeni ve güvenliğini korumakla görevli olan kısım olarak ifade etmiştir. (ETK.m.9/A) Suçu önlemek her toplumda polisin ilk görevidir. İşte bu polisin idari görevlerinin içerisinde yer almaktadır.¹²⁴

Kolluğun önleme yetkisinin amacı ileriye yöneliktir. Bu sayede tehlike önlenmiş olacak ve gelecekte meydana gelebilecek tehlikeleri, meydana getirebilecek nedenlerin de önü alınmış olacaktır. Kolluğun toplum içindeki öncelikli görevi toplumun genel emniyet ve düzenine yönelecek tehlikelerin uzaklaştırılmasıdır.¹²⁵ Önleme görevi suçun işlenmesinden önceki safhadır ve PSVK madde 2 de kamu düzenine uygun olmayan hareketlerin işlenmesinden önce önünü almak şeklinde ifade edilmiştir.

¹²² Hafızoğulları,1995,s.566

¹²³ Yenisey, 2009, S.13

¹²⁴ Yaşar,2008.s.47

¹²⁵ Yenisey,2007,s. 7-8

*“Polisin genel emniyet bakımından öncelikli ve asil görevi, suçların işlenmesini engellemeye yönelik olarak koruma ve kollama tedbirleri almaktır.”*¹²⁶

Dönmezer, polisin en önemli rolünün suçu önlemek olduğu ve buna paralel tutum oluşturabilecek sosyal politikalar geliştirilmesi ve uygulanması gerektiğini belirtmektedir.¹²⁷

Kamu düzeninin korunmasından ve kamu güvenliğinin sağlanmasından sorumlu olan idari polis, koruyucu ve önleyici görev yaptığından, görev alanı en geniş olan kısımdır.

Bunun yanı sıra idari polis adli polise yardım etmekle mükellef olmakla birlikte adli görev gerektiren bir durum karşısında da adli kolluk görevi yapabileceği Emniyet Teşkilatı Kanununun 12. maddesinde belirtilmektedir.¹²⁸

Siyasi Polis: Emniyet Teşkilatı Kanununun 9/B maddesi siyasi polisi; “Devletin, ülkesi, milleti ve siyasal bütünlüğü ve beraberliğine Anayasal düzenine ve genel güvenliğine ilişkin önleyici ve adli görevleri yerine getirmekten sorumlu” olan kısımdır.¹²⁹ diyerek tanımlamıştır.

Anayasal düzeni korumak grev ve lokavtları izlemek, dernek sendika ve siyasi partilerin devlet güvenliğine aykırı faaliyetlerinin bulunup, bulunmadığını izlemek ve azınlıklara ilişkin iltica, sınır dışı ve pasaport işlemleri ile devlet güvenliğinin korunmasından ve devletin kuvvetlerine yönelik işlenen suçlardan sorumludur.¹³⁰

Adli Polis: Adli Polis, Emniyet Teşkilatı Kanununda “*asgari tam teşekküllü bir polis karakolu bulunan yerlerde, adli işlerle uğraşmak üzere emniyet umum müdürlüğüne kadrodan ayrılan bir kısımdır*” denilerek tanımlanmıştır ve ilgili maddelerde, “*adli tahkikat dışındaki hizmetlerinde bağlı olduğu üstlerinin emrindedir*” denilmektedir.(ETK.9/c-10, CMK.164/3)

¹²⁶ Geleri, 2003, s. 31

¹²⁷ Kunter ve Yenisey 2002 s.381

¹²⁸ Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun da bu esası “polis, görevli bulunduğu mülki sınırlar içinde hizmet branşı, yeri ve zamanına bakılmaksızın bir suçla karşılaştığında suça el koymak, önlemek, sanık ve suç delillerini tespit, muhafaza ve yetkili zabıtaya teslim etmekle görevli ve yetkilidir” denilmekle branşına ve yahut mesai dahilinde olup olmadığına bakılmaksızın suçla karşılaştığında müdahale etme görevi ve yetkisi olduğu anlaşılmaktadır. (PVSK “85-3233”ek m.4.)

¹²⁹ Yaşar, 2008, s.47-48

¹³⁰ Yenisey, 1994, s.10

2559 Sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun 2. Maddesinde de polisin adli görevinin “işlenmiş bir suç hakkında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile diğer Kanunlarda yazılı görevleri yapmak” olduğu belirtilmiştir. Suçun işlenmesinden sonra, suçun iz ve delillerini toplayan, Cumhuriyet savcılarını adına soruşturmayı yürüten, delilleri ve şüphelileri adli makamlara teslim eden polistir.¹³¹

Hangi kanunların adli kolluğa soruşturma işlemi yapma yetkisi verdiği CMK 164 ve Adli Kolluk Yönetmeliğinde sayılmıştır.¹³² Buna göre Ceza Muhakemesi Kanunu, Emniyet Teşkilâtı Kanununun 8, 9 ve 12 nci maddeleri, Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanununun 7 nci maddesi, Gümrük Müsteşarlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 8 inci maddesi, Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 4 üncü maddesi, soruşturma işlemi yapabilecek güvenlik görevlilerini belirtmektedir.

Adli kolluk görevlilerinin “kendiliğinden” suç araştırması yapma yetkileri yoktur.(CMK m.161) Bu nedenle adli kolluk görevlileri C. Savcısından emir almadan araştırma yapmazlar.¹³³ Kendilerine yapılan bir suçla ilişkin ihbar veya şikayeti, el koydukları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri “derhal Cumhuriyet Savcısına bildirirler” ve Cumhuriyet Savcısının emirleri doğrultusunda işin aydınlatılması için gerekli soruşturma işlemlerine başlarlar (AKY m.6/2).

Adli kolluk ile ilgili diğer maddelere bakıldığında kolluk, suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan diğer hallerde, suç işlendiğine veya suça teşebbüs edildiğine dair haklarında kuvvetli iz, eser ve emare veya delil bulunan şüphelileri yakalar. (PYSK.m.13/A;CMK.90) Ve kolluğun adli işlemleri esnasında amiri Cumhuriyet Savcısıdır (CMK m.161, 164/2) denilmektedir.

Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği’nde geçen kolluk, jandarma, polis, sahil güvenlik ve gümrük muhafaza görevlilerini ifade etmektedir. (AÖAY m.4).

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinde ise, “adli kolluk” şöyle tanımlanmakta: “04/06/1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun 8, 9, 10 ve 12’nci maddeleri, 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununun

¹³¹ Kunterve diğ.,2006,s.390

¹³² Yenisey, 2007, s.44-45

¹³³ Yenisey, 2007, s.46

7'nci maddesi, 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 8'inci maddesi ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 4'üncü maddesinde belirtilen soruşturma işlemini yapan güvenlik görevlileridir. (YGAİAY m.4)” denilmektedir.

Trafik Polisi: 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununda trafik polisinin asli görevinin trafik hizmetlerinin yürütülmesi olduğu belirtilmiştir(KTK 6). Bunun yanı sıra zorunlu durumlarda genel kolluk görevi üstlenebilmektedirler. Zaruret olan hallerde görev verme yetkisi mülki idare amirine ait olmakla birlikte trafik polisinin yetersiz kalabileceği hallerde jandarma da trafik hizmeti için görevlendirilebilmektedir.¹³⁴

Çevik Kuvvet Polisi: Toplum polisliği kaldırılarak Emniyet teşkilatı Kanununa 7 ek madde eklenmesi suretiyle 2696 sayılı kanun ile kurulmuştur. Kanunda İçişleri Bakanlığı gerekli gördüğü il merkezlerindeki emniyet müdürlükleri ile ilçelerdeki emniyet amirliklerine bağlı olarak, emniyet teşkilatı bünyesi içinde “çevik kuvvet birimleri kurulabilir.” denilmektedir(ETK Ek m.9).¹³⁵

b) Jandarma

Tanımı: Kolluk Teşkilatının başlangıç bölümünde genel kolluk başlığı adı altında Jandarmanın da tıpkı Polis gibi genel kolluğun bir dalı olduğu belirtilmişti. Ülkenin iç güvenliğinin sağlanması ve kamu düzeninin korunması bağlamında Polis Teşkilatının yanı sıra Jandarma Teşkilatının da sorumluluğu bulunmaktadır. 2803 sayılı Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanununun 3. Maddesinde Jandarmanın emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin korunmasını sağlayan ve diğer kanun ve nizamların verdiği görevleri yerine getiren silahlı, askeri bir güvenlik ve kolluk kuvveti olduğu belirtilmektedir.

Jandarma Genel Komutanlığı personeli, subay, astsubay, uzman jandarma, erbaş ve erler ile sivil memurlardan oluşmaktadır.

¹³⁴ Yenisey, 2009, s.16

¹³⁵ Yenisey, 2009,s.17

Ülke sathında her yerde polis teşkilatının kurulabilmesi mümkün olmadığından, ordudan faydalanılmış, askeri bir inzibat kuvveti olan jandarma genel kolluğun içerisinde, adli kolluk görevini de yürütmektedir.¹³⁶

2803 sayılı Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanununun 7 nci maddesinde ve bu kanuna bağlı Jandarma Teşkilatı Görev Ve Yetkileri Yönetmeliği 8. maddesi c bendinde jandarmanın adli görev tanımı yapılmış, “İşlenmiş suçlarla ilgili olarak kanunlarda belirtilen işlemlerin yapılmasına ve bunlara ilişkin adli hizmetlerin yerine getirilmesine dair görevler, hizmet sınırının belirlenmesinde jandarmanın adli görevi olarak değerlendirilir.” denilmekle jandarmanın adli görevleri belirtilmiştir.

Jandarmanın Görevleri Bakımından Bağlılığı: Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu, Jandarmanın silahlı kuvvetleriyle ilgili görevler bakımından Genel Kurmay Başkanlığına, emniyet ve asayiş işleri ile ilgili diğer görev ve hizmetlerin ifası yönünden İçişleri Bakanlığına bağlı olmasını kabul etmiştir. Jandarma Genel Komutanı Bakan’a karşı sorumludur. (JTK m.4)¹³⁷

Jandarmanın Genel Olarak Görevleri: Jandarmanın genel olarak görevleri 2803 Sayılı Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Kanunu’nun 7 nci maddesinde dört ana başlık altında belirtilmektedir. Bu kanun maddesine göre ;

- i. Mülki görevleri; Emniyet ve asayiş ile kamu düzenini sağlamak, korumak ve kollamak, kaçakçılığı men, takip ve tahkik etmek, suç işlenmesini önlemek için gerekli tedbirleri almak ve uygulamak, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin dış korunmalarını yapmak,*
- ii. Adli görevleri; İşlenmiş suçlarla ilgili olarak kanunlarda belirtilen işlemleri yapmak ve bunlara ilişkin adli hizmetleri yerine getirmek.*
- iii. Askeri görevleri; Askeri kanun ve nizamların gereği görevlerle Genelkurmay Başkanlığınca verilen görevleri yapmak.*
- iv. Diğer görevleri ise Yukarıda belirtilen görevler dışında kalan ve diğer kanun ve nizam hükümlerinin icrası ile bunlara dayalı emir ve kararlarla Jandarmaya verilen görevleri yapmak.”* şeklindedir.

¹³⁶ Yenisey, 2007,s.5

¹³⁷ Yenisey, 2009,s.14

c) Genel Kolluğa Yardımcı Bir Kuruluş Olan Çarşı Ve Mahalle Bekçileri

Tanımı: 772 Sayılı Çarşı ve Mahalle Bekçileri Kanunu, Çarşı ve Mahalle Bekçilerinin, Belediye hudutları içerisinde faaliyet göstermesini öngörmüş ve en büyük mülki amirin emrinde genel kolluğa yardımcı olan, silahlı bir kuruluş olarak düzenlemiş ve genel olarak gece görev yapacakları belirtilmiştir.¹³⁸

Görevi Bakımından Bağlılığı: Aynı kanununun 2. Maddesine göre Emniyet teşkilatı bulunan yerlerdeki bekçi kuruluşlarının amiri, polis içindeki en büyük amiridir. Jandarmanın görev sahasında bulunan belediye sınırları içindeki bekçi kuruluşlarının mesleki amiri ise jandarma birlik komutanıdır.

Çarşı ve Mahalle Bekçilerinin Görevleri: Kanun metnine bakıldığında çarşı ve mahalle bekçilerinin görevleri 3 ana başlıkta toplanmaktadır. Bunlar, “*Genel kolluk kuvvetlerinin derhal müdahalesine imkan bulunmayan acele ve zaruri hallerdeki görevleri*”, “*Genel kolluk kuvvetlerine yardım yönünden görevleri*” ve “*Mahalle sakinlerinin istirahat, sağlık ve selametini sağlamak bakımından görevleridir*”. (ÇMBK.,m.3)

Genel Kolluk Kuvvetlerine Yardım Yönünden Görevleri: Bu görevlere örnek olarak, Genel kolluk kuvvetleri gelinceye kadar, kamu güvenliğini ve düzenini bozacak mahiyetteki gösteri yürüyüşlerine karşı önleyici tedbirleri almak, Adli kolluk işleri ile ilgili olarak delillerin kaybolmaması için gerekli tedbirleri almak, *Uyuşturucu madde yapılan, satılan veya kullanılan, Kumar oynanan yerleri, En kısa zamanda polis ve Jandarmaya bilgi vermek, yangın deprem su baskını gibi olayların ön bilgisini itfaiye teşkilatına haber vermek,*” gibi Genel kolluk kuvvetlerine yardım yönünden görevleri ile “*Yolda hastalanan, kazaya uğrayan, düşüp kalan ve genel durumu itibariyle yardıma muhtaç olanlara yardım etmek,*” gibi Mahalle sakinlerine yönelik görevleri de mevcuttur.(ÇMBK. m.3.)

Kanun maddelerine bakıldığında anlaşılacağı üzere polisin yerine getirmekle yükümlü olduğu önleyici ve adli görevler bire bir bekçilere verilmemiştir. Çarşı ve Mahalle bekçileri “*Genel Kolluğun bilgisi dahilinde polise yardımcı sıfatı ile bu yetkileri*

¹³⁸ 22/7/1966 tarih ve 12355 sayılı R.G.

kullanabileceklerdir".¹³⁹ Bekçilerin tüm görev ve yetkileri polisin sevk ve idaresindedir. Olaylara müdahale esnasında polisin yetersiz kalması durumunda da yardım görevini ifa etmekle mükelleftirler.¹⁴⁰

Silah kullanma yetkisi açısından baktığımızda ise 772 Sayılı ÇMBK., m.3'de, "*Çarşı ve mahalle bekçileri 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun 16. maddesinde belirtilen şartların doğması halinde silah kullanabilirler*" denilmektedir.

Genel kolluk kuvvetlerine yardımcı olmak üzere kurulu olan Çarşı ve Mahalle Bekçileri 2007 yılında yapılan değişiklik sonucunda 5750 sayılı kanunla Devlet Memurları Kanunundaki Emniyet Hizmetleri sınıfına dahil edilmişlerdir.

- d) **Kolluk Yetkisi Kullanan Görevliler:** Gemi kaptanları ve TCDD personelidir. 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1467. Maddesi, gemi kaptanlarına gemide huzur ve güvenliğin, disiplinin sağlanması için gerektiğinde zor kullanma ve arama yapma gibi yetkiler tanınmaktadır. Devlet Demir Yolları İşletmesi Genel Müdürlüğü kuruluşu hakkındaki 119 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 22. Maddesi ile TCDD'nin gar, istasyon, hat boyu ve trenlerinde fiilen görevli olan ya da bakım ve koruma hizmetlerinde görevli bulunanlara görevli buldukları yerde bir suç meydana geldiğinde genel kolluk gelene kadar kolluk görevini yerine getirmeye yetkili kılınmışlardır.

2.5.1.1.2. Özel Kolluk

Tanım: Emniyet Teşkilatı Kanununa göre "Özel Kolluk", Genel kolluk dışında kalan ve özel kanunlara göre kurulmuş olan, belli görevleri ifa eden kolluktur.¹⁴¹

Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Yönetmeliğine (JTGYG md, 3/a-6) göre de özel kolluk; Devlet ve yetkili diğer kamu tüzel kişilerince, özel kanunlar çerçevesinde kurulup teşkilatlandırılan; kendi hizmet alanında güvenliği sağlamak amacı taşıyan ve kendi kanunlarına göre silah taşıma ve kullanma yetkisine sahip, jandarma ve polis dışındaki (gümrük, orman, belediye zabıtası, köy korucusu vb.) kolluk kuvvetleri olarak tanımlanmıştır.

¹³⁹ İyim ve diğ., 1996S.10

¹⁴⁰ Derdiman, 2007, s.35

¹⁴¹ Yenisey, 2009,S.15-16

Özel kolluk, genel kolluğu oluşturan polis ve jandarmanın dışında, kendi özel kanunlarına göre kurulmuş ve kanunda tanınan görevleri yerine getiren kolluktur. Özel kolluk esasen “kendilerine özgün” hizmetleri yürütmektedirler.¹⁴²

Özel kolluk, toplumdaki belirli ihtiyaçların karşılanması amacıyla kurulan ve faaliyet gösteren kolluktur. Bu açıdan özel kolluğa, hizmet kolluğu da denilebilir.¹⁴³

Ancak özel kolluğun görevi hizmet alanı ile sınırlıdır.¹⁴⁴

i. Özel Kolluk Çeşitleri

a. Sahil Güvenlik Kolluğu;

2692 sayılı kanun ile kurulmuş olan Sahil Güvenlik Komutanlığının amacı; Türkiye Cumhuriyetinin bütün sahillerinde, iç suları olan Marmara denizi, İstanbul ve Çanakkale boğazlarında, liman ve körfezlerde, karasularında, münhasır ekonomik bölgesi ile ulusal ve uluslararası hukuk kurulları uyarınca egemenlik ve denetimi altında bulunan deniz alanlarında, kanunlarla kendisine verilen görevlerin uygulanması ve yetkilerin kullanılması olarak belirtilir. (SGKK m.1).

Askeri bir kuruluş olmakla birlikte barış zamanı hizmet yönünden İçişleri Bakanlığına bağlı bulunan Sahil Güvenlik Komutanlığının görevi ilgili kanun maddelerine dayanılarak özel kolluk niteliğindedir ve sahil kolluğu olarak adlandırılabilir.¹⁴⁵

2692 sayılı Kanunla askeri kanunlara göre oluşturulmuştur ve genel kolluk dışında kendine has bir kolluk türü denilebilir.¹⁴⁶

Sahil Güvenlik Komutanlığı teşkilatı içerisinde yer alan bu kolluğun sahil ve karasularını korumak, kanuna aykırı eylemleri önlemek, yakalananları suç delilleri ile birlikte yetkili makamlara teslim etmek, görev alanları içinde genel güvenlik kuvvetlerince takibi gerekli suçlar dışındaki suçların izlenmesinde ve suçluların yakalanmasında diğer güvenlik kuvvetlerine yardım etmek, gerektiğinde bu suçlara el koymak ve yetkili makamlara teslim etmek görevleri bulunmaktadır.(2692 S.K. m.4)

¹⁴² Derdiman, 2010,S.9

¹⁴³ Gözler,2003,s 224

¹⁴⁴Yenisey, 2009,S.15

¹⁴⁵ Yenisey, 2009, s.18

¹⁴⁶ Derdiman, 2010,s.12

Sahil Güvenlik Komutanlığı görevlileri, silah kullanma yetkisine de sahiptirler ve suçun denizde başlayıp karada devam etmesi ya da suçluların karaya geçmeleri halinde, yetkili güvenlik kuvveti olaya el koyana kadar suç delillerinin kaybolmasını ve suçluların kaçmasını önlemek amacıyla görevlerini karada da sürdürürler. Böyle bir durumda en kısa sürede mahallin mülki amirine bilgi vermekle sorumludurlar.(2692 S.K., m.5).¹⁴⁷

b. Belediye Zabıtası;

Belediye Zabıtasının görevleri 03.07.2005 tarih ve 5393 Sayılı Belediye Kanununun 51. Maddesinde belirtilmektedir. Buna göre, Belediye Zabıtasının görev ve yetkileri; beldede sağlık, huzur ve düzenin sağlanmasıdır. Belediye Zabıtası bu amaçla belediye meclisi tarafından alınan emir ve yasakların uygulanmasını sağlamak, uymayanlarla ilgili ceza ve yaptırımları uygulamaktır.

Silahsız olarak görev yapan Belediye kolluğu beldenin sıhhat ve temizliği için görev yapmaktadır ve genel kolluk dışında kendine özgü özel bir kolluk çeşidi olarak kabul edilmektedir.¹⁴⁸ Belediye kolluğunun yürütme gücü olarak, bayındırlık, sağlık, trafik, tarım, hayvan sağlığı, ekonomi, sosyal yardım, koruma alanlarında görevlerinin olduğunu söyleyebiliriz.¹⁴⁹

c. Çiftçi Mallarını Koruma Kolluğu;

4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanunda, çiftçi mallarını; ekili, dikili ya da kendiliğinden yetişen bütün bitkiler ile Orman kanununun kapsamına girmeyen ağaçlar ve ağaçlıklar, tarımda kullanılan veya tarımla ilgili olan her çeşit taşınır veya taşınmaz mallar, su arkları, setler ve bentlerle, hendek, çit, duvar ve benzeri engellerle, tarla ve bahçe yolları olarak kabul etmektedir.(m.1).Şehir ve kasaba haricinde köy sınırları içerisindeki zirai alandan sorumludurlar.(m.2)

Çiftçi mallarını koruma zabıtasının kolluk makamı; koruma meclisi ile murakabe heyeti, üstleri ise, bunların başkanları ve köy muhtarlarıdır.¹⁵⁰

¹⁴⁷ Derdiman, 2007, s.39

¹⁴⁸ Gözler,,2009 s.499

¹⁴⁹ Demir ve Yaşamiş, 1996,s.231

¹⁵⁰ Avcı,2011,s.30

*Köy ihtiyar meclisi ile koruma meclisi çiftçi mallarını koruma bekçilerini seçer ve tayinlerini vali ya da kaymakamın onayına sunarlar.*¹⁵¹

Çiftçi mallarını koruma bekçileri silahlıdırlar ve gerektiğinde köy kanunun ilgili maddeleri doğrultusunda silahlarını kullanabilirler.¹⁵² Kıyafet ve silahlarının cinsi İçişleri Bakanlığınca belirlenir.(m.32)

Çiftçi mallarına zarar verilmesine engel olmak bir zarar gelmiş ise bu zararın tespitine yönelik bilgileri toplamak ve mevcut durumu köylerde ihtiyar meclislerine, şehirlerde koruma meclislerine bildirmek üzere, yeteri kadar çiftçi malları koruma bekçisi görevlendirmeyi uygun görmüştür.¹⁵³

d. Köy Korucuları ve Köy Bekçileri;

Köy Korucularının görevleri 442 sayılı Köy Kanunu ile tanımlanmıştır. Buna göre, köy sınırları içinde kişilerin ırzını, canını, malını korumak Köy Korucularının görevidir. (m.68). Korucular köy muhtarının emri altındadır (m.72). Köy korucuları silahlıdır ve kendilerine karşı gelenler jandarmaya karşı gelmiş gibi ceza görürler (m.73). Korucuların taşıyacakları silahların cinsi harp silahlarındandır ve hangi hallerde silah kullanabilecekleri kanunla düzenlenmiştir. (m.78/4)

Gönüllü Köy Korucuları: Köy muhtarı veya ihtiyar heyeti tarafından, mahsul zamanında, çapulcu ve eşkıyalara karşı köylüyü yağmadan korumak maksadıyla köy halkı arasından eli silah tutanlardan, gerekli sayıda, gönüllü korucu seçerek, kaymakamın onayıyla asıl köy korucularıyla beraber bu gönüllü köy korucuları görevlendirebilir.(m.74/1)

Geçici Köy Korucuları: Bakanlık kurulunca tespit edilecek illerde; olağanüstü hal ilanını gerektirecek şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya köylünün canına ve malına tecavüz hareketlerinin artması durumunda valinin teklifi ve İçişleri bakanının onayı ile geçici köy korucusu görevlendirilebilir (m.74/2)

¹⁵¹ Yenisey, 2009, s. 17

¹⁵² Derdiman, 2007, s. 36-37

¹⁵³ Derdiman, 2010,s.11

e. Kır Bekçileri;

Kır Bekçilerini 20.07.1330 tarihli Kır Bekçileri Hakkında Kanun, jandarmanın gözetiminde bulunan bir kuruluş olarak tanımlamıştır. Bu kanundaki bazı maddeler 4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkındaki Kanun ile kaldırılmıştır ancak, kır bekçileri ile ilgili bazı görevleri halen devam etmektedir.¹⁵⁴ Kanunun 4. maddesine bakıldığında kır bekçilerinin görev alanlarına göre jandarma eri gibi önleyici ve adli kolluk görevlerini yerine getirebilecekleri belirtilmektedir.¹⁵⁵

f. Orman Kolluğu;

Ormanların korunması görevi, Orman Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (RG., tarih 29.1.1984, sayı 18435) hükümlerine göre orman kolluğuna verilmiştir. Ormanlarda gerçekleştirilen usulsüz ve zarar verici davranışların önüne geçmek ve buna benzer eylemleri gerçekleştirenler hakkında kovuşturma yapılması amacıyla görev yapan bir kolluktur. Ülkemiz genelinde ormanlarımız bölge şefliklerine ayrılmıştır ve bu bölgelerin korunmasında Orman Koruma Memurları görev yapmaktadır.¹⁵⁶

6831 Sayılı Orman Kanunu'nun 79.ve 80. Maddelerine bakıldığında, Orman kolluğunun zapt etme ve yakalama yetkisinin de olduğu görülmektedir.

M.79 Orman memurları orman suçlarına ilişkin delilleri bir zabıt ile tespit ve nakil vasıtaları ile suç aletleri ve suç mahsulü malları zapt ve icabında suç işleyenleri yakalamak yetkisini haizdir denilmekte ve madde 80 de ise, orman memurları, av tezkeresi olmayanların ve orman idaresinden izin almamış olanların ormanlarda ve orman göl ve derelerinde avlarını ve vasıtaların zapt etmeye yetkilidir denilmektedir.

g. Gümrük Kolluğu;

Maliye ve Gümrük Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri hakkında 178 sayılı KHK.'nin 2.maddesine göre hava ve deniz limanlarında, gümrük teşkilatı olan sair yerlerde,

¹⁵⁴ Yenisey,2007, s. 3

¹⁵⁵ Derdiman, 2010, s.10

¹⁵⁶ Yenisey,2009.,s 56

serbest bölge olarak kabul edilen alanlarda vazife yapmak üzere örgütlenen bu kolluğun görevleri, kendisine verilen gümrük vazifelerini yapmak, kaçakçılığın men, takip ve tahkikini yapmak olarak sayılabilir.¹⁵⁷ “Gümrük kolluğu Maliye Bakanlığı 485 sayılı KHK ile müstakil bırakılmış, gümrük işleri müsteşarlık şeklinde teşkilatlandırılarak, bir devlet bakanlığı nezaretinde Başbakanlığa bağlanmıştır. Esasen, bu kolluk, Gümrük Müsteşarlığına bağlı bulunmaktadır.”¹⁵⁸

h. Limanlar Kolluğu;

14/4/1341 tarih ve 618 sayılı Limanlar Kanununa göre kurulmuş özel bir kolluktur. Ülkemiz limanlarına giriş çıkış yapan tüm gemi ve deniz araçları bu kanuna tabidir. Kanun çerçevesindeki görevleri; limanlarda genel düzen ve disiplini sağlamak, deniz kıyılarında iskele, rıhtım, fabrika, gazino gibi tesislerin açılmasına izin vermek, rastgele yapılan dalgıçlığı engellemek, liman ve deniz kıyılarına yapılacak gelişi güzel doldurma, moloz ve atık bırakma gibi faaliyetlerini engellemek olarak belirtilmiştir.¹⁵⁹

Limanlar Kolluğu Liman Reislğine (Başkanlığı) bağlı görev yapmaktadır. Limanlar Kanununun ilgili maddelerin de belirtildiği üzere Liman Reislğinden resmi izin alınmaksızın kıyılarda tesis yapılamaz ve açılmaz ve izin alınmaksızın dalgıçlık faaliyetlerinde bulunulamaz denilmektedir.¹⁶⁰

ı. Cezaevi Kolluğu

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevlerinde görevli bulunan ceza veya tutukevi müdürü, infaz koruma başmemuru ve infaz koruma memurları ve müstahdemlerden oluşan özel kolluktur. 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı hakkında kanununun Ceza İnfaz Kurumlarında düzen ve güvenlik bölümü, kurumların iç güvenliği alt başlığında 30. Maddesinde, ceza infaz kurumlarındaki iç güvenliğin Adalet Bakanlığına bağlı olarak görev yapan infaz ve koruma görevlileri tarafından sağlandığı, gerektiğinde ise halen

¹⁵⁷ Yenisey, 2009,s. 17

¹⁵⁸ Derdiman, 2007, s. 38

¹⁵⁹ Derdiman, 2007, s. 41

¹⁶⁰ Avcı,2011,s.44

geçerli olan mevcut yasal düzenleme çerçevesinde Jandarma tarafından yerine getirilen dış güvenlik görevlileri ile de işbirliği yapabileceği belirtilmektedir.¹⁶¹

1721 Sayılı Hapishane ve Tevkifhanelerin İdaresi hakkındaki kanunda hükümlü ve tutukluların giydirilmesi, ısıtılması, temizliklerinin sağlanması, yatırılması, okutulup eğitilmesi, meslek veya sanat sahibi yapılması veya çalıştırılması, mahkumlara ait mektupların ve kendilerine gelen ziyaretçilerinin kontrol edilmesinin yanı sıra hapishane müdür, memur ve müstahdemlerinin, hangi hallerde kurumun emniyet ve güvenliğinin sağlanması için silah kullanmaya yetkili oldukları da belirtilmektedir. İlgili kanun maddesinde bu haller toplu hücum teşebbüsü ile firar teşebbüsünde bulunan mahkumların mukavemet göstermesiyle ilgilidir.¹⁶²

Tez konusunu oluşturan özel kolluk içerisinde yer alan özel güvenlik hizmetlerine geçmeden önce, özel kolluk-genel kolluk ilişkisi ve farklarının belirtilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

2.5.1.1.3. Özel Kolluk-Genel Kolluk İlişkisi

Genel kolluk ile özel kolluk arasında farklılıklar bulunmasına rağmen bir çok alanda etkileşim ve birlikte çalışma halindedir.¹⁶³ Genel kolluk kamu düzeni ile ilgili bütün faaliyetlerde bulunan kolluktur.¹⁶⁴

Özel kolluğa verilen görevler; genel kolluğun görev alanı dışında kalan görevlerdir. Öte yandan genel kolluk görevlerinin bir kısım görevlerini de yerine getirir. Bu durumda özel kolluk, genel kolluğa tanınan yetkilerin kendisine verilen bir kısmını kullanabilir.¹⁶⁵

Özel kolluk görevi sırasında bir suçla karşılaşması durumunda, suça el koyma, genel kolluğa aktarma ve genel kolluğa yardım etmekle yükümlüdür. Dolayısıyla özel kolluk, olay yerine gelen genel kolluğun emrine girmektedir.¹⁶⁶

¹⁶¹ Resmi Gazete, 25685, 29 Aralık 2004

¹⁶² Resmi Gazete,1530,26. Haziran 1930

¹⁶³ Avcı,2011,s.15

¹⁶⁴ Atay, 2006, s.537

¹⁶⁵ Derdiman,2010, s.530

¹⁶⁶ Şafak ve diğ.,2010, s. 59

“Özel kolluk aksine bir açıklama olmadıkça genel kolluğun yetkilerini daraltmaz.”¹⁶⁷
Çünkü buradaki temel amaç suç ve suçluyla daha etkin mücadele etmektir.¹⁶⁸

2.5.1.1.4. Özel Kolluk-Genel Kolluk Farkları

a. Görev Alanı Açısından Farklılıklar;

Daha önce de değinildiği gibi genel kolluğu oluşturan polis ve jandarma, ülkenin genel güvenliği ve asayişinden sorumludur. Bu hali ile tüm yurt çapında görevlidirler ve her hangi bir suçla karşılaştıklarında özel kolluğun görev alanında da yetkilidirler. Öte yandan özel kolluk kendisine özel kanunların verdiği görevleri ancak görevli olduğu alan içerisinde yerine getirebilmektedir.¹⁶⁹

a. Yetki Bakımından Farklar;

Genel kolluğun görev alanı geniş, özel kolluğun ise dardır. Genel zabıta silah kullanma, zorlama, yakalama, ifade alma, men etme ve parmak izi gibi geniş yetkilere sahipken özel zabitanın yetkileri sınırlıdır.¹⁷⁰

Özel kolluğun bir suçla ilgili genel kollukta olduğu gibi kovuşturma yetkisi bulunmamaktadır.¹⁷¹

b. Bağlı Oldukları Yer Bakımından Farklar;

Genel kolluk olarak tanımlanan polis ve jandarma ülkemizin genel güvenlik asayiş bakımından İçişleri Bakanlığına bağlıdır.¹⁷² Bilindiği üzere bu bağlılık taşrada ise, İçişleri Bakanının temsilcisi olan mülki idare amirlerine bağlılık olarak kendini göstermektedir. Özel kolluk ise her biri ayrı bakanlığa, mülki amirliğe, belediye – köy gibi mahalli idarelere ve hatta banka genel müdürü, fabrika yönetim kurulu başkanı gibi bazı özel kuruluşların sorumlularına da bağlı olabilmektedir.¹⁷³

¹⁶⁷ Yenisey, 2009,s.16

¹⁶⁸ Özbek,2005,s.718

¹⁶⁹ Yaşar, 2008,s.29

¹⁷⁰ Yenisey,2010,s. 55

¹⁷¹ Yaşar, 2008,s.29

¹⁷² Yenisey, 2009,s.16

¹⁷³ Yaşar, 2008, s.29-30

3. ÖZEL GÜVENLİK HİZMETLERİ

3.1. DÜNYADA ÖZEL GÜVENLİK OLGUSU VE OLUŞUMU

Özel güvenliğin doğuşunun eski Roma'ya kadar dayandığı bilinmektedir. Yangının çok ciddi bir sorun olduğu o dönemlerde Romalılar, ücret karşılığında çalışan kişilerden oluşan “*the vigiles*” şehri gözetleyen görevliler adı altında hem itfaiye görevlisi hem de polis görevini yürüten bir yapılanma kurmuşlar ve zaman geçtikçe sayılarını daha da arttırmışlardır. Vigiles görevlileri aynı zamanda gece bekçiliği görevini yerini getirmişler ve bu durum orta çağ boyunca devam etmiştir.¹⁷⁴

18. yüzyıldan itibaren bazı ülkelerde başlayan liberalleşme özel sektör kavramın ortaya çıkarmış ve sanayi devrimi gibi gelişmeler neticesinde üretilen malların korunması için özel tedbirler alınmaya başlanmıştır.¹⁷⁵ 19. Yüzyılda üretilen sanayi mallarının nakilleri esnasında batılı devletlerde yol polisi adı verilen güvenlik görevlileri çalıştırılmaya başlanmış ve ilk olarak 1850 yılında ABD’de ve ardından İsveç’te özel güvenlik şirketleri kurulmuştur. Yine bunları 1858 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde “Hırsızlığa Karşı Merkezi Alarm Sistemi” ile aynı yıl “Brink Zırhlı Taşıma Araçları” şirketinin kurulması izlemiştir.¹⁷⁶

Almanya için de özel güvenlik hizmetlerinin 1901 yılı başlarından itibaren kurulmaya başlandığı ve geliştiği yakın geçmişte 1973 yılından 1990 lara kadar Münih tren istasyonunda sivil güvenlik görevlilerinin çalıştırıldığı bilinmektedir.¹⁷⁷

Günümüzde tüm Avrupa ülkeleri ve ABD’de özel güvenlik sistemine yer verilmiş ve Avrupa’daki özel güvenlik sistemi dedektiflik gibi yetkileri de kullanmaya imkân veren kapsayıcılıkta donatılmıştır.¹⁷⁸

Çağımızda birçok gelişmiş ülke tarafından yaygın bir biçimde benimsenen devletin geri çekilme eğilimi, devlet tarafından üstlenilen bir hizmet olduğu düşünülen güvenliğin de

¹⁷⁴ [http://www.yenimakale.com/dünyada özel güvenlik olgusu ve olumu, html#xzz2QWC3A5JZ](http://www.yenimakale.com/dünyada_özel_güvenlik_olgusu_ve_olumu.html#xzz2QWC3A5JZ) adresinde Musa Tosunoğlu’nun anlatımıyla

¹⁷⁵ Dalda, 2007, s.253-254

¹⁷⁶ Derdiman, 2010,s.22-23

¹⁷⁷ Brunst und Korell, Private Sicherheitsunternehmern und Polizei
<http://www.safercity.de/2001privat.html> 16.04.2013

¹⁷⁸ Derdiman, 2010,s.22-23

özel yapılanmalar tarafından sağlanmasının ve kişi ya da kurumlarca satın alınabilmesinin önünü açmıştır.¹⁷⁹

Toplumlardaki birçok alanda meydana gelen gelişme ile birlikte teknolojiye gelişmekte ve paralelinde güvenlik ihtiyacı her geçen gün artmaktadır. Ülkelerdeki barajlar, rafineriler, enerji santralleri, akaryakıt tesisleri, tarihi saraylar ve müzeler buna benzer turistik ve ticari amaçlı tesisler ile sivil toplum örgütlerinin, siyasi parti ve meslek gruplarının etkinlik ve toplantıları, spor müsabakaları, güvenliğin sağlanması ihtiyacı gerektiren yerlerdir.¹⁸⁰ Buna benzer özellikleri taşıyan yerlerin güvenliğinin sağlanması amacıyla özel güvenlik hizmetlerine gereksinim duyulmuştur.¹⁸¹

Günümüzde özel güvenlik sistemi bankalarda ve nakit taşımalarında, büyük mağazalarda, sanayi ve ticaret merkezlerinde, özel eğitim kurumu ve hastanelerde, şirketlerde, özel binalarda profesyonel hizmetler sunmakla birlikte yolcu taşımacılığı yapan terminaller, enerji santralleri gibi devletin dış güvenliğine ilişkin bir çok alanda da görev yapmakta hatta son yıllarda özellikle Irak savaşında da görüldüğü üzere ABD ve İngiltere'nin gönüllü askerlik temelinde özel güvenlik şirketlerine yer verdikleri de görülmektedir.¹⁸²

Toplumun her alanındaki gelişmeler güvenlik alanında da kendini göstermiş, can ve mal güvenliğini tehdit edici, telafisi zor ve ağır zararlar meydana getirebilecek eylemlere karşı gecikmesizin müdahale edebilmek amacı ile kalkınmış birçok ülkedeki kişi ve kurumların güvenlikleri ve yakın güvenlik için, merkezi hükümetler, özel güvenlik kuruluşları kurmaya ya da faaliyet gösteren özel güvenlik şirketlerinden hizmet alımlarını kabul etmeye başlamışlardır.¹⁸³

Ticari amaç taşıyan özel güvenlik şirketlerinin sayısı 20. yüzyılın sonlarına doğru hızlı bir artış kaydetmiştir. Ve yakın gelecekte de bu artışın devam edeceğinin işaretleri görülmektedir.¹⁸⁴

¹⁷⁹ Atılğan,2000,s.260-264

¹⁸⁰ Gülcü, 2004,s. 2-3

¹⁸¹ Yaşar, 2007, s.30-31

¹⁸² Güney, 2006,s.36-37

¹⁸³ Sayin, 2012,s.1

¹⁸⁴ Gök-Ay Eğitim Hizmetleri Özel Güvenlik Temel ve Yenileme Eğitim Ders Notları,2013,S.78

3.2. ÜLKEMİZ AÇISINDAN ÖZEL GÜVENLİK HİZMETLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Ülkemizde uygulamaya geçmesi bakımından özel güvenlik uygulamasına baktığımızda, Osmanlı Devleti döneminde geceleri çarşı ve pazar yerlerinde dükkân sahiplerinden aldıkları ücret karşılığında gece bekçiliği yapan “aseslerde”¹⁸⁵ ve kervanların güvenliğini sağlamak amacıyla görevlendirilen “kervansaraylarda” bunun yanı sıra, meydana gelen isyanlarda halkın kendi kendisini savunma amacıyla oluşturduğu “ilerlerinde” özel güvenlik hizmetleri çağrıştıran faaliyetlere rastlanıldığı görülmektedir.¹⁸⁶

Türkiye Cumhuriyet döneminde ise hukuksal alanda 1950 li yıllarda Sabotajlara Karşı Korunma Yönetmeliği adı altında bir yönetmelik çıkarılmış ardından farklı tarihlerde hazırlanan tasarıların kanunlaşmamasına rağmen barajlar, santraller gibi korunması gereken yerlerle ilgili istisnai güvenlik sağlanması yönünde yönetmelik düzenlemelerine gidilmiştir.¹⁸⁷ Yine bu yıllarda büyük şehirlerde sanayinin gelişmesine bağlı olarak hukuki zeminleri bulunmamasına rağmen şirketler kendi güvenlik birimlerini oluşturmuş ve bu durum uzun süre devam etmiştir.¹⁸⁸ 12 Eylül döneminden sonra 22.07.1981 tarihli 2495 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun adıyla ülkemiz açısından özel güvenlik yasal bir zemine oturtulmuş ve bu kanunla birlikte kamuya hizmet veren devletin de gelir sağladığı bazı stratejik kurumlara kendi içerisinde özel güvenlik birimleri oluşturmalarının hukuki dayanağı sağlanmıştır.¹⁸⁹

Bu dönemde 44. Hükümet olarak kurulan Bülent ULUSU Başbakanlığındaki hükümetin program ve icra planı mevzuat düzenlemeleri bölümünde “*Bankalar ile resmi ve özel iş yerlerinde vuku bulan ve devlet itibarına gölge düşüren her türlü soygun, sabotaj ve benzeri eylemleri önlemek amacıyla söz konusu yerlerde özel güvenlik teşkilatı kurulması sağlanacaktır*” denilmektedir.¹⁹⁰

¹⁸⁵ Tongur, 1946,s.37 Güney, S.51

¹⁸⁶ Güney,2006,s.51

¹⁸⁷ Derdiman,2010,s.23-24

¹⁸⁸ Dalda, 2012

¹⁸⁹ Gülcü, 2010, s.33

¹⁹⁰ TBMM resmi web Sitesi <http://www.tbmm.gov.tr.hükümetler/hp44.htm> (Ulus Hükümet Programı Eylül 1980) ziyaret tarihi 17.04.2013

Halen yürürlükte olan 5188 sayılı kanun tasarısı öncesinde ülkemizde yaşanan önemli olaylardan biri 9 Ocak 1996 tarihinde meydana gelen “Sabancı Suikastıdır”. Sabancı Center’ın 25. Katında Sabancı Holding Yönetim Kurulu Üyesi Özdemir SABANCI, Toyota–Sa Genel Müdürü Haluk GÖRGÜN ve Başkanlık Sekreteri Nilgün HASEFE, silahlı DHKP-C terör örgütü üyelerince öldürülmüş ve bunun sonucunda işyerlerindeki güvenlik konusu daha önem verilir bir hale gelmiştir. ABD’de meydana gelen 11 Eylül saldırıları sonrasında ise ülkemizde bulunan bazı konsolosluklar, bankalara, sinagoglar ve buna benzer hedef alınabilecek kritik noktaların güvenliğinin sağlanması özel güvenlik sektörünün daha da gelişmesine ivme kazandırmıştır.¹⁹¹

Güvenlik sektörünün düzenlemesi amacıyla TBMM tarafından 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetleri Dair Kanun 10.06.2004 tarihinde kabul edilip 26.06.2004 tarih ve 25504 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmış ve 2495 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Koruması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. Bu sayede özel güvenlik sektöründe yeni bir dönem başlamıştır. Ayrıca son yıllarda yürürlüğe giren İş Yasası ve 6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair kanunla da, özel güvenlik hizmetlerinin alanının genişlediği gözlenmektedir.¹⁹²

3.3. ÖZEL GÜVENLİK TANIMI

Özel Güvenlik kamu düzeninin korunması ve sağlanması bakımından kendine özgü yasaları ile suçun önlenmesi ve suçla ilgili adli konularda genel kolluğa yardımcı olan hizmetleri ifade etmektedir.¹⁹³

Bir başka ifadeyle Özel Güvenlik, Kanun ile korunmakta olan hak ve hürriyetlerin güvenliğinin sağlanması amacıyla kamu güvenliğini destekleyen ve tamamlayan, kanunlara uygun olarak alınan özel güvenlik tedbirleridir.¹⁹⁴

Yasal düzenlemeler ve akademik çalışmalar ışığında bir tanımlama daha yapacak olursak, özel güvenlik hizmeti bir kişi veya kuruluşu ve/veya ait oldukları mülkiyetleri, tehlikelere karşı ücret mukabili koruyan ve kendi adına kar amaçlı çalışan personel ve şirketler bütünüdür.

¹⁹¹ Sayin, 2012 s.2

¹⁹² Dalda ve Yılmaz, 2004,s. 8

¹⁹³ Uçkun ve Konak, 2007, s.3

¹⁹⁴ Ünsal,2006,s.14

3.4. ÜLKEMİZ AÇISINDAN ÖZEL GÜVENLİK HİZMETLERİNİN YAPISAL ANALİZİ

Özel Güvenlik, görevi ve yetkisi kanunla sınırlanmış ve belirlenmiş olan bir özel kolluk teşkilatıdır. Özel güvenliğin kuruluş amacı da kanun kapsamında bulunan ilgili kişilerin ve ilgili kurumların korunmasıdır.¹⁹⁵

Özel güvenlik hizmetleri, her ne kadar korunan kuruluşun yada korumaya alınan kişinin bireysel çıkarlarını korusa da sonuçta kamu düzenini sağlayan hizmetler olarak tanımlanabilmektedir.¹⁹⁶

Kamunun can ve mal güvenliğini sağlamak devletin en önemli görevlerinden biridir. Diğer taraftan kişilerin canını ve malını koruma hakkı da vardır, devletin sağladığı koruma görevine ilaveten, canını ve malını özel olarak korumak isteyenlere de böyle bir imkândan faydalanması gerekliliği de özel güvenliğe olan ihtiyacı göstermektedir.¹⁹⁷

Bu yönüyle bakıldığında, genel kolluğun önleyici görevlerinin giderek artması ve genişlemesi, dolayısıyla polisin önleyici görev yükünün azaltılabilmesi için özel kişi ve kuruluşların kendi emniyetlerini kendilerinin sağlaması düşüncesinin sonucu olduğu söylenebilir. Bu sayede özellikle iş hayatında ve endüstriyel alanda suç işlenmesinin önüne geçecek bir takım tedbirlerin özel güvenliğe devredilmesine ve bunun da devletin garantisi altında sağlanmasına geçildiği ve zamanla bir meslek dalı haline gelen özel güvenlik görevlisi sayısında büyük bir artışın baş gösterdiği görülmektedir.¹⁹⁸

Toplumların büyümesi, ihtiyaçların artması ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte güvenlik ihtiyacı da şekil değiştirmekte ve farklılıklar meydana getirmektedir. Polis ve jandarma dışında yeni güvenlik elamanlarına ihtiyaç baş göstermesi ile birlikte güvenlik ihtiyacını karşılayacak yeni birimler de ortaya çıkmıştır. Özel güvenlik çalıştırılması, son zamanlarda tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de yaygın hale gelmiştir.¹⁹⁹

¹⁹⁵ Avcı, 2011,s. 45

¹⁹⁶ Derdiman, 2010,s.19

¹⁹⁷ Derdiman, 2010,s . 9

¹⁹⁸ Yenisey, 2009,s. 22

¹⁹⁹ Çevik ve diğ.,2010,s.70

3.5. ÖZEL GÜVENLİK HİZMETLERİNİN YAPISAL ÖZELLİKLERİ

Dünyada özel güvenlik hizmetlerine yapısal açıdan bakıldığında; özel güvenlik hizmeti veren örgütlerin, çalışmaları bakımından “*aktif hizmet sunan*” ve “*pasif hizmet sunanlar*” diye iki şekilde ikiye ayrıldığı görülmektedir. Pasif faaliyet içerisinde koruculuk (koruma) ve gözetleme (bina veya mıntıkanın insan gücü veya çeşitli teknolojik cihazlarla gözetlenmesi) bulunmakta. Aktif çalışma içerisinde olan özel güvenlik faaliyetlerinde ise, dedektiflik ya da hukuki temelde cezai yaptırımı olan bir eylemin araştırılması ya da her hangi bir olayla ilgili bilgi ve bulguların toplanması bulunmaktadır. Ülkemiz açısından halen sürdürülen özel güvenlik hizmetlerinin sadece pasif türden faaliyetler olduğunu söyleyebiliriz.²⁰⁰

5188 Sayılı ÖGHDK 3. maddesine bakıldığında, özel güvenlik hizmetlerinin üç türlü olduğundan bahsedilmektedir. Buna göre ;

- a) Kişilerin silahlı personel tarafından korunması, kişiler tarafından özel güvenlik görevlisi istihdam edilmesi,
- b) Kurum ve Kuruluşlar bünyesinde özel güvenlik birimi kurulması,
- c) Güvenlik hizmetlerinin şirketlere gördürülmesi, şeklinde ifade edilmektedir.²⁰¹

Ülkemiz açısından mevcut yasal düzenlemeler çerçevesinde özel güvenlik hizmetlerinin yapısal özellikleri şu maddeler halinde özetlenebilir;

- i. Özel güvenlik hizmetlerinden özel şahıs ve kuruluşlar ile kamu kurum ve kuruluşları yararlanabilmektedir.
- ii. Özel güvenlik hizmetleri talep üzerine yerine getirilen hizmetlerdendir.
- iii. Özel güvenlik hizmetlerini sağlamak üzere yetkilendirilmiş kişi ve kuruluşlar da özeldir.
- iv. Özel güvenlik hizmetleri kar amacıyla verilen hizmettir.²⁰²

3.6. ÖZEL GÜVENLİK HİZMETLERİNİN YAPILANMASI

Özel Güvenlik, kişiler tarafından Özel Güvenlik Görevlisi istihdam edilerek; kurum ve kuruluş bünyesinde özel güvenlik birimi kurularak veya özel güvenlik şirketlerinden hizmet satın alınmak suretiyle sağlanabilir. Özel güvenlik hizmetinin ne şekilde

²⁰⁰ Geleri, 2005,s.337

²⁰¹ Derdiman, 2010,s.40

²⁰² Geleri, 2005,s. 323

sağlanacağı kişi veya kuruluşlar tarafından belirlenir. Kişi ve kuruluşlar, özel güvenlik izni için Valiliğe yapacakları başvuruda özel güvenlik hizmetinin konusunu, özel güvenlik hizmetinin ne şekilde yerine getirileceğini, hizmetin azami olarak kaç personel tarafından yürütüleceğini, ihtiyaç duyulacak silah ve ihtiyaç niteliğini belirtir.²⁰³

Özel güvenlik Hizmetlerini, İçişleri bakanlığı adına sorumluluk esasına göre Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı yürütmektedir. Faaliyet İznini Bakanlıktan alanlar; Özel Güvenlik şirketleri ve Özel Güvenlik Eğitim kurumlarıdır. Özel Güvenlik İznini Valiliklerden alanlar; Özel Güvenlik birimleri, özel Güvenlik hizmeti alan yerler ve alarm merkezleridir.²⁰⁴

3.6.1. Özel Güvenlik Birimleri

Özel güvenlik birimi: Bir kurum veya kuruluşun güvenliğini sağlamak üzere, kendi bünyesinde kurulan birimi ifade etmektedir. (ÖGHUDKİY – m.4)

Kurum ya da kuruluşların bünyelerinde güvenliğini sağlamak amacıyla oluşturdukları bir ünitelerdir. Özel güvenlik birimleri, kamuya ve özel kişilere ait kurum ve kuruluşların kendi bünyelerinde, sabotaj, yangın, hırsızlık, soygun, yağma ve zorla işten alıkoyma, tehdit veya tecavüzlere karşı korunmaları ve güvenliklerinin sağlanması amacıyla fiziki önlemlerle oluşturdukları birimlerdir.

Özel güvenlik birimleri güvenlik ve koruma müdürüyle yeteri kadar müdür yardımcısı ve grup sekreteriyle koruma memurlarından oluşmaktadır. Özel güvenlik personelinin görev alanı, bağlı bulunduğu kuruluşun yerleşim alanı ile sınırlı tutulmuştur.²⁰⁵

3.6.2. Özel Güvenlik Şirketleri

Özel güvenlik şirketi: Türk Ticaret Kanunu'na göre kurulan ve üçüncü kişilere koruma ve güvenlik hizmeti veren şirketleri, ifade etmektedir. (ÖGHUDKİY – m.4)

Bu hizmetler talep üzerine güvenlik hizmetleri üretmek amacıyla kurulmuş özel kişiler ve kuruluşlar tarafından ihtiyaç duyanlara sunulmaktadır.

²⁰³ Tüm Boyutlarıyla Özel Güvenlik Bildiriler Kitabı, 2013 1.Basım s.89

²⁰⁴ 26.06.2004 tarih ve 25504 sayılı R.G.

²⁰⁵ Geleri, 2005,s.337-338

Özel güvenlik alanını şirketleştiren Yasa'nın 5. Maddesine göre şirketlerin özel güvenlik alanında faaliyette bulunabilmesi İçişleri Bakanlığı'nın iznine bağlanmıştır. Bakanlığın faaliyet izni verebilmesi ise, şirket hisselerinin nama yazılı olması ve faaliyet alanının münhasıran koruma ve güvenlik hizmeti olmasına bağlıdır. Özel güvenlik şirketleri, şubelerini bir ay içerisinde bakanlığa ve ilgili Valiliğe yazılı olarak; hisse devirlerini ise bir ay içinde bakanlığa bildirir.

Güvenlik şirketlerinin üçüncü kişilere koruma ve güvenlik hizmeti verebilmesi için Bakanlıktan faaliyet izni alması gerekmektedir. Yönetmelikte belirlenen gerekli bilgi ve belgelerin incelenmesinden sonra kanunda öngörülen şartları taşıdığı anlaşılan şirketlerin kurucu ve yöneticileri hakkında güvenlik soruşturması yaptırılır ve soruşturma sonucu faaliyet izni almaya hak kazanan şirketlere "Özel Güvenlik Şirketi Faaliyet İzin Belgesi" düzenlenir.

Diğer yandan 5188 Sayılı Yasa'nın 5. Maddesi ve Yönetmeliğin 11. Maddesi uluslararası güvenlik şirketlerinin Türkiye'de faaliyet gösterebilmesine imkan tanıyan düzenleme de getirmiştir. Bu yönetmeliğin 11. Maddesine göre; *"Yabancı bir şirketin Türkiye'de özel güvenlik hizmeti vermesi, Türkiye'de kurulan şirkette yabancı ortak bulunması veya bir özel güvenlik eğitim kurumunda uzman eğitici olarak yabancı Uyruklu kişilerin istihdamı mütakabiliyetin mevcut olup olmadığı Dışişleri Bakanlığı'ndan sorulur."* Dolayısıyla güvenlik alanındaki özelleşme ulusal olmakla kalmayıp, yabancı unsurlara da açık hale getirilmiştir.

Özel güvenlik şirketleri kendi içerisinde;

- i. Mekanik ve Maddesel hizmetler sunan şirketler,
 - ii. Elektrik ve elektronik hizmetler sunan şirketler,
 - iii. İnsan gücüne dayanan hizmetler sunan şirketler,
- olmak üzere üçe ayrılmaktadır.²⁰⁶

²⁰⁶ Geleri,2010, S.337

3.6.2.1. Mekanik ve Maddesel Hizmetler Sunan Şirketler;

Kilitler, kasalar, kuvvetli yapılar, ızgaralı çerçeveler, kepekler, güvenlik camları, tel örgü, araç güvenlik sistemleri gibi işlemleri sağlayan firmalardır.

3.6.2.2. Elektrik ve Elektronik Hizmetler Sunan Şirketler:

Alarm takıcıları, detektörler, kapalı devre tv kontrol panelleri, hareketli video kameraları, giriş kodlu kart sistemleri, elektronik açma kapama devreleri, duman ve yangın detektörleri gibi sistemleri pazarlayan ve ihtiyacı olan kuruluşlara monte eden firmalardır.²⁰⁷

3.6.2.3. İnsan Gücüne Dayanan Hizmetleri Sunan Şirketler:

Devriye Sistemi, para nakil işlemleri, alarm durumunda ilk müdahale, uzaktan kumanda sistemi mekanizmasının iyileştirilmesi, araştırma ve danışma servisleri gibi hizmetleri yerine getiren firmalardır.

Özel güvenlik sistemlerinin yerleştiği ülkelerde koruma, araştırma merkezi, alarm, zırhlı araç ve kurye hizmetleri veren irili ufaklı bir çok güvenlik servisleri mevcuttur. Bazı firmalardan büyük ve çok ortaklı olanlar piyasayı ellerinde tutmakta, küçük firmalar ise kendilerini belirli hizmetlerle sınırlandırmaktadır.²⁰⁸

3.6.3. Alarm İzleme Merkezi

Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin tanımlar maddesinde Alarm İzleme Merkezleri Konut, işyeri ve tesislerin güvenliğini sağlamak amacıyla, teknik donanım kullanarak bunları izleyen işletmeleri ifade etmektedir. Yine aynı yönetmeliğin ilgili maddesinde “*Alarm izleme merkezi açmak isteyen özel güvenlik şirketleri bunun için ayrıca izin almak zorundadır. Alarm izleme merkezi kurma ve işletme için yeterlilik belgesi Valiliklerce verilmektedir. Alarm izleme merkezleri alarm sistemleri aracılığıyla sürekli olarak yapılan izleme sırasında gelen ihbarları değerlendirir ve teknik bakımdan doğrulanan ihbarları sorumluluk bölgesindeki Genel kolluğa en kısa zamanda bildirir*” denilmektedir. (ÖGHÜDKİY – m.23/4)

²⁰⁷ Aktaş ve Polat, 2009,s.64-65

²⁰⁸ Geleri, 2010, s.337

3.6.4. Özel Güvenlik İzni ve Özel Güvenlik Komisyonu

Komisyon: Her ilde vali yardımcısının başkanlığında, il emniyet müdürlüğü, il jandarma komutanlığı, ticaret odası başkanlığı ve sanayi odası başkanlığı temsilcilerinden oluşan özel güvenlik komisyonunu ifade etmektedir. (ÖGHÜDKİY–m.4)

5188 sayılı Yasa 3. Maddesiyle özel güvenlik iznini, 4. Maddesiyle de özel güvenlikle ilgili kararları almak üzere özel güvenlik komisyonunu düzenlemektedir. Özel güvenlik iznini düzenleyen 3. Maddeye göre; *“Kişilerin silahlı personel tarafından korunması, kurum ve kuruluşlar bünyesinde özel güvenlik birimi kurulması veya güvenlik hizmetinin şirketlere gördürülmesi özel güvenlik komisyonunun kararı üzerine valinin iznine tabidir... Bir kuruluş bünyesinde özel güvenlik birimi kurulmuş olması ihtiyaç duyulduğunda ayrıca güvenlik şirketlerine hizmet gördürülmesine mani değildir.”* Maddeye göre özel güvenlik uygulamasının sona erdirilmesindeki usulde en az bir ay önceden başvuru yapılması şartıyla komisyon kararı ve valinin onayı ile gerçekleşecektir. *“Toplantı, konser, sahne gösterileri ve benzeri etkinliklerde; para veya değerli eşya nakli gibi geçici veya acil hallerde, komisyon kararı aranmaksızın valilik tarafından özel güvenlik izni verilebilir...”* verilen bu iznin son bulması için her hangi bir karara ihtiyaç olmadığı açıktır. 19.4.2005 tarihli 2005/42 sayılı Genelge ile *“Kanunun 3. Maddesi ile, kurumu ve kuruluşlara özel güvenlik uygulamasını sona erdirme hakkı tanınmıştır. Özel kanunlarında aksine bir hüküm bulunmadığı takdirde, uygulamanın sona erdirilmesi hususunda takdir hakkı ile ilgili kuruluşa ait olup komisyonların ve valiliklerin özel güvenlik uygulamasının sürdürülmesinde ısrar etme yetkisi bulunmamaktadır.”* denilerek konuya açıklık getirilmiştir.

3.6.4.1. Özel Güvenlik Komisyonunun Görevleri Şunlardır:

a) *İşi veya konumu sebebiyle korunma ihtiyacı duyan kişinin talebi üzerine, özel güvenlik personeli istihdam etmek veya özel güvenlik şirketlerinden hizmet satın almak suretiyle güvenliğin sağlanmasına karar vermek,*

b) *Kurum ve kuruluşların talebi üzerine, işyerinin, çalışanların ve tesislerin özel güvenlik birimi kurmak veya özel güvenlik şirketlerinden hizmet satın almak suretiyle güvenliğin sağlanmasına karar vermek,*

c) Özel güvenlik hizmetini yerine getirecek azami personel sayısını, bulundurulabilecek veya taşınabilecek silah ve teçhizatın miktar ve niteliğini, gerektiğinde kişiler, özel güvenlik birimleri veya özel güvenlik şirketleri tarafından alınacak fiziki ve aletli güvenlik tedbirleri belirlemek,

d) Para ve değerli eşya naklinde veya geçici süreli koruma ve güvenlik hizmetlerinde kullanılmak üzere özel güvenlik şirketlerince ve eğitimde kullanılmak üzere özel eğitim kurumlarında bulundurulabilecek veya taşınabilecek silah sayısını ve niteliğini belirlemek,

e) Koruma ve güvenlik hizmetinin yerine getirileceği alanı belirlemek ve zorunlu hallerde görev alanını genişletmek,

f) Para ve değerli eşya nakli veya cenaze töreni gibi kamuya açık ya da umumi mahallerde sağlanan özel güvenlik hizmetlerinde kamu hürriyetlerinin korunması amacıyla gerektiğinde sınırlandırıcı kararlar almak,

g) Özel güvenlik uygulamasının sona erdirilmesine ilişkin talepleri karara bağlamak,

h) Özel güvenlik faaliyetleriyle ilgili denetim sonucunda, valinin talebi üzerine alınacak tedbirleri kararlaştırmak,

i) Kanun ve Yönetmelikte belirtilen diğer hususlar ile vali tarafından görüşülmesi istenen konuları görüşüp karara bağlamaktır.” (ÖGHUDKİY. m.6)

3.6.4.2. Özel Güvenlik Görevlileri

Özel güvenlik görevlisi: Kanun kapsamında özel koruma ve güvenlik hizmetini yerine getirmek amacıyla istihdam edilen kişileri, ifade etmektedir..(ÖGHUDKİY – m.3)

Özel güvenlik görevlilerinde aranacak şartlar Yasa'nın 10. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu şartları taşıyanlar için, Yasa'nın çalışma iznini düzenleyen 11. maddesine göre, özel güvenlik görevlisi olarak silah taşıyacaklar ile özel güvenlik şirketlerinde ve özel güvenlik eğitimi verecek kurumlarda yönetici olarak çalışacaklar hakkında valilikçe güvenlik soruşturması yapılır. Ateşli silah taşımayacak özel güvenlik görevlileri hakkında ise sadece arşiv araştırması yapılır ve bir ay içerisinde soruşturma ve araştırma sonucu olumlu olanlara özel güvenlik temel eğitimini başarıyla bitirmiş olmak şartıyla valilikçe beş yıl süreli çalışma izni verilir. Beş yılın sonunda çalışma izninin yenilenmesi halinde aynı prosedür uygulanmaktadır.

3.6.4.3. Özel Eğitim kurumları

Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik m.4'e göre, "*Özel Eğitim kurumları; Özel güvenlik görevlileri ve yönetici adaylarına özel güvenlik eğitimi vermek üzere Bakanlığın izniyle kurulan eğitim kurumları*"nı ifade etmektedir.

Yönetici: Özel güvenlik şirketlerinde ve alarm izleme merkezlerinde özel güvenlik görevlilerine emir ve komuta etme, alınacak güvenlik tedbirlerini, bunların yerini, sırasını ve zamanını belirleme ve değiştirme yetki ve sorumluluğuna sahip olan yöneticiler ile özel güvenlik eğitim kurumlarında eğitimden sorumlu olan yöneticileri ifade etmektedir.

3.6.4.4. Özel Güvenlik Eğitimi

Ülkemizde özel güvenlik personelinin eğitimi 5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun'a göre; Özel güvenlik temel eğitimi, teorik ve pratik eğitim ile silah eğitiminden oluşmak üzere yüz yirmi ders saatinden; yenileme eğitimi altmış ders saatinden az olmamak üzere düzenlenir denilmekle iki aşamalı bir eğitimden bahsedilmektedir. Buna göre birinci aşama, Özel Güvenlik temel eğitimi; Özel Güvenlik elemanı olabilmek için alınması gereken temel eğitimidir.

3.6.4.5. Özel Güvenlik Görevlilerinin Silah Bulundurma ve Taşıma Yetkisi

Özel güvenlik görevlilerine silah kullanma yetkisi veren yasa, silah bulundurma ve taşıma yetkisini 8. maddesi ile düzenlemiştir. Buna göre; "Hangi koruma ve güvenlik hizmeti için ne miktar ve özellikle ateşli silah bulundurulabileceği komisyon tarafından belirlenir. Ancak eğitim ve öğretim kurumlarında, sağlık tesislerinde, talih oyunları işletmelerinde, içkili yerlerde silahlı özel güvenlik görevlisi çalıştırılmasına izin verilmez. Özel güvenlik görevlileri, özel toplantılarda, spor müsabakalarında, sahne gösterileri ve benzeri etkinliklerde silahlı olarak görev yapamazlar.

3.6.4.6. Özel Güvenlik Görevlilerinin Yetkileri

Yasa'nın 7. maddesi Özel güvenlik görevlilerinin yetkilerini düzenlemektedir. Bu yetkiler:

" a) Koruma ve güvenliğini sağladıkları alanlara girmek isteyenleri duyarlı kapıdan geçirme, bu kişilerin üstlerini detektörle arama, eşyaları X-ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirme.

b) Toplantı, konser, spor müsabakası, sahne gösterileri ve benzeri etkinlikler ile cenaze ve düğün törenlerinde kimlik sorma, duyarlı kapıdan geçirme, bu kişilerin üstlerini detektörle arama, eşyaları X-ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirme.

c) Ceza Muhakemesi Kanununun 90. Maddesine göre yakalama

d) Görev alanında, haklarında yakalama, tutuklama veya mahkûmiyet karan bulunan kişileri yakalama ve arama.

e) Yangın, deprem gibi tabii afet durumlarında ve imdat istenmesi halinde görev alanındaki işyeri ve konutlara girme.

f) Hava meydanı, liman, gar, istasyon ve terminal gibi toplu ulaşım tesislerinde kimlik sorma, duyarlı kapıdan geçirme, bu kişilerin üstlerini dedektörle arama, eşyaları X-ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirme.

g) Genel kolluk kuvvetlerine derhal bildirmek şartıyla, aramalar sırasında suç teşkil eden veya delil olabilecek ya da suç teşkil etmemekle birlikte tehlike doğurabilecek eşyayı emanete alma.

h) Terk edilmiş ve bulunmuş eşyayı emanete alma.

I) Kişinin vücudu veya sağlığı bakımından mevcut bir tehlikeden korunması amacıyla yakalama.

j) Olay yerini ve delilleri koruma, bu amaçla Ceza Muhakemesi Kanununun 168. maddesine göre yakalama.

k) Türk Medeni Kanununun 981. maddesine, Borçlar Kanununun 52. maddesine, Türk Ceza Kanununun 24 ve 25. Maddelerine göre zor kullanma ." dan oluşmaktadır. 7. madde düzenlemesinde sayılan yetkilerin kullanılabilmesi Yasa'nın 12. maddesinde öngörülen valilikçe verilen, görevlinin adı, soyadı ve silahlı ve silahsız olduğunu gösterir, kimlik kartının görülebilir olarak yakaya takılması halinde mümkündür. Özel

Güvenlik görevlileri bu yetkilerini görevli oldukları süre ve görev alanı içerisinde kullanabilmektedirler.(ÖGHDK. m.7, m.9)

3.6.4.7.Özel Güvenlik Görevlilerinin Görev Alanı

Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanununun 9. Maddesi, Özel güvenliğin görev alanını tarif etmektedir. Görev alanı tarifinde: “*Özel güvenlik görevlileri silahlarını görev alanı dışına çıkaramazlar. İşlenmiş bir suçun sanığı veya suç işleyeceğinden kuvvetle şüphelenilen kişinin takibi, dışarıdan yapılan saldırılara karşı tedbir alınması, para ve değerli eşya nakli, kişi koruma ve cenaze töreni gibi güzergâh ifade eden durumlarda güzergâh boyu görev alanı sayılır. Görev alanı, zorunlu hallerde Komisyon kararıyla genişletilebilir...*” denilmektedir.

4. KORUMA TEDBİRLERİ

5188 Sayılı Kanunla düzenlenen özel güvenlik hizmetleriyle ilgili açıklamalardan sonra genel olarak mevzuatımızda düzenlenen koruma tedbirleri kavramına, sınıflandırılmasına, ortak özelliklerine, ön şartlarına ve türlerine değinilecektir.

Koruma tedbirleri Ceza Muhakemesinin yapılmasını ve sonucunda kararın verilmesini sağlamak amacıyla hükümden önce temel hak ve özgürlüklere müdahaleyi gerektiren yasal çareler olarak tanımlanmaktadır.²⁰⁹

Bu bölüme başlamadan önce Prof. Dr. Sayın Feridun YENİSEY’ in anlatımıyla hukuk alanında basamak teorisinin ne olduğunun kısaca ifade edilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Basamak Teorisi:

Devletin yetkilerinin doğabilmesi için bir olgu = makul sebep olması gerekir. Bu olguların makul sebebin ortaya çıkmasından sonra devletin yetkilerinin hafiften ağıra doğru basamak basamak yükseldiğini görüyoruz. En alttaki,

- i. Basamakta bilgi toplama, istihbarat yetkisi bulunmaktadır.

²⁰⁹ Özbek ve diğ.2012, s.262

- ii. Basamakta uzak Tehlikede akla gelen önleme araması veya durdurma yetkisinin kullanılabilmesi için (PVSK Md. 4/A) yine makul sebep bulunması gerekmektedir.
- iii. Basamağa gelindiğinde, suç işlendiği izlenimi hali (CMK 160) makul şüphe başlamaktadır. Burada artık adli görevler başlamış ve duvar aşılmıştır.
- iv. Basamak yeterli şüphe kavramıdır. Yeterli şüphe (CMK 170) varsa, devletin iddianame düzenlemesi gerekmektedir.
- v. Basamakta kuvvetli şüphe bulunmaktadır. Bir kişinin yakalanabilmesi, tutuklanabilmesi için kuvvetli şüphe olması gerekmektedir. % 90 oranında bir suç işleme şüphesi anlamına gelmektedir.
- vi. Şüphe derecesi ‘‘ KANAAT’’ tir.

Mahkûmiyet kararı verilebilmesi için gerekli olan şüphe derecesi olarak adlandırılmaktadır. Kişinin suç işlediğinin, tüm delilleri ile ortaya konulduğu basamağı oluşturmaktadır.

Devletin yetkilerinin artması için daha kuvvetli şüphe, daha kuvvetli olgu gerekmektedir. İşte buna ‘‘Basamak Teorisi’’ denilmektedir.²¹⁰

4.1. KORUMA TEDBİRİ KAVRAMI

Koruma tedbirleri, soruşturma evresinde elde edilen bilgi ve/veya bulguların, kovuşturma evresinde delil olarak kullanılabilmeleri için muhafaza edilmesine yarayan araçlar olarak tanımlanabilir.²¹¹ Koruma tedbirlerinin öncelikli amacı şüphelinin veya sanığın hazır bulunmasını sağlamak, delillerin karartılmasını önlemektir.²¹²

Koruma tedbirleri bir tür tehlike tedbiridir. Şöyle ki, zarar ihtimali olarak tanımlanabilecek olan tehlike kavramına karşı alınan tedbirler ‘‘tehlike tedbirleri’’ olarak adlandırılmaktadır. Tehlike tedbirleri önleme tedbirleri ve koruma tedbirleri olmak üzere iki sınıfa ayrılmaktadır. Önleme tedbirleri, uzak tehlikeyi önlemeye yarar

²¹⁰ Bahçeşehir Üniversitesi Bursa Kamu Hukuku Yüksek Lisans Eğitim Programı 07.03.2012 tarihindeki Polis Hukuku, Önleyici Ceza Hukuku Dersi

²¹¹ Kunter ve diğ., 2010, s.833.

²¹² Centel ve Zafer, 2012, s.303

sağlarken, koruma tedbirleri yakın tehlike halinde, tehlikeli sonuçtan korunmak için uygulanmaktadır. İki kavramın en büyük ayrım noktası yakın ve uzak tehlikeye göre ihtiyaç duyulmalarıdır. Dolayısı ile, koruma tedbirlerinde derhal, hiçbir gecikme yaşanmaksızın tedbir alınması gereği ortaya çıkmaktadır. Bir diğer fark ise koruma tedbirlerinde gecikmezlik dolayısı ile korunacak bir hakkın bulunması şartı aranmaması ve haklı görünüş ile yetinilmek durumunda olunmasıdır. Zira, önleme tedbirlerinde korunacak bir hak bulunması şarttır.²¹³

Önleme tedbirleri, suçla ilgili olmayıp, üzerinde uyuşma sağlanmış olan hakla söz konusu olduğunda “Sağlama (teminat) Tedbiri” olarak adlandırılmaktadır. Suçla ilgili olması halinde, henüz bir suç işlenmediği halde ileride suç işlenmesini önlemek amacı ile uyguladığı tedbirler olarak karşımıza çıkabilmektedir. Türk Ceza Kanununda bu müeyyideler “Güvenlik Tedbirleri” olarak adlandırılmıştır.²¹⁴

Koruma tedbirlerinde yakın tehlike söz konusu olup, muhakeme aşamasında da ihtiyaç duyulabilecek, muhakemenin suç konusu olay ile ilgisini kaybetmemesi ve olaya, uygulanabilir ve münasip bir hüküm verilebilmesi için gerekli olan, muhakemeyi ihtimaller dahilinde gecikmeye tahammülü olmayan tehlikelerden korumak amacı ile uygulanan araçlar koruma tedbirleri olarak karşımıza çıkmaktadır.²¹⁵

4.2. KORUMA TEDBİRLERİNİN SINIFLANDIRILMASI

Koruma tedbirleri, öncelikle Muhakeme Hukuku ve Muhakeme dışı Hukuk Koruma Tedbirleri olarak iki sınıfa ayrılabilir. Bu çalışmanın konusu Muhakeme dışı Tedbirleri içermediğinden, bilhassa Muhakeme Hukuku Koruma tedbirleri üzerinde durulacaktır. Muhakeme Hukuku’nda korunması gereken durumlar çok çeşitli olabileceği gerekçesi ile yasada tasnif edilmemiş, doktrinde çeşitli sınıflandırma yöntemleri ile sınıflandırılmıştır. Ancak, ceza yargılamasında koruma tedbirlerinin diğer tedbirlerden ayırt edilmesi konusunda yoğun ve sistemli inceleme teşkil edilebilecek çalışma sayısı azdır. Zira kıstasların kesin olarak belirlenmek imkanı bulunmadığından, bir işlemin hem koruma tedbiri hem de başka bir tedbir niteliğinde olması mümkündür.²¹⁶

²¹³ Kunter ve diğ.2010,s.833

²¹⁴ Kunter ve diğ.2010 s.834

²¹⁵ Kunter ve diğ., 2010, s. 833-834.

²¹⁶ Kunter ve diğ.2010,s.835-836

4.2.1. Yöneldikleri Değerler Açısından Koruma Tedbirleri

Doktrinde hakim görüşler açısından sınıflandırmalar incelenecek olur ise, koruma tedbirleri yöneldikleri değerler açısından tasnif edildiğinde özgürlüğe, vücut bütünlüğüne ve zilyetliğe yönelik olmak üzere üç farklı başlık altında incelenebilecektir. Örnek verilecek olursa yakalama ve tutuklama özgürlüğe, üst araması vücuda ve el koyma zilyetliğe yönelik koruma tedbirleri olarak sayılabilir.²¹⁷

4.2.2. Amaç Açısından Koruma Tedbirleri

Koruma tedbirleri, Amaçları açısından tasnif edildiğinde ise sanığın muhakemede hazır bulunmasını güvencelemek amacına, delillerin korunması amacına veya hükmün yerine getirilmesini sağlamak amacına yönelik koruma tedbirlerinden söz edilebilir. Yakalama ve tutuklama buna örnek gösterilebilir.

4.2.3. Uygulandıkları Kişiler Açısından Koruma Tedbirleri

Koruma Tedbirleri, Uygulandıkları kişiler açısından tasnif edildiğinde ise şüpheli, sanık ve üçüncü kişilere yönelik olmak üzere üç sınıf koruma tedbirinden söz etmek mümkündür.²¹⁸

Bir başka açıdan yaklaşıldığında “tutucu koruma tedbirleri” ve “önleyici koruma tedbirleri” olarak iki sınıf koruma tedbirinden söz edilebilir. Tutucu koruma tedbirleri, geçmişe yönelik koruma tedbirleri olup, bir durumda meydana gelebilecek değişikliklerin önlenmesi amacı ile uygulanırlar. Önleyici koruma tedbirleri ise geleceğe yönelik koruma tedbirleridir. İleride gerçekleşecek bir durumun gerçekleşmesini önleyerek belli bir işlemin uygulamada daha farklı bir değer kazanmasını sağlamak amacı ile uygulanırlar.²¹⁹

Tutucu koruma tedbirlerine muhakeme bakımından ihtiyaç duyuldukça başvurulur. Ancak her ne olursa olsun en geç hükmün kesinleşmesine kadar başvurulması gerekmektedir. Oysa önleyici koruma tedbirlerine hükmün kesinleşmesinden sonra da

²¹⁷ Kunter ve diğ., 2010, s. 836.

²¹⁸ Centel ve Zafer, 2012, s.304

²¹⁹ Kunter ve diğ., 2010, s. 836

başvurulmak olanağı vardır. Şöyle ki, infaza başlanmamış ve infaz edilememek tehlikesinin doğmamış olması yeterlidir.²²⁰

4.3. KORUMA TEDBİRLERİNİN ÖZELLİKLERİ

Koruma tedbirleri, kişinin suçluluğunun bir yargı kararı ile henüz tespit edilmeden önce temel bir hakkının sınırlandırılması neticesini doğuran tedbirlerdir.²²¹ Koruma tedbirleri çoğu kez uygulamaya maruz kalan kişi tarafından bir zorlama olarak algılanır. Ancak bazı koruma tedbirleri her ne kadar temel hak ve hürriyetleri sınırlasa da bir zorlama olmaksızın da uygulanabilir. Örneğin, telefon dinlemesi, dinlenen kişi açısından bir zorlama gerektirmez ancak buna rağmen temel hak ve hürriyetler sınırlandırılmaktadır.²²²

4.3.1. Koruma Tedbirlerinin Yasayla Düzenlenmiş Olması

Koruma tedbirleri, temel hak ve hürriyetlere müdahale gerektirdiğinden müdahalenin sınırının yasayla düzenlenmesi şartı bulunmaktadır.²²³ AİHM koruma tedbiri olarak uygulanan temel bir hakka müdahalenin, müdahalede bulunan o ülkenin öncelikle ulusal hukukunda yasal bir dayanağının olup olmadığına bakmaktadır. Sadece CMK' nın 161 ve 164. Maddelerinde sayılan, soruşturma ve kovuşturma makamlarına tanınan yetkilerin, anayasamızda da koruma tedbirlerinin kanunen düzenlenmesi gerekmektedir. Nitekim hukukumuzda bütün koruma tedbirleri kanunla düzenlenmiş olmasına rağmen, ayrıca anayasamızda da bazı koruma tedbirleri düzenlenmiştir. Örneğin, anayasa m. 19' da "tutuklama ve yakalama", m.20' de "arama ve el koyma" tedbirlerinden bahsedilmektedir.²²⁴

4.3.2. Koruma Tedbirlerinin Geçici Olması

Koruma tedbirleri geçicidir, kısacası bir yaptırım değildir. Sadece istenilen amaca ulaşmak için başvurulur. Amaca ulaşıldığında kendiliğinden sona erer.²²⁵ Örneğin, gözaltı süresi en yakın sulh ceza hakimine götürülmek için gerekli süre hariç, en çok 24 saat sürebilir. Bu tedbir gözaltında bulunan kişinin sulh ceza hakimine götürüldüğünde

²²⁰ Kunter ve diğ., 2010, s. 836

²²¹ Centel ve Zafer 2012 s.305

²²² Özbek ve diğ. 2012 s.262

²²³ Centel ve Zafer,2012,s.305

²²⁴ Hakan ve Hakeri, 2011 s.322

²²⁵ Özbek ve diğ. 2012,s.263)

kendiliğinden sona erer.²²⁶ Koruma Tedbirlerinin geçici olmasının bir diğer özelliği de, beklenen amaç gerçekleşmeyecekse bu tedbire hiç başvurulmamasıdır. Bu tedbirlerin hüküm verilinceye kadar devam etmesi diye bir kural yoktur.²²⁷ Koruma tedbirlerinin geçici olması, tedbirin sadece geri alınabilmesi gerektirmez. Tedbiri haklı gösteren tehlikenin çoğalması veya azalması ile de orantılılık ilkesi gereği, yerini daha ağır veya daha hafif başka bir koruma tedbirine bırakır. Örneğin, tutuklama kararı verilince, geçici koruma tedbiri olan yakalama sona erdiği gibi, beraat hükmü verilince tutuklama tedbiri de sona ermektedir.²²⁸

4.3.4. Koruma Tedbirlerinin Araç Olması

Koruma tedbirleri, ceza muhakemesinin maddi gerçeğe ulaşması için araç olurlar. Koruma tedbirleriyle delillere ulaşılmakta ve ulaşılan deliller korunmaktadır. Koruma tedbirlerinin araç olma özelliği, tedbire başvurma amaç değil, başka bir işlemin gerçekleşmesine yarayacak olmasıdır. Örneğin, bir koruma tedbiri olan tutuklama, sanığın muhakeme esnasında hazır bulunmasının sağlanmasına, delillerin ortaya konulmasına ve hükmün verilmesine yarayacaktır.²²⁹ Ayrıca Koruma Tedbirlerinin Araç Olma özelliği, tedbirin tek başına bir anlam ifade etmemesi, muhakeme esnasında verilecek kararın yerine getirilebilirliğini sağlamak için kullanılan bir vasıta olmasıdır.²³⁰

4.4. KORUMA TEDBİRLERİNİN ÖNŞARTLARI

Koruma tedbirleri temel hak ve hürriyetleri kısıtladığı için yapılan bu müdahalenin haklı görülebilmesi ve bunun için de temel şart da denilebilecek 3 önşartın oluşması gerekmektedir.

a)Gecikmede Tehlike Bulunması,

b)Haklı Görünüş,

c)Orantı Bulunması²³¹

Yasada, her bir koruma tedbirinin şartları ayrı ayrı belirlenmiştir.²³² Kanunlar bu ön şartları öngörerek açıkça ararlar. Fakat bunların açıkça öngörülmediği koruma tedbirleri

²²⁶ Centel ve Zafer, 2012, s.305

²²⁷ Öztürk ve diğ.2012 s.422

²²⁸ Kunter ve diğ.,2010, s. 837

²²⁹ Centel ve Zafer, 2012, s.305

²³⁰ Kunter ve diğ.,2010, s. 837

²³¹ Kunter ve diğ.,2010, s. 837-838

de görülmektedir. Ancak gözükmeseler de bunlar koruma tedbirlerinin hukuki temelinde yatmaktadır. Tedbir sadece kanuna değil, hukuka da uygun olmalı, diğer bir ifade ile haklı olmalıdır.

4.4.1. Gecikmede Tehlike Bulunması

Koruma tedbirlerinin ön şartlarından biri olan gecikmede tehlike, başvurulması gereken koruma tedbirine başvurulmadığında meydana gelecek zaman kaybının muhakemeyi güçleştirecek olmasını, hatta olanaksız kılmasını ifade etmektedir. Örneğin, delil ortadan kaldırılabilir veya sanık kaçabilir. Bu da muhakemeyi yapılamaz hale getirebilir.²³³ Her somut olayda, gecikmede tehlike bulunup bulunmadığı, olayın özelliklerine göre bu konuda karar verme yetkisine sahip olan süje tarafından takdir edilmelidir. Belirli suçların işlendiği (örneğin, CMK m.100/3 “kasten öldürme” gibi) konusunda kuvvetli şüphenin bulunması halinde, tutuklama nedeninin varsayılması gibi.²³⁴

Gecikmezlik için tehlikenin mümkün olması yetmez, muhtemel olmalıdır. Her hangi bir muhtemel tehlike de yeterli sayılmaz, derhal müdahale edilmediği takdirde korkulan zararın meydana gelmesi ihtimalinin varlığını kabul ettirecek fiili unsurlarla belirlenen somut bir tehlike söz konusu olmalıdır. Bununla ilgili olarak Ceza Muhakemesi Kanunu Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa, davranışları, delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme, tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma, hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa bir tutuklama nedeni var sayılabilir. İbareleri ile, “Tehlike Ön şartını” ifade etmiştir.²³⁵

4.4.2. Haklı Görünüş

Koruma tedbirlerine başvurulabilmesi için, tedbirlerin ön şartlarından olan görünüşte haklılık bulunmalıdır. Bir haklılığın gerçekten var olduğu konusunda kuvvetli bir ihtimalin mevcut olması gerekmektedir.²³⁶ Koruma tedbirlerinin koşullarından biri, suçun işlendiği konusunda şüphe bulunmasıdır. Yani burada suçu işlemiş olma ihtimali

²³² Centel ve Zafer, 2012, s.305

²³³ Özbek ve diğ.,2012, s.264

²³⁴ Centel ve Zafer, 2012, s.306

²³⁵ Kunter ve diğ.,2010, s. 838-839

²³⁶ Özbek ve diğ.,2012,s.264

üzerinden hareket edilmektedir. Koruma tedbirlerine başvurmanın haklı olup olmadığı esasen muhakemenin sonunda belli olmaktadır. Bu yüzden tedbire başvurmada ancak “görünüşte haklılık” ile yetinilmektedir. Bu konuda kesinlik aranmamaktadır.²³⁷

4.4.3. Orantı Bulunması

Koruma tedbiri, orantı (ölçülülük) ilkesine aykırı olamaz. Anayasamızın 13. Maddesi temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasının “ölçülülük” ilkesine aykırı olamayacağını belirtmektedir. Amaç ile uygulanacak koruma tedbiri arasında bir denge, karşılıklı bir uygunluk aramak, bir ölçülülük gerekmektedir.²³⁸ Dolayısıyla bekleniyor olunan yarardan daha fazla zarar verme söz konusuysa o koruma tedbirine başvurulmamalı veya daha hafif bir koruma tedbiri tercih edilmelidir. Böylelikle aşırılık yapılmamış olacaktır.²³⁹

Başvurulan tedbirle, muhtemel ceza arasında orantı ve denge bulunması hukuk devletinin bir gereğidir. Örneğin, Sadece adlî para cezasını gerektiren veya hapis cezasının üst sınırı iki yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama kararı verilememesi (CMK m. 100/4), tedbirle yaptırım arasındaki orantının gözetilmesinin bir ifadesidir.²⁴⁰

4.5. HUKUKUMUZDAKİ KORUMA TEDBİRLERİ

Koruma tedbirleri 04.12.2004 tarihinde kabul edilen 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunumuzda;

- a) Yakalama ve Gözaltına alma (Madde 90-99)
- b) Tutuklama (Madde 100-108)
- c) Adli Kontrol (Madde 109-115)
- d) Arama ve El Koyma (Madde 116-134)
- e) Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi (Madde 135-138)
- f) Gizli Soruşturmacı ve Teknik Araçlarla İzleme (Madde 139-140) olarak belirtilen maddelerde koruma tedbirleri başlığı altında yer almaktadır.

²³⁷ Centel ve Zafer,2012, s.306

²³⁸ Kunter ve diğ.,2010 s. 840-841

²³⁹ Özbek ve diğ.,2012,s.264

²⁴⁰ Centel ve Zafer,2012, s.306-307

Öte yandan yine CMK' da düzenlenen;

- a) Gözlem altına alınma: Fiili işlediği kuvvetle muhtemel şüphelinin akıl hastası olup olmadığı, akıl hastası ise bir resmi sağlık kurumundan gözlem altına alınmasını içermektedir. (Madde 74)
- b) Beden muayenesi : Şüpheli yada sanığın beden muayenesi ve vücudundan örnek alınmasını kapsamaktadır.(Madde 75-77)
- c) Moleküler genetik incelemeler : Soy bağının yada elde edilen bulguların şüpheliye, sanığa yada mağdura ait olup olmadığının tespiti ile ilgilidir. (Madde 78-79)
- d) Fizik kimliğin tespiti : Şüpheli yada sanığın Cumhuriyet savcısı emriyle fiziki özelliklerinin, sesi ve görüntü kayıtlarının alınmasıdır. (Madde 81)
- e) Yer gösterme : Cumhuriyet Savcısının işlenen bir suç hakkında şüpheliye yer gösterme işlemi yaptırmasıdır. (Madde – 85)

Bu sayılan tedbirler yeni koruma tedbirleri içerisinde yer almaktadır.²⁴¹

5. ÖZEL GÜVENLİK GÖREVLİLERİNİN BAŞVURABİLECEĞİ KORUMA TEDBİRLERİ VE ZOR KULLANMA YETKİSİ

Tez konumuz, Özel Güvenlik Görevlilerinin koruma tedbirlerine başvurma yetkileri olduğu için Hukuk sistemimizde düzenlenen koruma tedbirlerinden, Özel Güvenlik Görevlilerinin yetkisi dahilinde başvurabileceği koruma tedbirleri, genel kolluğun ilgili koruma tedbiri dahilindeki yetkileriyle karşılaştırılarak açıklanacaktır.

5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunun 7. Maddesi ile özel güvenlik görevlilerine, görevli oldukları sürede ve görev alanlarında yasada düzenlenen koşullar oluştuğunda kimlik sorma, yakalama, kişilerin üstlerini ve eşyalarını arama; eşyalarını emanete alma, kişilere karşı zor kullanma yetkileri verilmiştir.²⁴²

Özel Güvenlik Görevlilerinin görevlerini yerine getirebilmesi ve yetkilerini kullanabilmesi için;

- a) Bağlı bulunduğu Valilik tarafından verilecek olan çalışma izni ve kimliğine istinaden çalışıyor olması,

²⁴¹ Öztürk ve diğ.,2012, s.491

²⁴² Geleri,2005,s 237

- b) Yerine getireceği görev ile ilgili yetkilerinin Valiliğe verilecek olan koruma ve güvenlik planında tanımlanmış olması,
- c) Görevli olduğunun açık bir belge (yakaya takılı kimlik kartı) ile sabit olması,
- d) 5188 sayılı Kanunun görev alanı başlığıyla 9. Maddesinde belirtildiği üzere, belirlenmiş görev alanında bulunması gerekmektedir.²⁴³

5.1. ÖZEL GÜVENLİK GÖREVLİSİNİN BAŞVURABİLECEĞİ KORUMA TEDBİRLERİ

Mevzuatımızda, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda düzenlenmiş olan koruma tedbirlerinin başında, 1. Bölümde, “yakalama ve yakalanan kişi hakkında yapılacak işlemler” başlığı altında, yakalama ve gözaltına alma tanımlanmıştır.

5.1.1. YAKALAMA

5.1.1.1. Tanım-Kavram

Hakim kararı olmaksızın şüphelinin, C. Savcısı tarafından gözaltına alınması veyahut serbest bırakılmasına kadar geçen sürede kişinin özgürlüğünün geçici olarak sınırlandırılmasına yakalama denilmektedir.²⁴⁴ Şüpheli yada sanığın, hakkındaki işlemlerin tamamlanması amacıyla C. Savcısının kararı doğrultusunda nezarethaneye konulmasına ise gözaltı denilmektedir.²⁴⁵ Yakalama, Yakalama Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin 4. Maddesinde “...Suç işlediği yönünde hakkında kuvvetli iz, eser, emare ve delil bulunan kişinin gözaltına alma işlemlerinden önce özgürlüğünün geçici olarak ve fiilen kısıtlanarak denetim altına alınması” şeklinde tanımlanmıştır. Bununla birlikte hukukumuzda kısa süreli özgürlük kısıtlamaları yakalama sayılmamaktadır.²⁴⁶ Anayasamızın 19. Maddesine göre “Yakalanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç 48 saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hakim önüne çıkarılır. Kişinin yakalandığı veya tutuklandığı, yakınlarına derhal bildirilir. Bu esaslar dışında bir işleme tabi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre Devletçe ödenir” denilmektedir. AİHS M.5/1 c.1’ de “Bir suç işlediği şüphesi altında olan yahut

²⁴³ Derdiman,2010,s 115

²⁴⁴ Öztürk ve diğ.,2012,s.423

²⁴⁵ Özbek ve diğ.,2012, s.265

²⁴⁶ Kunter ve diğ.2006,s.785

suç işlemesine veya suçu işledikten sonra kaçmasına mani olmak zarureti inancını doğuran makul sebeplerin mevcudiyeti dolayısıyla, yetkili adli makam önüne çıkarılmak üzere yakalanması” amacıyla kişi özgürlüğünün sınırlandırılabilceği kabul edilmiştir. Yakalamanın ceza muhakemesi ile bağlantılı olmaksızın gerçekleştirilmesi veya sayılan nedenler dışında kalan bir nedenle yakalama yoluna gidilmesi sözleşmeye aykırılık teşkil edecektir.²⁴⁷

5.1.1.2. Önleme Yakalaması

Yakalamanın iki türü bulunmaktadır. Bunlara önleme yakalaması ve adli yakalama denilmektedir. CMK’ da düzenlenen yakalama adli yakalamayı oluşturmaktadır. Önleme yakalaması ise kamu güvenliği ve kamu düzeninin sağlanmasına ve korunmasına yönelik bir tedbir olarak adlandırılmaktadır ve temel düzenlemeler PVSK madde 13 ve madde 4/A’ da düzenlenmiştir. Ancak bu yakalama türü de aynı zamanda kişi özgürlüğünü kısıtladığından önleme yakalaması amacına ulaştığında kişinin derhal serbest bırakılması gerekmektedir.²⁴⁸

“Önleme yakalaması kavramı, polis tarafından dar bir yerde tutularak, oradan ayrılmasına izin verilmeyen kişi, önleme yakalaması altına alınmış demektir”²⁴⁹ Kişinin emniyeti için özgürlüğünün kısıtlanması söz konusu olduğunda önleme yakalamasından bahsetmek mümkün görülmektedir ve basamak teorisi içerisinde yakalama öncesinde durdurma bulunmaktadır. Mesela rezalet çıkaracak şekilde sarhoşluğu, saldırganlığı olan kişinin, öte yandan akıl hastası yada küçüğün korunması amacıyla muhafaza altına alma yetkisi polis ve jandarmaya yakalama yönetmeliğinde tanınmıştır.²⁵⁰

5.1.1.3. Muhafaza Altına Alma

“Muhafaza altına alma” önleme amaçlı yakalamanın bir sonucu olarak ortaya çıkan hukuksal durumu tanımlamaktadır. Aynı zamanda adli yakalamanın sonucu olan gözaltına almanın başka bir biçimi olarak adlandırılmaktadır.²⁵¹ Ceza Muhakemesi Kanununda muhafaza altına almaya ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamakla birlikte Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinde;

²⁴⁷ Öztürk ve diğ.,2012,s.425

²⁴⁸ Özbek ve diğ.,2012,s.265

²⁴⁹ Pieroth ve diğ.,2007,s.17

²⁵⁰ Kunter ve diğ.,2010,s.846

²⁵¹ Yenisey.2007, s.154

“Muhafaza altına alma, kanunun yetki verdiği hallerde merci önüne çıkarılması gereken kişilerin, ilgili kurumlar veya kişilerce teslim alınana kadar sağlıklarına zarar vermeyecek şekilde ve zorunlu olduğu ölçüde özgürlüklerinin kısıtlanıp alıkonulmasını ifade eder.(Yakalama y.m.4)

Bir kurumda tedavi, eğitim ve ıslahı gereken kişiler, toplum için tehlike teşkil eden akıl hastası, uyuşturucu tutkunu kişiler veya serseri veya hastalık bulaştırabilecek kişiler, kolluk tarafından yakalanarak, muhafaza altına alınabilirler(yakalama y. m.5h).

Haklarında tedbir kararı verilmiş olan çocuklar (yakalama y. m.5i) ve usulüne aykırı şekilde ülkeye girenler ile geri verilecek kişiler (TCK 18) de yakalanarak, muhafaza altına alınabilir.”(Yakalama y.m.5-j) denilmektedir.

Ancak yukarıda da belirtildiği üzere önleme amacıyla jandarma veya polis tarafından muhafaza altına alınan kişi, sebebi ortadan kalktığı anda geciktirilmeksizin serbest bırakılmalıdır. Buradan da görülmektedir ki jandarma veya polisin “tehlikeyi önleme yakalaması yetkisi” bulunmamaktadır. Dolayısıyla “suçun önlenmesi için yakalama” yetkisi genel kolluğa verilmemiştir. Ayrıca PYSK 4/A/1-ç maddesi ile 2007 yılında 5681 sayılı kanunla yapılan düzenleme ile “Tehlikeyi önlemek için durdurma yetkisi” tanınmışsa da kişilerin kimlik bilgileri mevcut ise yakalama yetkisi de bulunmamaktadır.²⁵²

5.1.1.4. Durdurma ve Kimlik Sorma

Durdurma, kişinin seyahat özgürlüğünü (Any.23/3) ilgilendirir. Bu nedenle, Anayasanın öngördüğü suç soruşturma, kovuşturması sebebiyle suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla kanunla sınırlandırılır.

02.06.2007 tarihinde TBMM’ de kabul edilen ve PYSK’ da bazı değişiklikler yapılmasını öngören 5681 sayılı Kanun kolluğun yetkileri açısından bazı değişikliklere neden olacak yetkileri düzenlemiştir. Konumuz açısından kanuna eklenen durdurma ve kimlik sorma (madde 4/a) maddesi ile kolluğa kanunla durdurma yetkisi verilmiş ve halen var olan kimlik sorma yetkisi yeniden düzenlenmiştir. Buradaki önemli nokta PYSK’ da gerçekleştirilen değişiklikler sonucunda verilen yetkilerin PYSK madde 25 çerçevesinde hem polis ve jandarma hem de kendi özel kanunlarındaki atf gereğince

²⁵² Kunter ve diğ., 2010, s. 848-849

diğer genel ve özel kolluk görevlilerince de kullanılabilir olması, dolayısıyla sadece polisi değil diğer kolluk görevlilerini de ilgilendiriyor olmasıdır.²⁵³

2559 Sayılı PVSK Madde 4/A "Polis, kişileri ve araçları;

- a) Bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek,*
- b) Suç işlendikten sonra kaçan faillerin yakalanmasını sağlamak, işlenen suç veya kabahatlerin faillerinin kimliklerini tespit etmek,*
- c) Hakkında yakalama emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek,*
- ç) Kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikeyi önlemek, amacıyla durdurabilir."*

Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinin 27. Maddesine göre "Bir kişiyi geçici olarak durdurmak yakalama sayılmamaktadır, yakalamadan bahsedebilmek için kişinin fiilen denetim altına alınması gerekmektedir. Maddeye göre bu doğrultuda araçların da durdurulması mümkün görülmektedir. Aynı maddede, "Durdurma yetkisinin kullanılabilmesi için, "umma" derecesinde makul şüphe bulunmalıdır. Kolluk görevlisi, tecrübesine dayanarak, izlediği davranışlarından, o kişinin bir suç işleyeceği veya işlediği hususunda kanaat elde eder veya kişinin silahlı olduğu ve halen tehlike yarattığı kanaatine varırsa kişi durdurulabilir.

Somut emarelerle desteklenen şüphe bulunmadan, süreklilik arzedecek, fiilî durum ve keyfilik oluşturacak şekilde durdurma ve kontrol işlemi yapılamaz.

Sebebin oluşmasına veya şüpheye yol açan davranışları hakkında, durdurulan kişiye sorular yöneltilebilir. Kişi bu sorulara cevap vermekle yükümlü değildir. Durdurma yetkisinin kullanılmasına neden olan şüphe, yapılan açıklama ile ortadan kalkarsa, kişinin gitmesine engel olunmaz." denilmektedir.

5.1.1.5. Özel Güvenlik Görevlisinin Kimlik Sorma Yetkisi

Şüpheli kişilerin durdurulması ve kimlik kontrolünün yapılması önemli bir önleyici güvenlik uygulamasıdır. 2559 Sayılı PVSK' nın 4. Maddesinde polise tanınan yetki gibi 10.06.2004 tarihli 5188 Sayılı ÖGHDK' nın 7. Maddesi de özel güvenlik personeline toplantı, konser, spor müsabakası, sahne gösterileri vb. etkinlikler ile cenaze ve düğün

²⁵³ Eryılmaz,2011,s.1

törenlerinde, hava meydanı, liman, gar, istasyon ve terminal gibi toplu ulaşım tesislerinde kimlik sorma yetkisi tanınmıştır.

Bu çerçevede kimlik sorma yetkisi ile kimlik tespit etmenin ayrı ayrı konular olduğu bilinmektedir. Kimlik tespitinde ilgili kişinin kayıtlarının tutulması söz konusu olduğu halde, kimlik sormada ilgili kişinin kayıtlara alınması söz konusu değildir. Özel güvenlik görevlisinin görev alanında kimlik sorması, suç işlenmesi önlemek veya işlenmiş suçun faillerini ele geçirmek amacını taşımaktadır. Kimlik tespit etmesi ise, kimliği sorulan kişinin, özel güvenlik görevlisinin istihdam edildiği kurum yada kuruluşun koruma ve güvenliğinin sağlanmasıyla bağlantılı olarak, özel güvenliğin kayıtlarına geçirilmesi yada o kişinin, kurum yada kuruluşa giriş çıkışının gözetlenerek denetlenmesi işidir. Bu şekillerde kimliği sorulan kişi hüviyet belgesi göstererek, kimliğini özel güvenlik görevlisine ibraz etmek zorundadır.²⁵⁴

Özel güvenlik personeli 1774 sayılı Kimlik Bildirme Kanununa dayanarak önleme amacıyla kimlik sorar ve tespit edebilir. Görev alanından mevcut bir tehlikenin uzaklaştırılması veya işlenmiş bir suçun aydınlatılması amacına yönelik olarak, özel güvenlik personeli kimlik sorabilir ve tespit yapabilir. Kimliğini ibraz edemeyen kişiyi kuruluş sahasına sokmayarak, en yakın genel zabıtaya bildirerek şahsı genel zabıtaya teslim etmelidir.²⁵⁵

Genel kolluk kuvvetleri dışında kalan 5188 sayılı yasa kapsamında görevli özel güvenlik personelinin kimlik sorması;

“Toplantı, konser, spor müsabakası, sahne gösterileri ve benzeri etkinlikler ile cenaze ve düğün törenlerinde kimlik sorma...”(ÖGHDK.m.7/b)

“Havameydanı, liman, gar, istasyon ve terminal gibi toplu ulaşım tesislerinde kimlik sorma, duyarlı kapıdan geçirme...”(ÖGHDK.m.7/f) şeklinde belirlenmiştir.

Özel Güvenlik Görevlisi, buradan da anlaşılacağı gibi girişin sınırlı tutulduğu alanlarda kimlik sorma işlemi yapabilmektedir. Kimlik sormasındaki amaç buraya gelen kişilerin kimlik taşıyıp taşımadıklarını tespit etmek değildir. Özel Güvenlik Görevlisine bu gibi

²⁵⁴ Köprülü,2002,s.45

²⁵⁵ Yaşar,2001,s.315

yerlere girmesi sakıncalı bulunan kişiler veya girmesi yasaklanmış kişilerin kimlikleri önceden bildirilmiş ise bu kişileri tespit veya men amaçlı kimlik kontrolü yapabilecektir.

5.1.1.6. Yakalamanın Amacı

Yakalama, ceza muhakemesi ile maddi gerçeğe ulaşmanın gerçekleşmesi amacını taşıyan kişi özgürlüğünün geçici olarak ortadan kaldırılmasını gerektiren bir koruma tedbiridir. Şüpheli yada sanığın tutuklanmasına olanak sağlamaktadır.²⁵⁶

5.1.1.7. Yakalamanın Koşulları

Yakalamanın koşulları yakalama yetkisine sahip olan kişilere göre değişkenlik göstermektedir.

5.1.1.8. Herkes Tarafından Yakalama Yapılması

Yakalamaya yetkili olanlar kural olarak Savcı ve Kolluk görevlileri olmakla birlikte herkesin de yakalama yapabileceği haller Kanunla tanımlanmıştır. Bunlar CMK Madde 90/1' de belirtilmiştir.

Kişiye suçu işlerken rastlanması, Suçüstü bir fiilden dolayı izlenen kişinin kaçması olasılığının bulunması hallerinde veya hemen kimliğini belirleme olanağının bulunmaması hallerinde herkes tarafından geçici olarak yakalama yapılabilir.²⁵⁷ Görüldüğü üzere herkes tarafından geçici yakalama yapılabilmesi için bu iki durumdan birisinin bulunması şartı aranmaktadır. Buradaki herkes deyimini “Suçtan zarar gören de dahil yaşı, cinsiyeti, uyruğu, toplumdaki görev ve işlevi ne olursa olsun tüm bireyleri kapsamaktadır.”²⁵⁸

Herkes tarafından yakalama yapılabilmesinin amacı şüphelinin hakkında gereken ceza soruşturmasının yapılmasının sağlanmasıdır ve buradaki yetki sadece yakalama ile sınırlı olmakla birlikte yakalanan kişinin aranmasına yada el koymaya imkan tanımamaktadır. Herkes tarafından yakalama yetkisi, kolluk görevlilerinin bulunmaması durumunda kullanılabilir ve bu nedenle de suç yerine kolluk görevlilerinin gelmesiyle

²⁵⁶ Özbek ve diğ. S.268

²⁵⁷ Özbek ve diğ.,2012,s.268

²⁵⁸ Yıldız,2006,s.138

birlikte sona ermektedir.²⁵⁹ Öte yandan “herkes” teriminin kolluk memurlarını da kapsadığı açıkça görülmektedir ki, bu durumda kolluk görevlileri yasaların kendisine tanıdığı yetkileri kullanabilecektir.²⁶⁰

5.1.1.9. Kolluk Görevlileri Tarafından Yapılan Yakalama

CMK 90.madde, PYSK 13.madde ve 17.madde ile Genel Kolluğun Yakalama yetkileri düzenlenmiştir.

- a. **Adli Yakalama** : Bir suç nedeni ile yapılan yakalamadır. Herkese tanınan yakalama yetkisinin dışında kolluk görevlilerinin yakalama yetkisine sahip olabilmeleri için bazı koşullar aranmaktadır. Bu koşullar CMK madde 90/2’ de tanımlanmıştır. Tutuklama kararı (CMK 100, Tutuklama nedenleri) veya yakalama emri (CMK 98, Yakalama emri ve nedenleri) düzenlenmesini gerektiren bir halin gerçekleşmesi söz konusu olmalıdır, Bu halin gerçekleştiği durumlara ilaveten “Gecikmesinde sakınca bulunan bir hal de bulunmalıdır” ve bu iki koşulla birlikte üçüncü olarak “Kolluk görevlisinin o an C. Savcısına veya Amirlerine derhal başvurma olanağının bulunmaması” gerekmektedir. Dolayısıyla bu üç şartın bir araya geldiği durumlarda kolluk görevlileri suçüstü ve suçun işlenmesinden hemen sonra ki haller dışında kendiliğinden yakalama yetkisine sahip olmaktadır.²⁶¹
- b. **İdari Yakalama** : Örneğin sınır dışı edilecek bir kişi ile ilgili yapılan yakalama yada Kabahatler Kanunu madde 35.de düzenlenen sarhoşlukla ilgili Polisin tutma yetkisidir. Birde bizim hukukumuzda kabul görmeyen önleme yakalaması var. Bu konu, yeni düzenlenen Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’da bulunmaktadır.

Yakalama ile kişinin hukuki statüsü değişmektedir. Yakalanan kişi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5.maddesi kapsamına, devletin korumasına girmekte ve hakları başlamaktadır.

Yakalamanın başladığı anın tanımına bakacak olursak;

²⁵⁹ Öztürk ve Yenisey, 2012,s.426-427

²⁶⁰ Özbek ve diğ.,2012, s.269

²⁶¹ Kunter ve diğ.,2010,s.859

Birincisi Yakalama Yönetmeliğine göre kişinin fiilen denetleme altına alınmasıdır. O an yakalanma anıdır.

İkincisi normal orta zekalı bir kişinin kendisini serbest hissetmediği o an yakalanma anıdır. İşte o an ile birlikte yakalama ile ilgili hakları devreye sokmamız gerekiyor. Bilgilendirilme hakkı, susma hakkı, müdafî hakkı vs.

PVSK 4/A'da belirtilen durdurma yetkisinde durdurulan şahıs kendisini her an gidebilecek hissinde olacaktır.

Bir suç soruşturmasında da yakalamanın ilk işlem olarak yapılması doğru bulunmamaktadır. Tutukluluk yakalaması için ise, önceden bir takım işlemlerin gerçekleşmiş olması gerekmektedir.

Yakalamayı düzenleyen 2 maddeyi baz aldığımızda PVSK madde 13 ve CMK madde 90'ın bazı yerlerde uyuştugu (çakıştığı) görülmektedir.

PVSK madde 13

- i. Kişiyi suçlu işlerken rastlanması (suçüstü hali)
- ii. Tutuklama yakalaması PVSK madde 13 Adli Yakalamayı da kapsamaktadır.
- iii. Tutuklama-yakalama kararı bulunanlara karşı Polisin yakalaması. PVSK madde 13'ün getirdiği bir yetki olarak karşımıza çıkmaktadır.

CMK madde 90

- i. Kişiyi suçlu işlerken rastlanması (suçüstü hali) (CMK 90/1-a)
- ii. Tutuklama yakalaması (CMK 90/2) CMK madde 90 Adli Yakalamayı Düzenlemektedir.
- iii. Görüldüğü üzere PVSK madde 13 ve CMK madde 90'da 2 müşterek tespit edilmektedir.

Adli Yakalamaların ardından PVSK madde 13'de düzenlenen İdari Yakalamalarla devam edilecektir. Bunlar PVSK Madde 13 ve 17' de düzenlenmiştir.

PVSK madde 13

- i. Kabahatler Kanunu 35.maddesinde düzenlenen sarhoşluk da kişinin sarhoşluğunun etkisi geçinceye kadar kontrol altında tutulması yetkisidir. (İdari Yakalama)
- ii. Ülkeye usulüne aykırı şekilde giren yada haklarında sınır dışı etme veya geri verme kararı alınanları yakalama yetkisi bulunmaktadır. (İdari Yakalama)
- iii. Polisin kanunlara uygun aldığı tedbirlere karşı gelenleri, direnenleri ve görev yapmasını engelleyenleri yakalama yetkisi (İdari Yakalama) PVSK madde 13/e’de düzenlenmiştir. Bu yakalama Adli Kollukta, CMK’ da bulunmamaktadır.
- iv. Sağlık bakımından tehlike yayanları önleme amacıyla, akıl hastası olup da saldırgan davranışları olanların ilgili tedavi merkezine gönderilmesi için bir yere kapatılmasıdır. PVSK madde 13/f (İdari Yakalama)
- v. Küçükler bakımından haklarında gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkartılması konusu PVSK madde 13/g (İdari Yakalama)’dır.

PVSK madde 17’ye baktığımızda;

“Polisin:

a) Kanun ve usul dairesinde verdiği emre itaatsizlik ve ittihaz eylediği tedbirlere riayetsizlik edenler;

b) Vazife yaparken polise mukavemette bulunan veya vazifesinden alıkoymak maksadıyla polise zorla karşı koyan ve yakalanmadıkları takdirde hareketlerinde devam etmeleri melhuz bulunan şahıslar;

Karakola götürülüp haklarında tanzim olunacak evrakla beraber adliyeye verilirler.” denilmektedir.²⁶²

Bu haliyle PVSK madde 17’nin de Polise bir yakalama yetkisi verdiği kanaati belirmektedir. Bu yönde Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’da Polisin şiddet uygulayan kişiye “eve girme” demek yetkisi bulunmaktadır. (20/03/2012, 28239 S.R.G.) Bu yetkiye aykırı davrananlar için PVSK madde 17’de verilen yetkiye dayanılabileceği görülmektedir.

²⁶² Yenisey, 15.03.2013 tarihli Kolluk Hukuku ders notlarından

5.1.1.10. Özel Güvenlik Görevlisinin Yakalama Yetkisi

Temel eğitim almış ve Valilikçe ruhsat verilmiş özel güvenlik elemanlarının, kendi faaliyet alanları içinde işlenen suçlarda, özel kişilere tanınan yakalama yetkisi kadar, yakalama yetkileri vardır. Ayrıca hakkında yakalama emri bulunan kişileri de yakalayabilirler.²⁶³ Yakalanan kişi genel kolluğa teslim edildikten sonra gerekli adli işlemlerin yapılabilmesi için C. Savcısı kararı ile gözaltına alınabilir. Kolluğun gözaltına alma yetkisi bulunmamaktadır.²⁶⁴ Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunun 7. Maddesinde Özel Güvenlik Görevlilerinin Yetkileri başlığı altında,

7/c) Bendinde; “*Ceza Muhakemesi Kanununun 90. Maddesine göre yakalama*”(Kişiye suç işlerken rastlanması) yetkisi verilmiştir. Buna göre;

Ceza Muhakemesi Kanununun 90. Maddesine göre yakalama yukarıda açıklanmıştı, buraya dikkat edildiğinde Kanun maddesinin tüm kolluğu işaret ettiği, bir ayırım yapmadığı görülmektedir. Bu sayede yakalama yetkisinin özel güvenlik görevlileri tarafından da kullanılabilmesi açıktır. Öte yandan PYSK’ nın 13/1-A maddesinde “*Suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan diğer hallerde suç işlendiğine veya suça teşebbüs edildiğine dair haklarında kuvvetli iz, eser, emare veya delil bulunan şüphelileri yakalar ve gerekli kanuni işlemleri yapar*” denilmektedir.

Ancak Özel Güvenlik Görevlisi bu halde yakalanan bir kimseyi genel kolluğa teslim etmek durumundadır. Özel Güvenlik Hizmetleri Kanununun 9. Maddesine göre “*....Zor kullanma ve yakalama yetkilerinin kullanılmasını gerektiren olaylar en seri vasıta ile yetkili genel kolluğa bildirilir, yakalanan kişi ve zapt edilen eşya genel kolluğa teslim edilir*” denilmekle özel güvenlik görevlisinin yetkisini belirlemiştir.

7/d) Bendinde; “*Görev alanında, haklarında yakalama emri veya mahkumiyet kararı bulunan kişileri yakalama ve arama*” yetkisi verilmiştir. Buna göre;

Özel Güvenlik Görevlileri de bağlı bulunduğu kuruluş veyahut görev alanı içerisinde haklarında yakalama veya tutuklama kararı bulunanları yakalamak ve durumu genel zabıtaya bildirmek görev ve yetkisi bulunmaktadır. Bu durumun gerçekleşmesi için

²⁶³ Kunter ve diğ.,2010,s.850

²⁶⁴ Özel Güvenlik Temel ve Yenileme Eğitim Ders Notları ve Soru Bankası,2013, Gökçe Ofset, Bursa

tutuklama ve mahkumiyet kararları ile kişilerin kimlik bilgilerinin özel güvenlik personeline yetkili mercilerce yazı ile bildirilmesi gerekmektedir.²⁶⁵

7/1) Bendinde ; “*Kişinin vücudu veya sağlığı bakımından mevcut bir tehlikeden korunması amacıyla yakalama*” yetkisi verilmiştir.

Özel Güvenlik Görevlisi görev alanı ve görev süresi içerisinde görev bölgesinde kaybolmuş veya terk edilmiş çocuk, akıl hastası, kendini idare edemeyecek derecede sarhoşlar, bir başka nedenle bilincini yitirmiş kimseler veya intihar girişiminde bulunan kişi veya kişilerin yakalanması ile Özel Güvenlik Görevlisinin görev alanında bulunma nedenini izah edemeyen kimliksiz kişileri önleme amacıyla yakalaması bu kapsamdadır. Yakalanan bu şahıslar genel kolluğa veya yakınlarına teslim edilecek, acil hallerde ise genel kolluk beklenmeden en yakın sağlık kuruluşuna göndermekle görevlidir.

7/j) Bendinde; “*Olay yerini ve delillerini koruma, bu amaçla Ceza Muhakemesi Kanununun 168. Maddesine göre yakalama*” Yetkisi verilmiştir.

Bu yetki Ceza Muhakemesi Kanunu madde 168’ de; Adli kolluğun olay yerinde aldığı tedbirlere uyulmaması halinde yetkisi, başlığı altında düzenlenmiştir. Görev alanı içerisinde olay yerini ve delileri korumak maksadıyla işlemlere başlayan özel güvenlik personeli bu işlemlerin yapılmasına engel olan veya yetkisi dahilinde aldığı tedbirlere aykırı davranan kişileri bu maddeye göre men edecek ve yakalayabilecektir. Özel güvenlik görevlisinin görev alanı içerisinde işlenen suç mahallini genel kolluk gelene kadar korumak özel güvenlik görevlisinin görevi içerisinde ve özel güvenlik görevlisinin CMK 168’ e göre yapacağı yakalama genel kolluk olay yerine gelene kadar sürecek ve yakalanan kişi genel kolluğa teslim edilecektir.²⁶⁶

5.1.1.11. Özel Güvenlik Görevlisinin Muhafaza Altına Alma Yetkisi

Gözaltına alma, Yakalama, Gözaltına Alma Ve İfade Alma Yönetmeliğinde madde 4’de tanımlanmaktadır. Buna göre, *Gözaltına alma*: Kanunun verdiği yetkiye göre, yakalanan kişinin hakkındaki işlemlerin tamamlanması amacıyla, yetkili hâkim önüne çıkarılmasına veya serbest bırakılmasına kadar kanunî süre içinde sağlığına zarar

²⁶⁵ Yenisey,2007,s.4

²⁶⁶ Yenisey,2007,s.4

vermeyecek şekilde özgürlüğünün geçici olarak kısıtlanıp alıkonulmasını ifade etmektedir.

Ayrıca yönetmelik Yakalanan kişinin hakkındaki işlemlerin tamamlanarak adli mercilere sevk edilmesine veya serbest bırakılmasına kadar, kanunî süre içinde şahsın gözaltı biriminde tutulması gerektiğinden bahsetmekle beraber 9. Maddesinde de Yakalanan kişinin gözaltına alınacak olması veya zor kullanılarak yakalanması hâllerinde hekim kontrolünden geçirilerek yakalanma anındaki sağlık durumunun belirlenmesini zorunlu kılmıştır.

Tüm bu durumlar değerlendirildiğinde Özel Güvenlik Görevlilerinin Gözaltına Alma Yetkisinin olmadığı, sadece görev alanında geçici olarak Muhafaza Altına Alma Yetkisinin olduğu anlaşılmaktadır. Yönetmelikte Muhafaza Altına Almanın tanımlanması yapılmıştır. Buna göre, Özel Güvenlik Görevlisi Genel Kolluk gelinceye kadar geçici olarak muhafaza altına alma yetkisini kullanabilecektir. Ancak genel kolluk gelir gelmez ilgili kişileri ona teslim etmesi gerekmektedir.

5.2. ARAMA VE EL KOYMA

5.2.1. Arama

5.2.1.1. Kavram

Arama işlemi, saklı olan delil olabilecek belirli bir eşyanın veya bir suç işlediğinden şüphelenilen kişinin “planlı” bir şekilde aranmasıdır.²⁶⁷ Bir başka ifadeyle arama; Suçun işlenmesinin önlenmesi amacıyla veya şüpheli, sanık yada hükümlünün yakalanması amacıyla veyahut delil elde etmek amacıyla belirlenmiş yerlerde (Konut, işyeri ve diğer yerler) ve kişilerin üzerinde, eşyasında gerçekleştirilen araştırma işlemine denilmektedir.²⁶⁸

*“Arama, gizli saklı olan bir şeyin ortaya çıkarılması için yapılır. Bu nedenle gözle görülen, koklanarak algılanan veya işitilerek varlığı anlaşılan delil veya emarelerin arama kavramı içine girmediği kabul edilmektedir”.*²⁶⁹ Arama, şüpheli veya sanığın

²⁶⁷ Kunter ve diğ.2008,s.125

²⁶⁸ Ünver ve Hakeri,2010,s.376

²⁶⁹ Özbek ve diğ.,2012,s.317

yada bir delilin ele geçirilmesi için yapılabileceğinin yanı sıra bir tehlikenin önlenmesi veya bir suçun işlenmesinin önlenmesi amacıyla da yapılabilmektedir. Buradan hareketle adli amaçlı yapılan aramaya adli arama, önleme amaçlı yapılan aramaya da önleme (idari arama) araması denilmektedir.²⁷⁰

Arama, Anayasa ile güvence altına alınmış olan konut dokunulmazlığına, özel hayatın gizliliğine, kişi özgürlüğüne ve vücut bütünlüğüne müdahale gerektiren bir koruma tedbiridir. Bundan dolayı aramanın şartları Anayasa’ da düzenlenmiştir. Anayasa’ da belirlenmiş nedenlerden biri veya birkaçına uygun olarak usulüne göre verilmiş hakim kararı bulunmadığı sürece, gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda da yasalarla yetki verilmiş mercilerin yazılı emirleri bulunmadıkça, hiç kimsenin üstü, özel kağıtları, eşyası ve konutu aranmaz, belirtilen yerlerdeki eşyalarına el konulamaz. Emri veren yetkili merciin kararı yirmi dört saat içinde hakim onayına sunulmalıdır. Hakim ise, onayına sunulan kararı, el koyma işleminden itibaren kırk sekiz saat içinde açıklamalıdır. Aksi halde yapılan işlemler geçersiz duruma geçecektir. Anayasa’ ya göre, aramaya ancak milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın, genel ahlakın ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için başvurulabilmektedir. Anayasa’ da belirtilen bu hükümler hem adli aramayı hem de önleme aramasını düzenleyen ana kurallar niteliğindedir.²⁷¹

5.2.1.2. Adli Arama

Hukukumuzda arama yukarıda da ifade edildiği gibi, adli arama ve önleme araması olmak üzere düzenlenmiştir. Adli arama, Hukukumuzda CMK’ da düzenlenmiştir. CMK madde 116’ da “*Yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphe varsa; şüphelinin veya sanığın üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerler aranabilir*” denilmektedir. Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği madde 5’de ise “*Adli arama, bir suç işlemek veya buna iştirak veyahut yataklık etmek makul şüphesi altında bulunan kimsenin, saklananın, şüphelinin, sanığın veya hükümlününün yakalanması ve suçun iz, eser, emare veya delillerinin elde edilmesi için bir kimsenin özel hayatının ve aile hayatının gizliliğinin sınırlandırılarak konutunda, işyerinde, kendisine ait diğer yerlerde, üzerinde, özel kâğıtlarında, eşyasında, aracında*

²⁷⁰ Centel ve Zafer, 2012,S.366

²⁷¹ Centel ve Zafer, 2012,S.366

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile diğer kanunlara göre yapılan araştırma işlemidir” biçiminde tanımlanmıştır.

5.2.1.3. Makul Şüphe

CMK madde 116 uyarınca “Yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphe varsa....” Cümlesinde belirtilen makul şüphe kavramına açıklık getirmek gerekirse, makul şüphe; hayatın akışına göre somut olaylar karşısında genellikle duyulan şüphe olmaktadır. Makul şüphe, aramanın yapılacağı zaman aralığı yer ile ilgili kişinin veya bu kişiyle birlikte olan kişilerin davranış tutum ve biçimleri, kolluk görevlisinin taşındığından şüphe duyduğu suç eşyasının niteliği gibi sebepler göz önüne alınarak belirlenir. Makul şüphede ihbarı veya şikayeti destekleyen diğer unsurların bulunması gereklidir. Arama sonucunda belirli bir şeyin bulunabileceği veya belirli bir kişi veya kişilerin yakalanabileceğini öngören somut deliller bulunmalıdır. Ayrıca ihbarda veya şikayette bulunan kişinin güvenilir ve verdiği bilgilerin de detaylı olması durumunda makul şüphenin bulunduğu kabul edilmektedir.²⁷²

Özel Güvenlik Görevlilerinin arama yetkileri Önleme Araması çerçevesinde olduğundan, CMK Madde 116-122’ de düzenlenen bir suç iddiası ile bağlantılı olarak yapılan adli aramaya değinilmeyecektir.

5.2.1.4. Önleme Araması ve Kapsamı

Önleme Araması, Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinde Milli güvenlik ve kamu düzeninin, genel sağlık ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, taşınması veya bulundurulması yasak olan her türlü silah, patlayıcı madde veya eşyanın tespiti amacıyla, hakim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde mülki amirin yazılı emriyle belli yerlerde, kişilerin üstlerinde, aracında, özel kağıtlarında ve eşyasında yapılan arama işlemi şeklinde tanımlanabilmektedir.(AÖAY.m.19/1)

Kolluğun bir tehlikeyi veya suçu önlemek için arama yapması mümkündür. Bu arama, suç işleneceğine dair bir şüphe üzerine suç işlenmeden önce önleme- caydırma maksadıyla ya da suç işleneceğine dair bir şüphe mevcut olmadığı halde sadece

²⁷² Öztürk ve diğ.,2012,s.473

düzenleme, potansiyel failleri caydırma ve önleme amacıyla yapılmaktadır. Önleme aramasına idari arama, arama-tarama veya uygulamada denilmektedir.²⁷³

Önleme Araması PVSK m.9'da düzenlenmiştir. Tehlikenin veya suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla usulüne uygun verilmiş Sulh Ceza Hakiminin kararı veya bu nedenlere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Mülki Amirin vereceği yazılı emirle, kişilerin üstlerini, araçlarını, özel kağıtlarını ve eşyasını aranmasıdır.(PVSK.m.9/1) Arama talep yazısında, arama için makul sebeplerin oluştuğunun gerekçeleriyle birlikte gösterilmesi gerekmektedir.

Arama kararında veya emrinde;

- a) Aramanın sebebi,
- b) Aramanın konusu ve kapsamı
- c) Aramanın yapılacağı yer,
- d) Aramanın yapılacağı zaman ve geçerli olacağı süre, belirtilir. (AÖAY.m.7)

Önleme aramasının sonucu, arama kararı veya emri veren merci veya makama bir tutanakla bildirilmelidir. Önleme araması için yakın tehlike gerekmektedir. Hakim tarafından uzun süreli önleme araması kararı verilememektedir ve Hakim tarafından verilmiş bir önleme araması kararı var ise genel kolluk, kişilerin belirli bir yerde olmak koşuluyla durdurabilir, arayabilir. Bu aramaya herkes tabidir.²⁷⁴

5.2.2. Gecikmesinde Sakınca Bulunan Hal

Mülki Amir ilde Vali, ilçede Kaymakamdır. Mülki Amirin yetkisi, başvurmanın tedbirle elde edilmek istenen sonuç bakımından tehlike oluşturduğu durumlarda söz konusu olmaktadır.

Gecikmesinde sakınca bulunan hal, Adli aramalar bakımından derhal işlem yapılmadığı takdirde suçun iz, eser, emare ve delillerinin kaybolması veya şüphelinin kaçması veya kimliğinin tespit edilememesi ihtimalinin ortaya çıkması ve gerektiğinde hakimden karar almak için vakit bulunmaması halini, Önleme aramaları bakımından, derhal işlem yapılmadığı takdirde, Milli güvenlik ve kamu düzeninin, genel sağlık ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunmasının tehlikeye girmesi ve zarar görmesi,

²⁷³ Centel ve Zafer, 2012,s.374

²⁷⁴ Yenisey, 15.03.2013 tarihli Kolluk Hukuku dersi notlarından

suçun işlenmesinin önlenememesi, taşınması veya bulundurulması yasak olan her türlü silah, patlayıcı madde veya eşyanın tespit edilememesi ihtimalinin ortaya çıkması ve gerektiğinde hakimden karar almak için vakit bulunmaması halini ifade etmektedir.(AÖAY.m.4)

Kanun koyucu, spor karşılaşması, Miting, konser, festival, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin düzenlendiği veya aniden toplulukların oluştuğu durumlarda gecikmesinde sakınca bulunduğunu varsayarak takdir yetkisinin kullanılmasını engellemek istemiştir. Bu durum, gecikmede tehlike hali bakımından yasal bir varsayım olarak görülmektedir. Mülki Amir, bu durumlarda hakime başvurmanın gecikme oluşturup oluşturmayacağını takdir etmeksizin, doğrudan arama yetkisi vermeye yetkili kılınmıştır.²⁷⁵

Önleme Aramasının nerelerde yapılacağı PVSK m.9' da düzenlenmiştir. Bunlar:

- a) *2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu kapsamına giren toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapıldığı yerde veya yakın çevresinde.*
- b) *Özel hukuk tüzel kişileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları veya sendikaların genel kurul toplantılarının yapıldığı yerin yakın çevresinde.*
- c) *Halkın topluca bulunduğu veya toplanabileceği yerlerde.*
- ç) *Eğitim ve öğretim özgürlüğünün sağlanması için her derecede eğitim ve öğretim kurumlarının idarecilerinin talebiyle ve 20.maddenin ikinci fıkrasının (A) bendindeki koşula uygun olarak girilecek yükseköğretim kurumlarının içinde, bunların yakın çevreleri ile giriş ve çıkışlarında.*
- d) *Umumî veya umuma açık yerlerde.*
- e) *Her türlü toplu taşıma araçlarında, seyreden taşıtlarda önleme araması yapılabilecektir.*

Buna karşılık, *Konutta, yerleşim yerinde ve kamuya açık olmayan işyerlerinde ve eklentilerinde önleme araması yapılamaz.(PVSK. M.95/)* denilmektedir.

Öte yandan, *“Polis, tehlikenin önlenmesi veya bertaraf edilmesi amacıyla güvenliğini sağladığı bina ve tesislere gelenlerin; herhangi bir emir veya karar olmasına bakılmaksızın, üstünü, aracını ve eşyasını teknik cihazlarla, gerektiğinde el ile kontrol etmeye ve aramaya yetkili kılınmıştır. Bu yerlere girmek isteyenler kimliklerini*

²⁷⁵ Centel ve Zafer,2012,s.374-375

sorulmaksızın ibraz etmek zorundadırlar. Milletlerarası anlaşmalar hükümleri saklıdır.(PVS.K.m.9/7)

Önleme aramasının sonucu, arama kararı veya emri veren merci veya makama bir tutanakla bildirilir.” Şeklinde tanımlanmıştır.²⁷⁶

Kanunda belirtilen yerlere ilave olarak Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinin 19. Maddesine göre, Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda belirtilen suçların işlenmesini engelleyebilmek amacıyla ticarethane, işyeri, eğlence ve benzeri yerler ile bu yerlere ait eklentilerde, Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunun 6. Maddesi doğrultusunda yapılan spor karşılaşmalarında, karşılaşmanın yapılacağı spor bölgesinin çevresinde, stadyum ve spor salonu girişlerinde, Dernekler Kanununun 20. Maddesi kapsamında dernekler ile eklentilerinde önleme araması yapılabilecektir.

Ancak konut, yerleşim yeri ile kamuya açık olmayan özel işyeri ve eklentilerinde önleme araması yapılamamaktadır.²⁷⁷

5.2.2.1. Önleme Aramasında Hakim Kararı Bulunması Koşulu

Önleme araması her ne kadar idari bir işlem olsa da hakim kararı ile yapılması gerekmektedir. Gecikmesinde sakınca bulunan bir hal varsa kolluğa arama emrini il sınırları içerisinde Vali, ilçe sınırları içerisinde ise Kaymakam yazılı olarak vermelidir. Kolluk amirinin arama emri verme yetkisi sadece aleni yerlerde yapılacak adli aramalar ile sınırlandırılmıştır. Bunun dışında Kolluk amiri sadece usulüne uygun olarak verilmiş olan hakim kararı veya mülki amir emri doğrultusunda kolluk memurlarına sözlü emir verebilir. Bu durumda emrin yazılı olarak verilmesi istenilemez. Anayasamızda kişilerin üzeri, Özel kağıtları, eşyası ve evinin aranabileceği kabul edilmiş ise de, Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun 9. Maddesi ve Arama Yönetmeliği, suçun önlenmesi amacıyla konut, işyeri, yerleşim yeri ile kamuya açık olmayan özel işyerleri ve eklentilerinde önleme araması yapılmasına müsaade etmemiştir.²⁷⁸

²⁷⁶ 4.7.1934 günlü, 2559 sayılı PVS.K’ nın 4771 sayılı Yasa ile değiştirilen 9. Maddesinin birinci fıkrasında yer alan “... usulüne uygun verilmiş hakim kararı...” ibaresinin, Anayasa’ ya aykırı olduğu, önleme araması için hakim kararı aranmasının isabetli olmadığı yönünde Anayasa Mahkemesi’ne yapılan başvuru reddedilerek, hükmün Anayasa’ ya uygun olduğuna karar verilmiştir.(AYM.22.2.2006 29/24)

²⁷⁷ Ünver ve Hakeri,2010,s.378

²⁷⁸ Yenisey,2009,s.163-164

5.2.2.2. Özel Güvenlik Görevlilerinin Arama Yetkisi (Güvenlik Kontrolü)

Özel güvenlik görevlilerine adli bir olayın tahkiki (araştırması-soruşturması) için adli nitelikli arama yetkisi tanınmamıştır. Özel güvenlik görevlileri, özel bir kolluktur. CMK' nın, bir suç soruşturması ile yetkili kıldığı adli kolluk değildir. CMK' nın hükümlerine benzer hükümler getiren Adli Kolluk Yönetmeliği' de adli kolluğun hangi görevlilerden oluşacağı yazılmış olup; içinde özel güvenlik görevlilerine yer verilmeyen bu hükme aşağıda temas edilmiştir.²⁷⁹

Adli Kolluk Yönetmeliği madde 3 – “Adli kolluk görevlileri: 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, 4/6/1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilâtı Kanununun 8, 9 ve 12 nci maddeleri, 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanununun 7 nci maddesi, 2/7/1993 tarihli ve 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 8 inci maddesi, 9/7/1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 4 üncü maddesi ve 3/11/1983 tarihli ve 83/7362 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan Jandarma Teşkilâtı Görev ve Yetkileri Yönetmeliğinde belirtilen soruşturma işlemlerini yapmak üzere, tâbi oldukları atama usulüne göre görevlendirilen komutan, âmir, memur ve diğer görevlileri, ifade eder.”(AKY.) denilmektedir.

Özel güvenlik hizmetlerinin sunulduğu bina, tesis, cenazeler veya düğün törenleri, spor müsabakaları, sahne gösterileri, toplantı ve buna benzer etkinliklerin giriş kısımlarında, içeri sokulması yasak olan veya suç işlemeye elverişli alet ve maddelerin varlığını tespit edebilmek ve bunların içeri alınmasına ve suç işlenmesine mani olabilmek amacıyla fiziki ve teknolojik güvenlik sistemleri aracılığı ile yapılan aramalarda önleme araması kapsamındadır. Önleme araması kısa bir anlatımla, tehlike oluşturabilecek bir eşyanın ele geçirilmesi için kişilerin eşyasında ve üzerinde yapılan araştırmadan ibarettir.

Bu yetkideki amaç, özel güvenlik görevlilerinin görevli buldukları alanda güvenliğin sağlanabilmesi, buralara karşı veya buralarda olabilecek tehlikelerin önlenbilmesidir. Bunun için, bu alanlara girmek isteyenlerin duyarlı kapıdan geçirilmesi, üstlerinin dedektörle aranması, eşyalarının X-Ray cihazı veya buna benzer teknolojik güvenlik

²⁷⁹ Yenisey,2009,s.163-164

sistemlerinden geçirilmesi ile bu alanda yapılabilecek güvenliği bozan faaliyetlerin önlenmesi amaçlanmaktadır.

Önleme araması çerçevesinde Özel Güvenlik Görevlileri tarafından yapılan güvenlik kontrolünde, 5188 Sayılı kanunun 7. Maddesine göre dört önemli uygulama alanı mevcut bulunmaktadır. Bunlar, koruma ve güvenliğin sağlandığı alana girmek isteyen kişilerin;

a)Duyarlı kapıdan geçirilmesiyle,

b)Üstlerinin el dedektörü yardımıyla,

c)Çanta ve eşyalarının X-Ray cihazı, el dedektörü veya buna benzer elektronik cihazlar yardımıyla,

d)Araçlarının fiziki olarak ve bazı özel yerler ve durumlarda elektronik güvenlik sistemleriyle aranmasından ibarettir.

Özel güvenlik görevlileri 5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun ile önleme araması yapma yetkisine sahip bulunmaktadır. Ancak bu adli kolluk faaliyetleri alanına giren bir arama işlemi olarak görülmemelidir. Görev bölgesi girişinde yapılan bu arama, içeri girmek isteyen kişilerin kendi rızaları ile kabul etmeleri gerektiğine işaret etmektedir. Aranmak için rızası olmayan bir kişinin zorla aranması gibi bir durum söz konusu değildir. Üzerinin aranmasına izin vermeyen kişi girmek istediği yere girmemeyi kabullenmiş olmaktadır.²⁸⁰

Özel güvenlik görevlisinin görev alanı içerisinde önleyici arama yapması ile ilgili olarak özel güvenlik hizmetleri yönetmeliğinin 14. maddesi 1. Fıkrasında “*Görev alanında, can ve mal güvenliğinin ve kamu düzeninin sağlanması, suç işlenmesinin önlenmesi, taşınması veya bulundurulması yasaklanmış her türlü silah, patlayıcı madde veya eşyanın tespit edilmesi amacıyla dedektörle, x-ray cihazından geçirilerek veya kanunda belirtilen durumlarda gerektiğinde üst araması yapılabilir.*” Denilmektedir.

Öte yandan Kamuya açık alanlarda özel güvenlik görevlileri tarafından yapılacak üst araması ancak genel kolluğun gözetim ve denetiminde yapılabilmektedir. Arama sırasında yakalanan kişiler veya el konulan madde ve cisimler, yasal işlemi yapılmak üzere bir tutanakla genel kolluğa teslim edilmesi gerekmektedir. Arama kişinin aynı cinsiyetindeki görevli tarafından yapılabilmektedir.”(ÖGT Y.m.14)

²⁸⁰ Geleri,2005,s.213-214

5.2.2.3. Hâkimden Önleme Araması Kararı Alınması Gerekmeyen Haller

Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği' nin 25 inci maddesinde sayılan hallerde yapılacak aramalarda ayrıca bir arama emri ya da kararı gerekmediği belirtilmektedir.

“a)Devletçe kamu hizmetine özgülenmiş bina ve her türlü tesislere giriş ve çıkışın belirli kurallara tabi tutulduğu hallerde, söz konusu tesislere girenlerin üstlerinin veya üzerlerindeki eşyanın veya araçların aranmasında,

b)İl İdaresi Kanununun ek 1 inci madde kapsamında bulunan, sivil hava meydanlarında, limanlarında ve sınır kapılarında, binaların, uçakların, gemilerin ve her türlü deniz ve kara taşıtlarının , giren çıkan yolcular ile buralarda görevli kamu kuruluşları ve özel kuruluşlar personelinin, üstlerinin, araçlarının ve eşyaların aranmasında,

c)Kaçakçılığın Men Ve Takibine Dair Kanunu 9 'uncu maddesi kapsamında, dükkan, mağaza, ticaret ve alışveriş yapılan özel evler, depo, ambar, antrepo, han, otel, pansiyon, sinema, tiyatro, gazino, kahvehane, bar, dansing ve buna benzer yerler ve eklentilerinde, umuma açık oldukları müddetçe ve umuma açık yerlerinde yapılacak aramalarda,

d)Olağanüstü Hal Kanununun 11 inci maddesi kapsamında, kişilerini üstünün, eşyalarının Olağanüstü Hal Valisinin emriyle aranmasında,

e)Sıkıyönetim Kanununun 3 üncü maddesi kapsamında, konutların ve her türlü dernek, siyasi parti, sendika, kulüp gibi teşekküllere ait binaların, işyerlerinin, özel ve tüzel kişiliklere sahip müesseseler ve bunlara ait eklentilerin ve her türlü kapalı ve açık yerlerin, mektup, telgraf ve sair gönderilen ve kişilerin üzerlerinin sıkıyönetim komutanın emriyle aranmasında,

f)Kanunların, muhafaza altına alınmalarına olanak verdiği kişilerin, üst veya eşyalarının aranmasında,

g)Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun çerçevesinde görevli kolluğun, aynı Kanununun 79 uncu maddesindeki silah taşama yasağı kapsamında, silah taşıdığından şüphelenilen kişilerin üstlerinin ve eşyalarının aranmasında, hakimden önleme araması kararı alınması gerekli görülmemektedir.

Yine yönetmeliğin aynı maddesinde “Umuma açık veya açık olmayan özel işletmelerin, kurumların veya teşebbüslerin girişlerindeki önleme aramaları, buralara girmek isteyen kimselerin rızalarına bağlıdır. Aranmayı kabul etmeyenler,

bu gibi yerlere giremezler. Bu gibi yerlerde arama, esasta özel güvenlik tarafından yerine getirilir. Ancak, bu yerlerin ve katılanların taşıyabilecekleri özel niteliklere göre, önleme aramaları kolluk güçleri tarafından yapılabilir. Hükümleri ile önleme amaçlı olarak, kurum ve kuruluşların özelliklerine göre girişte güvenlik kontrol noktası kurulabileceği kişilerin üzerleri ve eşyalarının manyetik cihazlarla kontrol edilebileceği, hâkim kararı olmaksızın önleme araması (güvenlik kontrolü) yapılacak haller sayılmıştır.(AÖAY.m.25)

Güvenlik kontrolü, tehlikenin ortaya çıkmasını önlemek için yapılan faaliyetlerin tümüdür ve herkesin gördüğü, aleni ve rutin olarak teknik cihazlarla yapılan kontrollerdir. Amaç, içeriye güvenliği tehlikeye düşürücü maddelerin sokulmasını engellemektir.

X-ray cihazı ve kapı detektörü (elektromanyetik cihazlar) ile kişilerin üzerinde güvenliği tehlikeye düşürücü maddeleri tespit etmek amacıyla yapılan işlemler hukukun ifade ettiği anlamda tipik arama faaliyeti olmadığı gibi kişilerin özel hayatına da müdahale olarak kabul edilmemelidir. Çünkü burada bir araştırma işlemi yoktur, kişilerin üzerinde tehlike doğurabilecek metal bir madde varlığı, sadece şüpheli veya tehlikeli madde taraması yapılmaktadır.

Özel güvenlik personeli, kişilerin üzerlerinde ve eşyalarında fiziki arama tedbirine başvuramazlar, ancak yetkili kolluk kuvvetlerine bildirerek kişilerin fiziki olarak aranmasını temin ederler veya kişiler güvenlik kontrolüne tabi olmak istemiyorsa bu kişilerin korunan yerlerden faydalanmasını engelleyebilirler.²⁸¹

5.2.2.4. Hava Alanlarında Arama

Güvenlik kontrollerinin aleni yapıldığı yerlere örnek hava meydanlarımızı gösterebiliriz. Hava meydanlarında güvenlikten sorumlu otorite 5442 sayılı İl İdaresi Kanununa 1996/478 numaralı kanunla eklenen ek-1 madde ile Vali kabul edilmiştir. Maddeyle Valiye güvenliğin sağlanması için tanınan yetkiler, kamu düzeni, genel asayiş ve kamu yararını gerçekleştirmeye yönelik olup demokratik toplum düzeninin gerekleriyle de çelişmemektedir. Valiler bu yetkilerini diğer mülki idare amirlerine devredebilir. Ek 1 madde ile sivil hava meydanları, limanlar ve sınır kapılarında güvenliğin sağlanması amacıyla gerekli kurallar konulmuş ve çerçeve çizilmiş, idareye

²⁸¹ GÜLCÜ, 2003,s.8

bu çerçeve içinde bazı yetkiler tanınmıştır. Ek 1 madde ile "*Görevlendirilen mülki idare amiri Kaçakçılığın Men Ve Takibine Dair Kanun ile Gümrük Kanununun arama ile ilgili hükümleri saklı kalmak üzere, genel güvenlik ve kamu düzeni bakımından gerekli gördüğü hallerde sivil hava meydanlarında, limanlarda ve sınır kapılarında, binaları, uçakları, gemileri ve her türlü deniz ve kara taşıtlarını, giren çıkan yolcular ile buralarda görevli kamu kuruluşları ve özel kuruluş personelinin üstlerini, araçlarını ve eşyalarını aratabilir*" denilmiştir. Anayasa Mahkemesi 1999/1 karar sayısı ile "*Kamu düzeni ve genel güvenliğin sağlanması yönünden olayların hızla geliştiği sivil hava meydanları, limanlar ve sınır kapılarında mülki idare amirinin süratle karar vererek uygulaması gerekebilir. Madde sayılan yerlerdeki taşıt ve yolcu trafiğindeki yoğunluğun mal ve can güvenliği yönünden yaratabileceği tehlike, Anayasa'nın 20. Maddesinde belirtilen gecikmesinde sakınca olan durumu oluşturmaktadır. Bu nedenle, genel güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanması için, kanunla yetkili kılınan mülki idare amirinin emriyle, binalarda, uçaklarda, gemilerde, her türlü deniz ve kara taşıtlarında, giren çıkan yolcularla, buralarda görevli kamu kuruluşları ve özel kuruluşların personelinin üstlerinde, eşyalarında ve araçlarında arama yapılabileceğine ilişkin kural Anayasanın 20. ve 21. maddelerine aykırı değildir.*" şeklinde karar vermiştir.²⁸²

5.2.2.5. Spor Karşılaşmalarında Önleme Araması

Spor müsabakaları öncesinde, esnasında veya sonrasında spor alanları ile bunların çevresinde, taraftarların sürekli veya geçici olarak guruplar halinde buldukları yerlerde veya müsabakanın yapılacağı yere geliş ve gidiş güzergahlarında şiddet ve düzensizliğin önlenmesi, 6222 sayılı Sporda Şiddet Ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunla düzenlenmiştir. Bu çerçevede profesyonel spor dallarında yapılan müsabakalara katılanlar ile basketbol en üst ligindeki spor kulüpleri, genel kolluk ile birlikte görev yapmak üzere güvenliği sağlamaya yetecek sayıdaki özel güvenlik görevlilerini müsabaka öncesinden müsabakanın tamamlanıp seyirci ve sporcuların tahliyesine kadar geçecek dönem içerisinde, müsabakanın yapılacağı yerde buldurmakla ve spor alanının iç güvenliğini sağlamakla yükümlüdürler.(6222 S.K.m.6)

²⁸² www.anayasa.gov.tr, 06.01.1999/1 sayılı İptal Davası Kararı

Aynı kanunun ilgili maddesinde, Spor müsabakası öncesinde, esnasında ve sonrasında spor alanının çevresinde ve müsabakanın yapılacağı yer gidiş ve geliş güzergâhında, taraftarların üzeri ve eşyası üzerinde 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanununun önleme aramasına ilişkin hükümlerine göre arama yapılabilmektedir.(6222 S.K.m.12/3)

Müsabaka güvenliğinin sağlanması amacıyla, genel kolluk görevlileri ile bunların gözetiminde olmak üzere özel güvenlik görevlileri, mülki amirin yazılı emrine istinaden, spor alanına girişte izleyicilerin üstünü ve eşyasını teknik cihazlarla ve gerektiğinde el ile kontrol edebilir ve arayabilir denilmektedir.(6222 S.K.m.12/2)

Spor alanlarına sokulması yasak olan maddeler ilgili yasada belirtilmiştir. Buna göre; Spor alanlarına;

a) Ruhsatlı dahi olsa ateşli silahların,

b) Esasen bulundurulması yasak olmamakla beraber kesici, ezici, bereleyici veya delici aletler ile patlayıcı, parlayıcı, yanıcı veya yakıcı maddelerin,

c) Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler ve alkollü içeceklerin sokulması yasaktır.

(SŞÖDK.m.12)

Bunun yanı sıra, Spor kulüpleri, özel güvenlik görevlileri dışında müsabakalarda seyirci sağlığını ve emniyetini ilgilendiren konularda çalıştırmak üzere ayrıca kulüp görevlileri bulundurmaları yükümlüdürler. Spor alanlarında görev yapacak özel güvenlik görevlileri, 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunda belirtilen görev ve yetkileri haiz olmakla birlikte bu Kanundan doğan görevlerinin ifası sırasında, ateşli silah taşımaları yasaktır. (SŞÖDK.m.6/2-4)

Spor da Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun, Özel güvenlik görevlilerini ilgilendiren diğer maddelerine bakıldığında, müsabaka güvenliği ile ilgili olarak, Müsabakanın yapıldığı spor alanında genel kolluk görevlileri ile özel güvenlik görevlileri, müsabaka güvenlik amirinin emir ve denetiminde birlikte görev yapar. Müsabaka güvenlik amiri her zaman tribünlerdeki genel kolluk görevlilerinin sayısının artırılmasına karar vermekle yetkilidir.(SŞÖDK.m.7/3) İl veya ilçe spor güvenlik kurulları, spor alanında spor kulüplerinin bulundurmaları yükümlü oldukları özel güvenlik görevlilerinin sayısını ve görev alacakları yerleri belirlemekle yetkili oldukları belirtilmektedir. (SŞÖDK.m.7/4)

Ayrıca, taraftardan sorumlu kulüp temsilcileri, müsabaka güvenliğinin sağlanması konusunda genel kolluk görevlileri ile özel güvenlik görevlilerine yardımcı olmakla yükümlüdürler. (SŞÖDK.m.9/2)

5.2.3. El Koyma

El koyma, Ceza muhakemesinde delil olabilecek ya da ileride müsadere edilebilecek eşya üzerinde zilyedin tasarruf yetkisinin kaldırılması anlamına gelmektedir. Yasaya göre el koyma, eşyanın veya malvarlığı değerlerinin rızayla teslim edilmemesi halinde söz konusu olmaktadır. Kişi, bu tür değerleri rızasıyla teslim ettiği takdirde, bunlar koruma (muhafaza) altına alınmaktadır.(CMK.m.123) İlgili yasa doğrultusunda eşyanın ya da malvarlığı değerlerinin kişinin rızasıyla teslim etmemesi halinde el koyma söz konusu olmaktadır.²⁸³

5.2.3.1. Kapsamı

El koymanın kapsamı iki ana başlık altında düzenlenmiştir. Bunlar, ispat aracı olarak yararlı görülen malvarlığı değeri ve eşya veya kazanç müsaderesinin konusu olan malvarlığı değerleridir.(CMK.m.123)

a) İspat Aracı Olarak Yararlı Görülen Malvarlığı Değeri

El koyma tedbirinin konusunu oluşturan ve ispat aracı olarak görülen değerlerin başka bir anlatımla delillerin, “*adliye eli altına alınması*” elkoymanın amacını oluşturmaktadır. Buna göre, bir olayın gerçekleştirildiği yerde bulunan silaha el konulabilmekte ve bundan başka dolandırıcılık suçuyla ilgili bir soruşturma kapsamında şüphelilerin banka hesaplarına dair hareketlerini gösteren evraklara da el konulabilmektedir.²⁸⁴

b) Eşya veya Kazanç Müsaderesinin Konusu Olan Malvarlığı Değeri

El koymanın diğer bir amacını da müsaderenin imkansızlığını engellemek oluşturmaktadır. Bu suretle el koyma sadece eşyadan ibaret olmayacak, eşyanın yanı sıra kazanç da el koymanın konusunu oluşturabilecektir. 01 Haziran 2005 tarihinde uygulamaya konulan Suç Eşyası Yönetmeliğine göre kazanç kavramı, “*Suçun işlenmesi*

²⁸³ Centel ve Zafer, 2012,S.377

²⁸⁴ Özbek ve diğ.,2012,s.387

ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddi menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan yahut bunların karşılığını oluşturan ekonomik malvarlığı değerlerini ifade eder”(SEY.m.3) şeklinde tanımlanmıştır. Buna göre örneğin, hırsızlık suçunun işlenmesi neticesinde elde edilen eşyanın satılması sonrasında elde edilen para el koymaya konu olacaktır.²⁸⁵

CMK’ da el koymanın farklı türleri de düzenlenmiştir. Bunlar; Postada El Koyma (m.129), Şirket Yönetimi İçin Kayyım Tayini (m.133), Bilgisayarlarda, Bilgisayar Programlarında ve Kütüklerinde El Koyma (m.134) ve Kaçak Sanığın Mallarına İlişkin El Koyma (m.248) olmak üzere sayılabilmektedir.²⁸⁶

5.2.3.2. El Koymaya Kararını Verme Yetkisi

CMK’ nın 127/1. Maddesine göre, ispat aracı veya kazanç müsaderesinin konusu olan eşyayı üzerinde veya yanında bulduran kişiden zorla almak, diğer bir deyişle el koyma için, önceden verilmiş hakim kararı bulunmalıdır.(CMK.127/1) Bu karar C. Savcısının emri doğrultusunda kolluk tarafından yerine getirilmektedir.²⁸⁷

5.2.3.3. Özel Güvenlik Görevlileri Bakımından El Koyma (Emanete Alma)

5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanununun, Özel Güvenlik Görevlilerinin yetkileri başlığı altında düzenlenen 7/g maddesine göre, genel kolluk kuvvetlerine derhal bildirmek şartıyla aramalar sırasında suç teşkil eden veya delil olabilecek yada suç teşkil etmemekle birlikte tehlike doğurabilecek eşyayı emanete alma yetkisi bulunmaktadır. Aynı Kanunun 7/h maddesinde ise, terk edilmiş ve bulunmuş eşyayı emanete alma yetkisi verilmiştir. Özel güvenlik görevlilerinin el koyma işlemi emanete alma olarak belirtilmiştir. Emanete alınan eşyanın en kısa zamanda genel kolluk kuvvetlerine tesliminin yapılması gerekmektedir. Bununla birlikte söz konusu Kanunun uygulanmasına dair Yönetmeliğinin 16. Maddesinde Özel Güvenlik görevlileri, görev alanlarında bir suç meydana geldiğinde, suçun devam etmesinin önlenmesi, şüpheli yada şüphelilerin tespiti yakalanması, olay yerinin ve delillerinin korunması ve genel kolluğa teslim etmekle görevlendirilmiştir. Özel güvenlik görevlileri, genel kolluğun

²⁸⁵ Özbek ve diğ.,2012,s.388

²⁸⁶ Özbek ve diğ.,2012,s.387

²⁸⁷ Yenisey,2009,s.183

ulaşmasından itibaren meydana gelen suçla ilgili araştırma ve delil toplama çalışmalarına eğer genel kolluğun talebi var ise yardımcı olmakla mükelleftir.(ÖGHY.m.16)

Özel güvenlik görevlilerinin şu hallerde emanete alma yetkisi bulunmaktadır. Bunlar;

- a) Bir tehlikenin ya da suçun önlenmesi amacıyla bazı eşya ve aletleri, (Suçta kullanılacak bıçak, sopa, vs.)
- b) Bir suç teşkil eden veya delil olabilecek varlığı, bulundurulması, taşınması suç olan eşyayı, (Silah, patlayıcı madde, vs.)
- c) Suç teşkil etmemekle birlikte tehlike doğurabilecek eşyayı,
- d) Terk edilmiş veya bulunmuş eşyayı emanete almaz.

Buradaki temel şart genel kolluk kuvvetlerine derhal bildirilmesi şartıdır.(ÖGHDK m.7)

5.2.3.4. Önleme Amaçlı Alıkoyma

Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinde, “*Koruma Altına Alma: Suçun veya tehlikelerin önlenmesi yada delil olabilecek veya müsadereye tabi olan yahut güvenliğin sağlanması amacıyla, eşyayı zilyedinden kendiliğinden vermesini veya el konulana kadar geçici olarak alı koyma*” (AÖAY.m.4) olarak tanımlanmıştır. Önleyici hizmetler açısından bakıldığında, güvenlik kontrolünün aleni olarak yapıldığı yerlerde, kişilerin üzerlerinde, eşyalarında, kamu düzenini bozabilecek, genel güvenliği tehlikeye düşürebilecek maddelerin varlığının tespit edilmesi halinde, bu maddelerin kişilerden kendi rızaları ile geçici olarak alınması, muhafaza edilmesi ve tekrar kendilerine teslim edilmesini ifade etmektedir. Yönetmelik hükmünde de görüldüğü gibi, güvenliği tehlikeye düşürme ihtimali olan eşya tespit edildiğinde, kişinin rızası doğrultusunda geçici olarak alınmakta, işlem tamamlanınca iade edilmektedir. Suç unsuru olanlar yetkili makamlara bildirilerek el koyma kararı verilinceye kadar adli işlemler tamamlanana kadar geçici olarak alıkonulmaktadır. Bu duruma geçici alıkoyma veya koruma altına alma da denilebilir.

Kişilerin üzerlerinde ve eşyalarında taşıdığı maddelerin birçoğu normalde suç teşkil etmemesine rağmen korunan yerlerde bazen güvenliği tehlikeye düşüreceği düşünülmektedir. Örnek verilecek olursa, kişinin benzin dolu bir bidonu taşımada normal şartlarda herhangi bir tehlike söz konusu olmadığı gibi suç da teşkil etmemektedir. Güvenlik kontrol noktası bulunan marketler, büyük giyim mağazaları,

sinema, spor müsabakalarının yapıldığı kapalı ve açık salonlar, kapalı ve açık yer toplantıları ile hastane, hava meydanı, otogar, tren garı gibi yerlerden faydalanmak istenildiğinde, güvenliği tehlikeye düşürebileceği ihtimaline karşı bu maddeler güvenlik personeli tarafından geçici olarak geri alınmakta, çıkışında kendisine teslim edilmektedir. Aynı şekilde potansiyel tehlike olabilecek sopa, baston, çakı, şiş gibi maddeler ile yanıcı, aşındırıcı, zehirli gaz gibi tehlikeli maddeler halkın yoğun olduğu kapalı yerlerde güvenliği tehlikeye düşürebileceği ihtimali nedeniyle özel güvenlik personeli tarafından girişte geçici olarak geri alınarak çıkışta kişiye teslim edilmektedir.²⁸⁸ Sonuç olarak mevcut yasalar çerçevesinde üzerinde bulundurulması ve taşınması yasak olmasa dahi girilmek istenen yerin özel kural ve düzenlemeleri gereği, dışarıda bırakılması gereken eşyalar kontrol noktasında özel güvenlik görevlilerince emanete alınmaktadır. Kişilerin üzerlerinde veya yanlarında bulundurdukları yasal olmayan bir madde tespit edildiğinde ise gerekli ileri tedbirlerin uygulanabilmesi için özel güvenlik görevlileri derhal genel kolluğa haber vermelidir. CMK’ da düzenlenen el koyma özel güvenlik görevlilerinin yetkisi dahilinde görülmemektedir.²⁸⁹ 5188 sayılı kanunun 7. Maddesinin “g” bendinde özel güvenlik görevlilerine “*Genel kolluk kuvvetlerine derhal bildirmek şartıyla, aramalar sırasında suç teşkil eden veya delil olabilecek ya da suç teşkil etmemekle birlikte tehlike doğurabilecek eşyayı emanete alma*” yetkisi verilmiştir. Yine aynı kanunun “h” bendinde özel güvenlik görevlisi tarafından kullanılabilir olan terk edilmiş ve bulunmuş eşyayı emanete alma yetkisinin bulunduğu bahsedilmektedir. Buradan da görülmektedir ki yetki el koymayı değil emanete almayı kapsamaktadır.²⁹⁰

5.3. ZOR KULLANMA YETKİSİ

Kolluk kuvvetleri idari ve adli görevlerini yerine getirirken neredeyse her olayda bir direniş veya karşı koyma ile karşılaşmakta, bunu zaman zaman kuvvete kuvvet kullanma şeklinde çözümlenebilmektedir. Zor kullanma, kişilerin kendilerine veya çevrelerine zarar vermelerini engellemek, yasaların hükmettiği kurallara uyulmasını

²⁸⁸ Geleri, 2005, s.215

²⁸⁹ Geleri, 2005, s.215

²⁹⁰ Dördüman, 2010, s.154

sağlamak, temel hak ve hürriyetlerden herkesin eşit şekilde yararlanmasını sağlamak için yetkili kolluk kuvvetlerinin usulüne uygun güç kullanmasıdır.²⁹¹

5.3.1. PVSK Düzenlemesine Göre Zor Kullanma Yetkisi

PVSK Kolluğun zor ve silah kullanma yetkisini kapsamlı bir biçimde düzenlemektedir. Kanunun 25. Maddesinde genel kolluğun bir diğeri olan jandarmanın da PVSK ‘daki yetkileri kullanabileceği belirtilmiştir.²⁹² PVSK’ nın zor ve silah kullanma yetkisini düzenleyen 16. Maddesi 02.06.2007 tarihli 5681 sayılı kanun çerçevesinde 4. Maddesiyle tümüyle yeniden düzenlenmiştir.

“Zor ve silah kullanma

Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direniş kırma amacıyla ve kırarak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir.

Zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir.

İkinci fıkrada yer alan;

a) Bedenî kuvvet; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan doğruya kullandığı bedenî gücü,

b) Maddî güç; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedenî kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fizikî engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını, İfade eder.

Zor kullanmadan önce, ilgililere direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağı ihtar yapılır. Ancak, direnmenin mahiyeti ve derecesi göz önünde bulundurularak, ihtar yapılmadan da zor kullanılabilir.

Polis, zor kullanma yetkisi kapsamında direnmeyi etkisiz kılmak amacıyla kullanacağı araç ve gereç ile kullanacağı zorun derecesini kendisi takdir ve tayin eder. Ancak, toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçler müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edilir.

²⁹¹ Yenisey,2005, .s.56

²⁹² Eryılmaz ve Bozlak, 2009,s.224

Polis, kendisine veya başkasına yönelik bir saldırı karşısında, zor kullanmaya ilişkin koşullara bağlı kalmaksızın, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun meşru savunmaya ilişkin hükümleri çerçevesinde savunmada bulunur.

Polis;

a) Meşru savunma hakkının kullanılması kapsamında,

b) Bedenî kuvvet ve maddî güç kullanarak etkisiz hale getiremediği direniş karşısında, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde,

c) Hakkında tutuklama, gözaltına alma, zorla getirme kararı veya yakalama emri verilmiş olan kişilerin ya da suçüstü halinde şüphelinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde, silah kullanmaya yetkilidir.

Polis, yedinci fıkranın (c) bendi kapsamında silah kullanmadan önce kişiye duyabileceği şekilde "dur" çağrısında bulunur. Kişinin bu çağrıya uymayarak kaçmaya devam etmesi halinde, önce uyarı amacıyla silahla ateş edilebilir. Buna rağmen kaçmakta ısrar etmesi dolayısıyla ele geçirilmesinin mümkün olmaması halinde ise kişinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde silahla ateş edilebilir.

Polis, direnişi kırmak ya da yakalamak amacıyla zor veya silah kullanma yetkisini kullanırken, kendisine karşı silahla saldırıya teşebbüs edilmesi halinde, silahla saldırıya teşebbüs eden kişiye karşı saldırı tehlikesini etkisiz kılacak ölçüde duraksamadan silahla ateş edebilir.”(PVSK m.16)

Kolluk, zor kullanma yetkisi çerçevesinde, direnmenin etkisiz hale getirilmesi amacıyla kullanacağı araç, gereç ve başvuracağı zor kullanma derecesini kendisi takdir edecektir. Ancak toplu zor kullanma gerektiği hallerde bu yetki kolluk amirine tanınmıştır. Bu tür hallerde, zor kullanmanın şartları doğmamasına rağmen toplu kuvvetin amiri zor kullanma emri vermişse, eylem suç teşkil edeceğinden hukuka aykırı emri yerine getiren memurlarda emri veren amir gibi sorumlu olacaklardır.²⁹³

Burada ele alınmasının gerekli görüldüğü bir düzenleme de yakalama yetkisi nedeniyle zor kullanma yetkisi veren PVSK.’nın 17. Maddesidir. Kolluk görevlilerinin, yakalama işlemi sırasında da zor kullanma yetkisine sahip oldukları vurgulanmaktadır. Böylelikle yakalama esnasında direnişle karşılaşması durumunda kolluk kuvvet kullanma yetkisine sahiptir.²⁹⁴

²⁹³ Eryılmaz ve Bozlak,2009,S.230

²⁹⁴ Eryılmaz ve Bozlak,2009,S.229

Maddede TCK' nın 24 ve 25. Maddelerinde düzenlenen hukuka uygunluk nedenleri gösterilmiştir. Burada kolluk kuvvetlerinin zor ve silah kullanma yetkisi, bir hukuka uygunluk nedeni olarak görevin ifası bağlamında ele alınmıştır. Kolluk görevlileri bakımından bu durumda görevin yerine getirilmesinde hukuka uygunluk nedeni söz konusudur.²⁹⁵

Zor kullanma, kademeli bir şekilde artan maddi gücün uygulanmasıdır. Zor kullanma aşamalarında;

Bedeni Kuvvet: Elle veya bedenle yapılan müdahaleleri,

Maddi Güç: Kolluk, vücut kuvvetine yardımcı araçlardan da istifade edilebilir. Kelepçe, basınçlı su, teknik engeller, polis köpekleri, polis atları, polisin motorlu araçları, göz yaşartıcı ve uyuşturucu maddelerle patlayıcı maddeler, polisin vücut kuvvetine yardımcı olarak kullandığı aletlerdir.²⁹⁶

Silah ise Tüm bu müdahalelere rağmen sonuç alınamaması halinde belirli silahlarla ateş etmeyi kapsamaktadır.²⁹⁷ Bunun dışında polisin ancak belli silahları kullanması kabul edilmelidir. Kolluğun doğrudan doğruya zor kullanması, meşru savunma ve zorunluluk hali hakkındaki hükümlerle bağlantılıdır²⁹⁸

Zor kullanma, direnmeyi giderecek seviyede olmalıdır. Bu amaçla kullanılan zorlama aracı, bedeni kuvvet ve derece bakımından direnmeyi etkisiz bırakma ölçüsünden daha fazla ileri gidilmemelidir. Türk Ceza Kanununun 256. Maddesi zor kullanma ölçüsünü aşan görevlilere ceza sorumluluğu getirmektedir. Zor kullanma, zorunlu durumlarda başvurulabilecek önlemdir. Saldırı yada direnci etkisiz hale getirecek ölçüde olmalıdır.²⁹⁹

5.3.1.1. Zor Kullanmanın Unsurları

5.3.1.1.1. Zorunluluk Unsuru

Zorunluluk unsuru, kolluğun adli görevini veya genel anlamda idari görevini yerine getirirken görevinin engellenmesi, saldırıya uğraması hali ile güvenliği, kamu düzenini

²⁹⁵ Özgenç,2009,s.292

²⁹⁶ Yenisey,2009,s.107

²⁹⁷ Özel Güvenlik Temel Eğitim Kitabı, s.52

²⁹⁸ Yenisey,2009,s.107

²⁹⁹ Derdiman,2010,s.157

sağlamak amacıyla koyulan kurallara ve ikazlara uymayanları engellemek amacıyla zor kullanmadan başka bir çare kalmaması durumudur.

5.3.1.1.2. Ölçülülük (Orantılılık) Unsuru

Zor kullanma tedbiri ile meydana gelen olay arasında bir orantı bulunmalıdır. Kolluk kuvvetinin haklı savunması haksız saldırıyı durduracak ölçüde olmalıdır. Örneğin kolluk kuvvetine sopa ile yapılan saldırıya karşı silah kullanarak engellemek kolluğu haklı çıkarmayacaktır. Zor kullanan aktif değildir. Direnme veya saldırıda bulunma şekline aktivite gösteren kimsenin direncini kırma için sarf edilen kanunun gerektirdiği gayrettir ve belki de bir yerde karşı harekettir.³⁰⁰

5.3.1.1.3. Kanunilik Unsuru

i. Kanunun Hükmü ve Amirin Emri

Zor kullanma yasal olmalıdır. Ceza yargılaması tedbirleri olan, yetkili merciler tarafından verilen ihzar, el koyma, arama, haciz, müsadere, tutuklama işlemleri yerine getirilirken kolluk zor kullanma yetkisini kullanmaktadır. (TCK.24/2)

TCK'nın 24 ve 25. Maddelerinde düzenlenen hukuka uygunluk nedenleri kapsamında kolluk görevlilerinin zor kullanma ve silah kullanma yetkisi görevin yerine getirilmesi çerçevesinde bir hukuka uygunluk nedeni olarak sayılmıştır.³⁰¹

ii. Silah Kullanma Yetkisi

Polisin genel kolluk olarak silah kullanma yetkisinin bulunması, görevinin niteliği icabı olarak, zor kullanma yetkisinin en ağır derecesi ve tabii bir sonucudur. Aksi takdirde belli nitelikteki görevleri yapma gücü olamayacaktır.³⁰²

Kolluğun zor kullanabilmesi için şu şartların gerçekleşmesi gerekmektedir.

a)Zor kullanılacağı ikaz edilir,

b)İlgiliye ve etrafına en az zarar verecek olan zorlama tedbiri seçilir,

c)Uygulanan araç ile amaç arasında orantı bulunmalıdır,

³⁰⁰ Derdiman,2010,s.156

³⁰¹ Özgenç,2009,S.292

³⁰² Yaşar,2008,s.349

d)Arzu edilen amaca ulaşıldığında zor kullanmaya derhal son verilir.

Tehlikeyi önleme amacıyla silah kullanırken, silah en son çare olarak ve düzeni bozan kişiyi saldıramaz veya kaçamaz hale getirmek amacıyla kullanılabilir. Bu nedenle diğer zorlama tedbirleri kolluğun kendisine verilen görevleri yerine getirmesinde yetersiz kalmışsa ve en son çare olarak silah kullanımının zorunluğu olduğu açıkça anlaşılırsa, ayrıca eşyaya karşı zor kullanılması ile de amaca ulaşılamamış ise, polis kişileri karşı silah kullanabilir.³⁰³

Polisin silah kullanma yetkisi 02.06.2007 tarihli ve 5681 sayılı Kanunla PYSK' nın 16. Maddesinde düzenlenmiştir.

Bu maddeye göre Polis;

“a-)Meşru savunma hakkının kullanılması kapsamında,

b-)Bedeni kuvvet ve maddi güç kullanarak etkisiz hale getiremediği direniş karşısında, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde,

c-)Hakkında tutuklama, gözaltına alma, zorla getirme kararı veya yakalama emri verilmiş olan kişilerin yada suçüstü halinde şüphelinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde, silah kullanmaya yetkilidir.” Denilmektedir.

Aynı kanunun 8. Maddesinde Polis, 7/c bendi kapsamında belirtilen hallerde *“Silah kullanmadan önce kişiye duyabileceği şekilde “DUR” çağrısında bulunur. Kişinin bu çağrıya uymayarak kaçmaya devam etmesi halinde, önce uyarı amacıyla silahla ateş edilebilir. Buna rağmen kaçmakta ısrar etmesi dolayısıyla ele geçirilmesinin mümkün olmaması halinde ise kişinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde silahla ateş edebilir.”*

9.maddede ise Polis, *“Direnişi kırmak yada yakalamak amacıyla zor veya silah kullanma yetkisini kullanırken, kendisine karşı silahla saldırıya teşebbüs edilmesi halinde, silahla saldırıya teşebbüs eden kişiye karşı saldırı tehlikesini etkisiz kılacak ölçüde duraksamadan silahla ateş edebilir”.*³⁰⁴ Denilmektedir.

³⁰³ Yenisey,2009,s.109

³⁰⁴ Yaşar,2008,s.349-350

iii. Genel Kolluğa Silah Kullanma Yetkisi Veren Diğer Kanunlar

Kolluğun silah kullanma yetkisi ayrıca, Olağanüstü Hal Kanununun 23. Maddesi, Sıkıyönetim Kanununun 4. Maddesinde de düzenlenmiştir. Olağanüstü Hal Kanununun 23. Maddesine göre, silah kullanma yetkisine sahip bulunan güvenlik kuvvetlerinin teslim ol emrine itaat edilmemesi veya silahla mukabeleye yeltenilmesi veya güvenlik kuvvetlerinin meşru müdafaa durumuna düşmesi halinde doğruca ve duraksamadan hedefe ateş edebilirler. Terörle Mücadele Kanununun 20. Maddesi uyarınca korunan kişilerin terör suçluları tarafından yöneltilecek taarruzları savmak için silah kullanma yetkileri vardır.(TMK.m.20-ek m.2)

Kolluk 1481 Sayılı Asayişe Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkındaki Kanuna göre, tevkif, yakalama ve silahlı çatışma hallerinde,4926 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununa göre, Gümrük Bölgelerinde kaçakçılıkla ilgili olarak da silah kullanabilirler. Bunlara ek olarak 211 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununa göre askerlerin silah kullanma yetkileri de düzenlenmiştir.

5.3.1.2. Özel Güvenlik Görevlisinin Zor Kullanma ve Silah Kullanma Yetkisi

5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanununun 7. Maddesi Özel Güvenlik Görevlilerinin yetkilerini maddeler halinde belirtmektedir. Kanunun 23.01.2008 tarih ve 5728 sayılı kanunun 544. Maddesi ile yapılan değişiklikle Özel Güvenlik görevlilerine Türk Ceza Kanununun 24 ve 25. Maddesine, Türk Medeni Kanununun 981. Maddesine, Borçlar Kanununun 52. Maddesine göre zor kullanma yetkisi verilmiştir (5188 S.K.m.7/k) ve bu görevliler, daha öncede değinildiği üzere 7. Maddede sayılan yetkilerini sadece görevli oldukları süre içerisinde ve görev alanlarında kullanabileceklerdir.

5.3.1.2.1. Hukuka Uygunluk Nedenleri

Özel Güvenlik Görevlilerinin Türk Ceza Kanununun 24 ve 25. Maddelerine göre zor kullanma yetkisi hukuka uygunluk sebebi bakımından Kanunun hükmünü ve Amirin emrini yerine getirmek ve meşru savunma zorunluluk hali kapsamında değerlendirilmektedir. TCK' da hukuka uygunluk sebepleri, ikinci bölümde ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenler başlığı altında düzenlenmiştir. Bu sayede gerçekte suç oluşturan bir eylem, hukuka uygunluk hallerinde işlendiği takdirde, toplum

açısından cezalandırılmayı gerektiren bir zarar oluşturmadığından dolayı suç sayılmamaktadır.³⁰⁵

5.3.1.2.2. Kanunun Hükmü ve Amirin Emrini Yerine Getirme

TCK Madde 24/1' e göre “*Kanunun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmez*”, “*Yetkili bir merciden verilip, yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uygulayan sorumlu olmaz*” denilmektedir. Madde hükümlerinden zor kullanmanın, öncelikle bir kanun hükmünün yerine getirilmesi için başvuru bir yöntem olduğunda, diğer yandan kanunun verdiği bir görevin yerine getirilmesi için başvuru bir yöntem olduğunda sorumluluk bulunmadığını ifade ettiği anlaşılmaktadır.³⁰⁶ Görevin yerine getirilmesi bir hukuka uygunluk sebebinin göstergesidir. Kanunun hükmünü yerine getirmek suretiyle Özel Güvenlik Görevlisi görevini yapmaktadır.³⁰⁷ Mesela bir icra memuru düşünelim, icra memuru görevini yerine getiriyor, ancak kişi bir başkasının evinden zorla bir eşya alsın gasp suçu meydana geliyor. Kolluğun silah kullanma yetkisi de Kanunun hükmünün (görevin) yerine getirilmesi manasına gelmektedir.³⁰⁸

TCK' nın 24. Maddesi hangi hallerde emrin yerine getirilemeyeceğini, hangi hallerde de sorumluluk doğuran bir emri yerine getirmekten sorumlu olmayacağını 3. ve 4. Fıkralarda açıklamıştır. Buna göre “*Konusu suç teşkil eden emir hiçbir surette yerine getirilmez. Aksi takdirde yerine getiren ile emre veren sorumlu olur. Emrin, hukuka uygunluğunun denetlenmesinin kanun tarafından engellendiği hallerde, yerine getirilmesinden emri veren sorumlu olur.*” denilmektedir.³⁰⁹

Türk Ceza Kanununu Madde 24' de yetkili bir merciden verilen emrin yerine getirilmesi görev gereği zorunlu emrin uygulanmasında diğer kolluk görevlileri de olduğu gibi özel güvenlik görevlisi de sorumluluk taşımayacaktır. Bunun için;

- a) Bir emrin varlığı,
- b) Bu emrin yetkili bir merci veya amir tarafından verilmesi,
- c) Emrin uygulanmasının özel kolluk görevlisinin görevi gereği zorunlu olması,

³⁰⁵ Hafizoğulları,2007,s.1

³⁰⁶ Derdiman,2010,s.158

³⁰⁷ Artuk ve diğ.,2006,s.506

³⁰⁸ Yıldız, 14.03.2012, Ceza Hukuku Özel Hükümler dersi notlarından

³⁰⁹ Derdiman,2010,s.159

d)Emrin Kanunlara uygun olması gerekmektedir.

Kolluk görevlisinin, TCK. madde 24 kapsamında yetkili amirinin vermiş olduğu hukuka uygun emri yerine getirmesi dolayısıyla zor ve silah kullanması durumunda sorumlu olmayacaktır.³¹⁰ Amirin emrini yerine getirmek, hukuka uygunluk değil, ceza sorumluluğunu kaldıran sebeptir. Anayasal kural, suç olan fiil hiçbir şekilde yerine getirilemez.(Öldür dedi öldürdüm, vur dedi vurdum.)³¹¹

5.3.1.2.3. Meşru Savunma ve Zorunluluk Hali

TCK.’ nın 25. Maddesine göre “*Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.*

(2) *Gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelik olup, bilerek neden olmadığı ve başka suretle korunmak olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluğu ile ve tehlikenin ağırlığı ile konu ve kullanılan vasıta arasında orantı bulunmak koşulu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.*” denilmektedir.

Meşru savunma; Bir kimsenin, kendisini veya başkasını hedef alan bir tecavüz, saldırı karşısında, savunma amacına uygun olarak ve bu saldırıyı defedecek ölçüde kuvvet kullanmasını ifade etmektedir.³¹²

Meşru Savunmanın oluşabilmesi için bazı şartların varlığı gerekmektedir. Bunlar;

Ortada bir saldırı bulunmalıdır ve bu saldırı fiili nitelikte bir saldırı olmakla birlikte gerçekleşmiş olması da şart koşulmamıştır. Meşru savunma bir hakkı savunmaya yönelik cana, ırza, mala da olabilmektedir. Kanun maddesinde gerçekleşmesi ihtimali olan ya da tekrarlanabilecek bir saldırıyı önlemek için denildiğinden meşru savunma hukuka uygunluk sebebi olarak görülmektedir.³¹³

³¹⁰ Yenisey,2009,s.108

³¹¹ Yıldız, 14.03.2012, Ceza Hukuku Özel Hükümler dersi notlarından

³¹² Özgenç,2009,s.314

³¹³ Derdiman,2010,s.160

Henüz başlamamış olmakla birlikte, başlamasına muhakkak gözü ile bakılan ve başladığında savunmayı güçlendirebilecek ya da imkânsızlaştırabilecek ihtimali barındıran saldırıya karşı, müdafaada bulunabileceği varsayılmaktadır.³¹⁴

Savunmanın saldırıyı etkisiz hale getirebilmesi ve hukuka uygunluğunun oluşabilmesi için gösterilen saldırı ile defetme arasında orantı bulunması gerekmektedir.³¹⁵

Gerçekleşen yada gerçekleşmesi muhakkak olan saldırı ile savunma arasında eş zamanlılık bulunmalıdır ve savunmanın zorunluluk içermesi gerekmektedir ve kanun maddesi içerisinde de belirtildiği üzere de yapılan savunma saldırıyı defedecek ölçüden fazla olmamalıdır.

Savunmada zorunluluk bulunmalıdır. Eğer savunma olmaz ise kişi saldırıdan kurtulamayacak ve saldırıdan darp veya yaralanma gibi bir şekilde zarar görecektir. Zor kullanma bu aşamada son çare olmalıdır.³¹⁶

Savunma saldırıyı defedecek içerikte davranışları içermeli ve saldırıyı defedebilecek ölçüden fazla olmamalıdır. Örneğin aracının parçalandığını gören birisinin o kişiyi öldürmesi gibi, bir saldırı ancak sopayla yada ancak tabancayla engellenebilecek ise meşru savunmadan bahsetmek mümkündür. Ayağına ateş ettiğiniz bir kişi yere düştü ve ikinci kez ateş ederseniz bu artık meşru savunma anlamına gelmemektedir. Esas olan kişiyi öldürmeden etkisiz hale getirmek olacaktır. Sonuç olarak kişinin bir hakkına yönelik saldırının başlamış yada başlamak üzere olması durumunda, ancak bu saldırıya yönelik orantılı karşılık verme, hukuka uygunluk sebebi sayılmaktadır.³¹⁷

Özel güvenlik görevlileri de ilgili kanunları çerçevesinde, gerek kanunun hükmünü ve Amirinin emrini yerine getirme, gerekse meşru savunma ve zorunluluk hali kapsamında zor kullanma yetkisine sahiptirler.

5.3.1.2.4. Özel Hukuka Göre Özel Güvenlik Görevlisinin Zor Kullanma Yetkisi

5188 Sayılı Kanun, bu hallerle birlikte, 4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun 981. Maddesine ve 818 sayılı Borçlar Kanununun 52. Maddesinde yazılı hallerde Özel

³¹⁴ Domaç,2006,S.118

³¹⁵ Derdiman,2010,s.161

³¹⁶ Derdiman,2010,s.161

³¹⁷ Yıldız, 07.03.2012, Ceza Hukuku Özel Hükümler dersi notlarından

Güvenlik Görevlisinin zor kullanma imkanına sahip olabileceği hüküm altına alınmıştır.³¹⁸

5.3.1.2.5. Türk Medeni Kanununun 981. Maddesine Göre Zor Kullanma

Türk Medeni Kanununun 981. Maddesinde, “Zilyet, her türlü gasp veya saldırıyı kuvvet kullanarak defedebilir. Zilyet, rızası dışında kendisinden alınan şeyi taşınmazlarda el koyanı kovarak, taşınırlarda ise eylem sırasında veya kaçarken yakalananın elinden alarak zilyetliğini koruyabilir. Ancak, zilyet durumun haklı göstermediği derecede kuvvet kullanmaktan kaçınmak zorundadır.”

Burada zilyetlik hakkının korunması düzenlenmiştir. Zilyet, yani bir şeyi elinde bulunduran şey eğer taşınmaz ise gireni kuvvet kullanarak taşınmazından çıkarma, şey taşınır mal ise şeyi vermeme, elinden çıkmış ise zorla geri alma hakkına sahiptir. Burada zilyede tanınan hak, yani çıkarma, vermeme ve kuvvet kullanarak geri alma hakkı Özel Güvenlik Görevlisine tanınmıştır. Ancak yasa koyucu bu yetkinin sınırını, kullanılan gücün kullananın haklılığını ortadan kaldıracak oranda olmaması olarak belirlemiştir.³¹⁹

5.3.1.2.6. Borçlar Kanununun 52. Maddesine Göre Zor Kullanma

818 Sayılı Borçlar Kanunu madde 52’ de düzenlenen durum, 11.01.2011 tarihinde kabul edilerek 04.02.2011 tarihinde 27836 sayı numarası ile Resmi Gazete’de yayımlanan ve 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu ile yeniden düzenlenmiştir. Buna göre kanunun 64. Maddesinde “Haklı savunmada bulunan, saldıranın şahsına veya mallarına verdiği zarardan sorumlu tutulamaz, Hakkını kendi gücüyle koruma durumunda kalan kişi, durum ve koşullara göre o sırada kolluk gücünün yardımını zamanında sağlayamayacak ise ve hakkının kayba uğramasını ya da kullanılmasının önemli ölçüde zorlaşmasını önleyecek başka bir yol da yoksa, verdiği zarardan sorumlu tutulamaz.” Denilmektedir.

Bu madde içeriğine bakıldığında, kişinin kendi hakkını, malını, kolluk kuvvetlerinin yardımının gelmesinin zaman alması durumunda zarar görmesini ve yok olmasını

³¹⁸ Derdiman, 2010,s.163

³¹⁹ Derdiman,2010,s.165

önlemek amacıyla kendisi kuvvet kullanmak suretiyle koruyabilecektir. Bu yetki Özel Güvenlik Görevlilerine de ilgili yasaları kapsamında tanınmıştır.³²⁰

Özel güvenlik görevlileri açısından Türk Medeni Kanununun 981. Maddesi ve 6098 Sayılı Borçlar Kanunu 64. Maddesi de zilyedin malına karşı yapılan saldırı ve gasp niteliğindeki eylemleri defedebilmesi amacıyla, zilyedin kendisine yetki vermektedirler. Özel güvenlik görevlilerinin bu hükümlere göre zor kullanma yetkisi, özel güvenlik görevlisinin görevli bulunduğu yerde bulunan malların zilyedi olduğu görünümünü ortaya çıkarmaktadır. Bu yönden bakıldığında özel güvenlik görevlisinin görevli bulunduğu süre ve görev alanı içerisinde tüm malların “zilyedi derecesinde koruyucusu” olarak adlandırılması yerinde olacaktır. Dolayısıyla taşınır yada taşınmaz mallara yönelik koruma, saldırganları bulunduğu alandan çıkarma görevlerini yerine getirebilmesi için yeteri kadar kuvvet kullanması yetkisi dahilinde görülmektedir.³²¹

Özel Güvenlik Görevlileri, görevlerini yerine getirirken kolluğun yakalama, arama, zor kullanma gibi bazı yetkilerini kullandıklarından, kendilerine karşı direnme, hakaret, tehdit, saldırı gibi suçların işlenmesi de çoğu zaman gerçekleşebilmektedir. Bu nedenle Özel Güvenlik Görevlilerinin birtakım güvencelere sahip olmalarının gerekliliği de ortaya çıkmaktadır.³²² 5188 sayılı özel güvenlik hizmetleri kanununun 23. Maddesine bakıldığında, “*Özel Güvenlik Görevlileri, görevleriyle bağlantılı olarak işledikleri suçlardan dolayı kamu görevlisi gibi cezalandırılırlar. Özel Güvenlik Görevlilerine karşı görevleri dolayısıyla suç işleyenler, kamu görevlisine karşı suç işlemiş gibi cezalandırılırlar.*” Denilmektedir.

5.3.1.2.7. Özel Güvenlik Görevlisinin Silah Kullanma Yetkisi

Özel Güvenlik Görevlilerinin silah kullanma yetkilerinin temel dayanağı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanununun 7/k maddesinde belirtilen, Türk Medeni Kanununun 981. Maddesi, Borçlar Kanununun 52. Maddesi(yeni Türk borçlar kanunu 64.maddesi), Türk Ceza Kanununun 24 ve 25. Maddelerinde sayılan hallerdir. Burada Özel Güvenlik Görevlisine zor kullanma yetkisi tanınmış, silah kullanma yetkisinden açıkça söz

³²⁰ Derdiman,2010,s.166

³²¹ Derdiman,2010,s.165

³²² Yenisey ve diğ.2004,s.87

edilmemiş ise de, silah kullanma zor kullanmanın bir biçimi olduğundan bu düzenlemenin silah kullanma yetkisini de kapsadığı kabul edilmelidir.³²³

Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanununun 8. Maddesinde bu görevlilerin nerelerde silahla görev yapacakları ve ne şekilde silah alacakları belirtilmiştir. Hangi koruma ve güvenlik hizmeti için ne miktar ve özellikle ateşli silah bulundurulabileceğinin komisyon tarafından belirleneceği öngörülmektedir. *“Ancak eğitim ve öğretim kurumlarında, sağlık tesislerinde, talih oyunları işletmelerinde, içkili yerlerde silahlı özel güvenlik görevlisi çalıştırılmasına izin verilmez. Özel güvenlik görevlileri, özel toplantılarda, spor müsabakalarında, sahne gösterileri ve benzeri etkinliklerde silahlı olarak görev yapamazlar.*

Koruma ve güvenlik hizmetinde kullanılacak silah ve teçhizat, ilgili kişi veya kuruluş tarafından temin edilir. Özel güvenlik şirketleri ateşli silah alamaz ve bulunduramazlar. Ancak özel güvenlik şirketlerine, para ve değerli eşya nakli, geçici süreli koruma ve güvenlik hizmetlerinde kullanılmak üzere, özel güvenlik eğitimi veren kurumlara, silah eğitiminde kullanılmak üzere komisyonun kararı ve Valinin onayı ile silah alma, kullanma ve taşıma izni verilebilir.” Özel Güvenlik Görevlilerine silah kullanma konusunda genel kolluk kadar geniş hak ve yetkiler tanınmamıştır.³²⁴

Maddede, Özel Güvenlik Personelinin hangi oranda ve nerelerde silahlı olarak görev yapabileceğinin komisyon tarafından belirleneceği belirtilmiştir. Yine aynı kanununun 9. Maddesinde bu görevlilerin 7. Maddedeki yetkilerini sadece görevli oldukları zaman ve görev yerlerinde kullanabilecekleri belirtilmiştir. Bu yetkiler çerçevesinde bulunan zor kullanma yetkisi ve bunun en son aşaması olan silah kullanma yetkisi de bu şartlarda kullanılacaktır. Yine bu görevliler silahlarını görev bölgeleri dışına çıkaramazlar. Yönetmeliğin 27. Maddesinde Özel Güvenlik Görevlilerinin ateşli silahları, Yasada belirtilen istisnai haller dışında görev alanı dışına çıkaramayacakları belirtilmektedir.³²⁵ Ayrıca hangi koruma ve güvenlik hizmeti için, hangi özellikte ve sayı adedinde silah bulundurulabileceği de komisyon tarafından belirlenmektedir. Öte yandan özel güvenlik şirketlerinin ateşli silahları almaları yada bulundurabilmeleri yasal olarak mümkün

³²³ Derdiman,2010,s.165

³²⁴ Derdiman,2010,s.171-172

³²⁵ Derdiman,2010,s.172-173

değildir. Hangi koruma ve güvenlik hizmetinde silah ve teçhizatı kullanılacak ise komisyonun izni doğrultusunda ilgili kişi veya kuruluş tarafından temin edilecektir. Komisyonun kararı üzerine özel güvenlik izni verilen kişiye veya tesise karar doğrultusunda Valilik tarafından ateşli silah alma yetkisi verilmektedir. Bunun yanı sıra komisyonun kararının Valinin onayı ile özel güvenlik eğitimi veren kurumlara, silah eğitiminde kullanabilmesi için (para ve değerli eşya nakli, geçici süreli koruma ve güvenlik hizmetlerinde) silah alma, taşıma ve kullanma izni verilebilmektedir.(ÖGHY.m.8) Bu silahların ve silahlara ait mühimmatın özel bir odada kasada veyahut kilitli dolaplarda muhafaza edilmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Özel güvenlik izni verilen kişi veya kuruluş yetkilileri bu muhafazadan sorumlu tutulmaktadır.(ÖGHY.,m.25)

5.4. ÖZEL GÜVENLİĞİN KORUMA TEDBİRLERİNE BAŞVURMASINDAN KAYNAKLANAN SORUMLULUĞU

5.4.1. Özel Güvenliğin Bir Kamu Hizmeti Olması

Özel Güvenlik hizmetleri izin usulüne dayanan kamu hizmetidir, bu hali ile devletin yetkili makamlarının denetimi ve gözetimine tabidir.³²⁶ Ancak personeli ve teşkilatlanması özel hukuka bağlı olup, devlete organik bağlılığı yoktur. Devletin özel güvenlik hizmetleri üzerinde denetimi olmazsa bu hizmet kamu hizmeti niteliğini kaybeder ve kamu hizmeti tarzı dışında özel girişim faaliyeti haline dönüşürse devletin varlık amacına ve anayasanın kamu hizmeti anlayışına aykırılık teşkil edecektir.³²⁷

5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunun ceza uygulaması ile ilgili 23. maddesinde özel güvenlik görevlilerine karşı görevleri dolayısıyla suç işleyenlerin kamu görevlisine karşı suç işlemiş olanların hükümlerine tabi olacağı, öte yandan özel güvenlik görevlilerinin, görevleriyle bağlantılı olarak işledikleri suçlardan dolayı kamu görevlisi gibi cezalandırılacağı belirtilmektedir.

Özel güvenlik görevlilerinin görevli bulunduğu yerlerde kendilerine yönelik işlenebilecek görevi yaptırmamak için direnme (TCK.m.265) veyahut maruz

³²⁶ Derdiman,2010, s.31

³²⁷ Öghışder, TBMM İçişleri komisyonu Alt komisyon başkanlığına sunulan rapor, <http://www.oghisder.org.tr/sayfa.asp?idx=127> 03.09.2010

kalabileceği hakaret (TCK.m.125), tehdit (TCK.m.103), kasten yaralama (TCK.m.86) gibi suçlar dolayısıyla Türk Ceza Kanununun uygulanmasında, kamu görevlisine karşı işlenen suçlar kapsamında değerlendirileceği bilinmektedir.

Bunun yanı sıra özel güvenlik görevlilerinin yetkili oldukları güvenlik hizmetlerini yerine getirirken koşulları oluşmadan koruma tedbirlerine başvurması suç oluşturmaktadır.

5.4.2. Kişi Hürriyetinden Yoksun Bırakma

Örneğin yakalamada kişi hürriyetinden yoksun kılma başlığıyla düzenlenen TCK m.109' da;

“Bir kimseyi hukuka aykırı olarak bir yere gitmek veya bir yerde kalmak hürriyetinden yoksun bırakan kişiye, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Kişi, fiili işlemek için veya işlediği sırada cebir, tehdit veya hile kullanırsa, iki yıldan yedi yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Bu suçun;

c) Kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle,

d) Kamu görevinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,

işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza bir kat artırılır.” denilmektedir.

5.4.3. İşkence ve Eziyet

Türk Ceza Kanununun 94. maddesinde *“Bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında üç yıldan oniki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.”* denilmektedir.

Türk Ceza Kanununun 96. maddesinde ise, bir kimsenin eziyet çekmesine yol açacak davranışların gerçekleştirilmesi halinde ceza hükümleri belirtilmektedir.

Özel güvenlik görevlisinin sorumluluk alanında, kişilere karşı işkence fiili ve eziyet çekmesine yol açacak davranışları gerçekleştirmesi halinde ilgili yasa hükümlerine göre sorumluluğu bulunmaktadır.

5.4.4. Arama ve Konut Dokunulmazlığını İhlal Etme

Türk Ceza Kanununun 120. Maddesinde “*Hukuka aykırı olarak bir kimsenin üstünü veya eşyasını arayan kamu görevlisine üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.*” Denilmektedir. Öte yandan 5188 Sayılı yasa çerçevesinde özel güvenlik görevlilerinin yangın, deprem gibi tabi afet durumlarında ve imdat istenmesi halinde görev alanındaki işyeri ve konutlara girme yetkisi bulunmaktadır. Bu haliyle özel güvenlik görevlisinin TCK. Madde 119.da düzenlenen kamu görevinin sağladığı nüfuzun kötüye kullanılması suretiyle konut dokunulmazlığını ihlal etme suçu oluşabilecektir.

5.4.5. Zimmet ve İrtikap

Özel güvenlik görevlileri, görevleri nedeniyle kendilerine emanet edilen mal veyahut güvenliklerini sağladıkları alan itibariyle sorumlu oldukları mallar dolayısıyla TCK.’ da düzenlenen irtikap ve zimmet suçlarının da sorumlusu olabilecektir.(TCK.m.250,m.254) Bunun yanı sıra rüşvet suçuda kamu görevlisinin işleyebileceği suçlar dahilinde bulunmaktadır.

5.4.6. Zor Kullanma Yetkisine İlişkin Sınırın Aşılması

Türk Ceza Kanununun 256. Maddesinde “*Zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlisinin, görevini yaptığı sırada, kişilere karşı görevinin gerektirdiği ölçünün dışında kuvvet kullanması halinde, kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.*” Denilmektedir. Kanun maddesinde zor kullanma yetkisine sahip kamu görevlisinin cezai sorumluluğu açıkça ifade edilmektedir.

5.4.7. Görevi Kötüye Kullanma ve Görevi İhmal

Türk Ceza Kanununun 257. Maddesinde Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında, görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle ve görevinin gereklerini yapmakta ihmal veya gecikme göstererek, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir menfaat sağlayan kamu görevlisi, cezalandırılır denilmektedir. Böylelikle özel güvenlik görevlisinin de görevi kötüye kullanma ve görevi ihmal ile ilgili kamu görevlisi kapsamında sorumluluğu doğmaktadır.

5.4.8. Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat

Özel güvenlik görevlilerinin görevleri ile ilgili olarak bakıldığında, Ceza Muhakemesi Kanununun 141. Maddesinde “*Suç soruşturması sırasında;*

a) Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan,

i) Hakkındaki arama kararı ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirilen,

j) Eşyasına veya diğer malvarlığı değerlerine, koşulları oluşmadığı halde elkonulan veya korunması için gerekli tedbirler alınmayan ya da eşyası veya diğer malvarlığı değerleri amaç dışı kullanılan veya zamanında geri verilmeyen,

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler.” denilmektedir.

Dolayısıyla özel güvenlik görevlileri açısından görevleri ile ilgili olarak genel hükümlere göre tazminat sorumluluğuna gidilebilir.

Bunun yanı sıra 5188 Sayılı Kanunun 21. Maddesinde, Özel hukuk tüzel kişileri ve özel güvenlik şirketleri, istihdam ettikleri özel güvenlik görevlilerinin üçüncü kişilere verecekleri zararların tazmini amacıyla özel güvenlik malî sorumluluk sigortası yaptırmak zorunda oldukları belirtilmektedir.

SONUÇ

İnsanların sosyal bir varlık olmaları, toplum içerisinde yaşamaları olgusunu zorunlu bir hale getirmektedir. İnsanların toplum içerisinde bir arada yaşamaya başlaması ile birlikte düzenin ve güvenliğin sağlanmasını amaçlayan bir takım kurallar da oluşmaya başlamış ve bu kuralların toplum adına korunması ihtiyacı doğmuştur.

Devlet kamu düzeni ve genel güvenliği kolluk teşkilatları aracılığıyla sağlanmaktadır. Kolluk hizmetlerinin temel görevi toplumun güvenlik ihtiyacını sağlamak, kamu düzenini korumak ve bozulması halinde müdahale etmektir. Bu nedendir ki hukuk devleti çerçevesinde, düzenin sağlanmasına yönelik kolluk faaliyetlerinin yürütülmesi esnasında kişi temel hak ve hürriyetlerinin korunması ile güvenliğin sağlanmasının denge içerisinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada önce devlet ve güvenlik kavramı, ardından kolluk kavramı, tanımı ve kolluğun zaman içerisindeki değişimi ön plana alınarak Türk Tarihi açısından gelişimi, ülkemizdeki yapılanmada genel kolluk – özel kolluk ayrımı, buradan özel güvenlik

görevlilerinin kollukta ne şekilde yer aldığı, kuruluş amacı ve yetkilerine değinilmiş, ardından Türk hukukunda yer alan koruma tedbirlerinin neler olduğu ifade edilmiş ve özel güvenlik görevlilerinin yetkileri çerçevesinde hangi koruma tedbirlerine başvurabileceği, son olarak da özel güvenlik görevlilerinin hangi hallerde zor kullanabileceği incelenmiştir.

5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanununun madde 1' de "*Bu Kanunun amacı, kamu güvenliğini tamamlayıcı mahiyetteki özel güvenlik hizmetlerinin yerine getirilmesine ilişkin esas ve usulleri belirlemektir.*" Denilmektedir ve Özel Güvenlik Görevlileri ilgili Yasa uyarınca kişi ve kuruluşların koruma ve güvenlik ihtiyacı, kurum veya kuruluşlar bünyesinde kurulacak özel güvenlik birimlerince veya güvenlik şirketlerinden güvenlik hizmeti olarak karşılanabilmektedir.

Özel Güvenlik Görevlilerinin görev bölgesi, ilgili kuruluşun il dahilinde faaliyet gösterdiği alandır. Özel Güvenlik Görevlilerinin yetkileri mekan ve süre bakımından sınırlandırılmıştır. Yer bakımından sınırlama, görevli olunan mekan ve bina ile sınırlı bulunmaktadır. Süre bakımından sınırlama ise fiilen görevde olunan zaman ile sınırlıdır, yani bu kolluk personeli sadece görev başındayken kanunun tanıdığı hak ve yetkileri kullanabilecektir.

Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanununun madde 3' de "*Kurum ve kuruluşların korunması, kişilerin korunması, toplantı, konser, sahne gösterileri ve benzeri etkinlikler, para veya değerli eşya nakli gibi geçici veya acil haller*" gibi görevlerle Özel Güvenlik Personelinin görev bölgeleri belirlenmiştir. Yine madde 6' da "*Havalimanı, liman, gümrük, gar ve istasyon gibi yerler ile spor müsabakalarının, sahne gösterilerinin ve benzeri etkinliklerin yapıldığı..*" yerlerde Özel Güvenlik Görevlilerinin görevlendirilecekleri bölgeler belirlenmiştir.

Bilindiği üzere; Soruşturma evresinde elde edilen bilgi yada bulguların, kovuşturma evresinde delil olarak kullanılabilmesi için muhafaza edilmesine yarayan araçlara koruma tedbirleri denilmektedir. Koruma tedbirlerinin öncelikli amacını oluşturan nedenler, şüphelinin veya sanığın hazır bulunmasının sağlanması ve delillerin karartılmasının önlenmesidir.

Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanununun madde 7' de Özel Güvenlik Görevlilerinin yetkileri belirtilmiştir. Bu görevler içerisinde özellikle yakalama, yakalama nedeniyle arama, afetlerde veya imdat istendiğinde işyeri ve konutlara girebilme, kontroller esnasında suç teşkil eden veya tehlike oluşturabilecek eşyayı emanete alma gibi yetkilerinin zor kullanmayı gerektirebileceği doğal olarak ortaya çıkmakla birlikte, aynı maddenin 'k' bendinde belirtilen ve çalışmada incelenen zor kullanma yetkileri açıklanmıştır. Bu çerçevede, genel kolluk görevlilerinde olduğu gibi, özel güvenlik görevlisi de fiilen görevli olduğu zamanda ve bölgede kendisine karşı gelinmesi ve karşı konulması halinde bu direnişi kırarak derecede *“sadece kesinlikle gerekli olduğunda ve görevlerini yerine getirmeleri için gerekli olduğu ölçüde”*³²⁸ zor ve silah kullanma yetkisine sahip bulunmaktadır. Ancak, zor kullanma ve yakalama yetkilerinin kullanılmasını gerektiren olayların meydana gelmesi halinde en seri şekilde yetkili genel kolluğa bilgi vermekle mükelleftir. Yakalanan kişi ve zapt edilen eşyanın da genel kolluğa teslim edilmesi gerekmektedir.(ÖGHDK.m.9/3)

Öte yandan çalışma içerisinde yer verildiği üzere, 5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanununun ceza uygulaması ile ilgili 23. Maddesinde özel güvenlik görevlilerine karşı görevleri dolayısıyla suç işleyenlerin kamu görevlisine karşı suç işlemiş olanların hükümlerine tabi olacağı, öte yandan özel güvenlik görevlilerinin görevleriyle bağlantılı olarak işledikleri suçlardan dolayı kamu görevlisi gibi cezalandırılacağı belirtilmektedir.

³²⁸ B.M. Kanun Adamlarının Zor ve Silah Kullanmalarına Dair Temel Prensipler.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Ağaoğulları M. A., 2006. *Ulus-Devlet yada Halkın Egemenliği*, Ankara: İmge Kitabevi
- Alyot H.1947, *Türkiye’de Zabıta*. Ankara: Kanaat Yayın Evi.
- Artuk M.E., Gökçen A. ve Yenidünya A.C. 2006, *Ceza Hukuku Genel Hükümler 1*, 2.Baskı, Ankara, Turhan Kitapevi.
- Atay E.E., 2006, *İdare Hukuku*, Ankara, Turhan Kitabevi.
- Aydin M.A., 2012. *Türk Hukuk Tarihi*, İstanbul: Beta Yayın Evi.
- Centel N., Hamide Z., 2012, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Beta Yayınları, İstanbul
- Çevik H.H., Göksu T., Filiz O. Ve GÜL S.K., *Güvenlik Yönetimi*, 2010, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Çufali M., 2002. *Türk Polis Tarihi*. Ankara: Polis Dergisi Dalda Y. V., Yılmaz H., 2004. *Özel Meslek Mevzuatı*, İstanbul: Rota Yayıncılık.
- Demir A. 2011. *Türk Hukuk Tarihi*. İstanbul: Yitik Hazine Yayınları.
- Derdiman R. C., 2011. *İdare Hukuku*, Bursa: Alfa Aktüel.
- Derdiman R. C., 2010. *Özel Güvenlik Hukuk ve Kişi Hakları*. Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.
- Derdiman R. C., 2007. *Polis Yönetimi ve Hukuku*, Ankara: Nobel Basım Yayın.
- Derdiman, R.C.,2003. *Türkiye İdaresinin Hukuksal Yönü ve Yapısı*, Ankara: Divan Yayınevi
- Eryılmaz M. B., 2000. *Güvenlik Mevzuatı Ve Uluslararası İnsan Hakları Belgeleri*, Ankara: Nobel Yayıncılık
- Geleri, A., 2005. *Özel Güvenlik Temel Eğitim Kitabı*, Ankara: Sözkese Matbaacılık.
- Geleri A. 2003. *Önleyici Polislik*, Ankara: Seçkin Yayınları .
- Giddens A. 1992. *Max Weber Düşüncesinde Siyaset ve Sosyoloji*, çev.Ahmet ÇİĞDEM, Ankara Vadi Yayınları.
- Giritli İ., Bilgen P., ve Akgüner T., 2006. *İdari Hukuku*, İstanbul: Der Yayınları
- Gözler K. 2003, *İdare Hukuku Dersleri*, Bursa: Ekin Kitapevi
- Gülcü M., 2004. *Özel Güvenlik Hukuku*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Jean-J. R., 1992. *Toplum Anlaşması*, çev. Vedat GÜNYOL, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.

- Kunter N., Yenisey F., Nuhoglu A., 2006. *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 14.b İstanbul:Arıkan Yayınevi.
- Kafesoğlu İ. 2004. *Türk Milli Kültürü*. İstanbul:Ötüken Neşriyat.
- Karagöz A., 2006. *Güvenlik Tedbirleri*, Ulus Basım Yayım.
- Kunter N. Yenisey F., 2002. *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları
- Kunter N., 2006. *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 14.Bası, İstanbul: Arıkan Basım Yayın,
- Nuri Ahmet AKTAŞ, Mevlüt POLAT, 2009. *Genel Kolluk Özel Güvenlik İlişkisi*, Ankara: Divan Kitap
- Ünsal F., 2006. *Özel Güvenlik Tedbirleri*, İstanbul: Roma Yayınları.
- Hüseyin H. Turkut G. Filiz, Orhan ve Gül, Serdar Kenan., 2010. *Güvenlik Yönetimi*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şafak A., Bıçak V., 2000. *Güvenlik Kuvvetleri Polis Mevzuatı-Polis El Kitabı*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Özay İ., 1986. *Günüşiğinde Yönetim*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Özgenç İ.,2009, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Öztürk B., Tezcan D., Erdem M.R., Sırma Ö., Kırıt F.S., Özaydın Ö., Akcan E.A., Erdem E, 2012 ,*Nazari ve uygulamalı ceza muhakemesi hukuku*,4.Baskı, Seçkin Hukuk, Ankara.
- Özbek V.Ö., Kanbur M. N., Doğan K., Bacaksız P., Tepe İ., 2012, *Ceza muhakemesi hukuku*, 4.baskı, Seçkin Hukuk, Ankara,
- Öktem N. 1995. *Sosyoloji ve Felsefenin Verileriyle Devlet ve Hukuk Felsefesi Akımları 2.b*.İstanbul Der.Yayınları
- Özgenç İ., *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 2009, Ankara, Seçkin Yayıncılık
- Sönmez N., 2005. *Emniyet Teşkilatı ve Polis Meslek Hukuku ile Polisin Görev ve Yetkileri*, Ankara: Agon Bilgi Akademisi
- Sokullu F. 1990. *Toplumsal Bir Kurum Olarak Gelişmesi Polis Alt-Kültürü ve İnsan Hakları*, İstanbul: Gümüş Basımevi.
- Tekin T., *Orhun Yazıtları*, 2006 Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Vergin N., 2003. *Siyasetin Sosyolojisi Kavramlar, Tanımlar, Yaklaşımlar*, İstanbul Bağlam Yayınları.

- Yaşar Y., 2008. *Açıklamalı Polis Meslek Hukuku*. Ankara: Mustafa Kitapevi.
- Yaşamış F. D., 1996. *Belediye Yönetimi*. Ankara: Zirve Ofset.
- Yenisey F. 2007. *Dönmezer'e Armağan*. İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Yenisey F., 2009. *Kolluk Hukuku*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Yenisey F., 1991. *Hazırlık Soruşturması ve Polis*, İstanbul: Beta Yayınları
- Yenisey F., 2009. *Kolluk Hukuku*, İstanbul: Beta Basım A.Ş
- Yılmaz E., 1996. *Hukuk Sözlüğü*, Ankara: Yetkin Basımevi.
- Yıldız H. D., 1976, *İslamiyet ve Türkler*, İstanbul: İlgı Kültür Yayınları.

Sürelî Yayınlar

- Bursa Emniyet Müdürlüğü Dergisi*, Güvenlik Özgürlüktür, Bursa, 2011,S.27-28 Bursa Emniyet Müdürü Halil YILMAZ ‘ın anlatımıyla
- Cin H. Akgündüz A., 2011. Türk Hukuk Tarihi. İstanbul: *Osmanlı Araştırmaları Vakfı / Tarih Dizisi*
- Çağlar Ali, Polis ve Polisliğin Ortaya Çıkışı, *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt:1, Sayı:4 Ankara, 1999
- Devlet Güvenliği ve Haber alma , *Ankara Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Akademisi Başkanlığı*, 2001.
- Duran L., 1982. İdare Hukuku Ders Notları, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları*, İstanbul
- Eryılmaz M. B., 17 Şubat 2011 5681 Sayılı Kanun ile PVSK’ daki değişiklikler sonrası oluşan yeni durum Bir adım ileri iki adım geri, makale.
- Eryılmaz M.B ve BOZLAK Ayhan, Hukukumuzda zor ve silah kullanma yetkisi, *TBB Dergisi*, Sayı: 83 Yıl: 2009
- Gülcü M., 2010, Özel Güvenlik Hukuku, İstanbul: *Polis Dergisi*.
- Hafizoğulları Z., 1995. “İnsan Hakları, Polis Görevi ve Yetkisi”,*Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi dergisi*, Cilt 44 S.1-4 Ankara
- Kaya, M. O. ARALIK 2007.”Özel Güvenlik Görevlisinin Görev, Yetki Ve Hakları” *Ceza Hukuku Dergisi*, Sayı 5, Ankara,
- Kuyaksil A, 2001. 155.Yılında Polis Teşkilatının Tarihçesi, Kolluk Kavramı ve Günümüzde Emniyet Teşkilatı, Yıl 6 Sayı: 22 Emniyet Genel Müdürlüğü. Ankara: *Polis Bilimleri Dergisi*.
- Köprülü O. 2002. Özel Güvenlik Hizmetlerinin Örgütlenmesi ve Güvenlik Sistemleri konulu yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul.
- Okandan R. G., Umumi Amme Hukuku Devletin Doğuşu, Pozitif ve Teorik Gelişmesi, *Unsurları, İstanbul İ.Ü.Yayınları Fakülteler Matbaası*.
- Pritsak O.,”Kara-hanlılar”İslam Ansiklopedisi Cilt-VI.
- Şahin E., 2000. Osmanlı Polis Teşkilatı, İdari Yapılanması, Eğitimi ve Milli Mücadele Etkin Katılımı, *Polis Dergisi*, Yıl 6 Sayı:24 Emniyet Genel Müdürlüğü Ankara
- Uçkun C. G., Konak O., 2007,Özel Güvenlikte Temel Kavramlar ve Özel Güvenlik Hukuku, Kocaeli: *Kocaeli Yayınları*.

Weber M., 1986. Sosyoloji yazıları, İstanbul, *Hürriyet Vakıf Yayınları*,

Yusuf Vehbi DALDA, 2007. Özel Güvenlik Hizmetleri, İstanbul: *Hukuk ve Adalet*

Eleştirel Hukuk Dergisi. sayı 11.

12.06.1937 tarihli ve 3629 sayılı **Resmi Gazete**

18.06.1949 tarihli ve 7236 sayılı **Resmi Gazete**

26.06.2004 tarih ve 25504 sayılı **Resmi Gazete**

22/7/1966 tarih ve 12355 sayılı **Resmi Gazete**

20/03/2012 tarih ve 28239 sayılı **Resmi Gazete**

29/12/2004 tarih ve 25685 sayılı **Resmi Gazete**

26/06/1930 tarih ve 1530 sayılı **Resmi Gazete**

Diğer Yayınlar

- Ali AVCI Özel Kolluğun Zor Kullanma Yetkisi, *Doktora Tezi* ,(2011) S.15
- Alpaslan GÜNEY, *Yüksek Lisans Tezi*, Türkiye Özel Güvenlik Teşkilatının Yetkilerinin Analizi,2006.
- Ahmet Kenan SAYIN, Sivil havacılık ve Özel Güvenlik, *Doktora tezi* 05.08.2012 tarihli eki ,S.2
- Brunst und Korell, Private Sicherheitsunternehmern und Polizei <http://www.safercity.de/2001privat.html> 16.04.2013
- EGM Resmi İnternet Sitesinden alıntıdır.
- EGM Resmi İnternet sitesi, Oğuz Kaan KÖKSAL 2011 [http://www.yenimakale.com/dünyada özel güvenlik olgusu ve olumu,](http://www.yenimakale.com/dünyada_özel_güvenlik_olgusu_ve_olumu.html#xzz2QWC3A5JZ) html#xzz2QWC3A5JZ adresinde Musa TOSUNOĞLU' nun anlatımıyla Musa TOSUNOĞLU, [http://www.yenimakale.com/dünyada özel güvenlik olgusu ve oluşumu.html #ixzz2QWC3A5JZ](http://www.yenimakale.com/dünyada_özel_güvenlik_olgusu_ve_olusumu.html#ixzz2QWC3A5JZ)
- Özel Güvenlik Sitesi, [http://www.ozelguvenlikdunyasi.com/özel güvenliğin tarihçesi, dünü, bugünü ve ülke güvenliğine katkısı](http://www.ozelguvenlikdunyasi.com/özel_güvenliğin_tarihçesi,dünü_bugünü_ve_ülke_güvenliğine_katkısı), Yusuf Vehbi DALDA anlatımıyla 05.05.2012 tarihli, 15.04.2013 tarihinde bakıldı.
- Hafizoğulları Z., 2007, *Hukuka Uygunluk Nedenleri*, <http://www.Abchukuk.com.tr>,[24.05.2013]
- Öğhişder, TBMM İçişleri komisyonu Alt komisyon başkanlığına sunulan rapor, <http://www.oghisder.org.tr/sayfa.asp?idx=127> 03.09.2010
- Sayın Ahmet Kenan, Sivil havacılık ve Özel Güvenlik, *Doktora tezi* (05.08.2012) tarihli eki ,
- Tongur.H, Türkiye’de Genel Kolluk Teşkilatı ve Görevlerinin Gelişimi, Ankara,1946,S.37S Alpaslan GÜNEY, Türkiye’de Özel Güvenlik Teşkilatlarının Yetkilerinin Analizi, *Yüksek Lisans Tezi*, S. 51.
- TBMM resmi web Sitesi <http://www.tbmm.gov.tr> hükûmetler/hp44.htm (Ulus Hükümet Programı Eylül 1980) ziyaret tarihi 17.04.2013
- Tayfun A., 2003 “Kolluk Kavramına Genel Bir Bakış”, polis dergisi. s.63.
- Yusuf Vehbi DALDA 2012. “Özel Güvenliğin Tarihçesi-Dünü-Bugünü ve Ülke Güvenliğine Katkısı, <http://www.ozelguvenlikdunyasi.com/ozel-guvenligin-tarihcesi-dunu-bugunu-ve-ulke-guvenligine-katkisi.html>